

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

VÂSİLE B. EL-ESKA' VE RİVAYET ETTİĞİ
HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

RABİA SELVİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. MUHİTTİN UYSAL

KONYA-2021

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabia SELVİ		
	Numarası	138106031003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri/Hadis Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Vâsile b. el-Eska' ve Rivayet Ettiği Hadislerin Değerlendirilmesi			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası
Rabia SELVİ

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabia SELVİ		
	Numarası	138106031003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr.Muhittin UYSAL		
Tezin Adı	Vâsile b. el-Eska' ve Rivayet Ettiği Hadislerin Değerlendirilmesi			

SELVİ, Rabia, Vâsile b. el-Eska' ve Rivayet Ettiği Hadislerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Prof. Dr. Muhittin UYSAL, Konya, 2021.

Bu çalışma giriş, iki bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusuna, önemine, metoduna ve kaynaklarına yer verilmiştir. Birinci bölümde Vâsile b. el-Eska'nın hayatı ele alınmış, hadis rivayetindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölüm konu başlıklarına göre tasnif edilmiş ve Vâsile b. el-Eska'nın Hz. Peygamber'den (s.a.v.) naklettiği 81 hadisin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Sonuç kısmında ise rivayetlerin kaynaklara göre dağılımı ve sıhhat bilgileri hakkında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sahabe, Rivayet, Tahric, Kütüb-i Tis'a, Vâsile b. el-Eska'.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Rabia SELVİ		
	Student Number	138106031003		
	Department	Basic Islamic Sciences/Hadith		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr.Muhittin UYSAL		
Title of Thesis/Dissertation	the Wathila b. al-Asqa' and Evaluation of Hadiths Narrated by Him.			

SELVİ, Rabia, Wathila b. al-Asqa' and Evaluation of Hadiths Narrated by Him, Master Thesis Advisor: Prof. Dr. Muhittin UYSAL, Konya, 2021.

This thesis consists of introduction part, two main parts and a conclusion part.

In the introduction part, the subject of the research, the importance, method and resources of hadith are given.

In the first part, information is given about the life of Wathila b. al-Asqa'.

Second part is classified according to subject title and the 81 hadith that was reported by Wathila b. al-Asqa' from Prophet (s.a.w.) were evaluated.

In conclusion, distribution of hadiths according to resources and the conclusions reached about accuracy of information are included.

Key Words: Hadith, Sahabe, Rumour, Takhrij, al-Kutub al-Tis'a, Wathila b. al-Asqa'.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	1
3. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI	3

BİRİNCİ BÖLÜM

VÂSİLE B. EL-ESKA'NIN (R.A.) HAYATI

1. KİMLİK BİLGİSİ	5
1.1. Doğumu	5
1.2. Adı	5
1.3. Nesebi	5
1.4. Künyesi	6
1.5. Çocukları	7
2. MÜSLÜMAN OLUŞU VE HİCRETİ	7
3. TEBÜK SEFERİNE KATILMASI.....	11
4. HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.V.) VEFATINDAN SONRAKİ HAYATI.....	13
4.1. İlmî Medine Dışına Yayması.....	13
4.2. Fitne Döneminde Ehl-i Beyt'i Övmesi.....	13
5. VEFÂTI.....	14
6. İLMÎ YÖNÜ VE ŞAHSİYETİ.....	15
6.1. Ashâb-ı Suffe'den Olup Zorluklar Çekmesi.....	15
6.2. Mânâ İle Hadis Rivayet Etmesi	17
6.3. Kendilerinden Hadis Aldığı Kimseler	18
6.4. Kendilerine Hadis Aktardığı Kimseler	18
6.5. Ahlâkı	19

İKİNCİ BÖLÜM

VÂSİLE B. EL-ESKA'NIN (R.A.) RİVÂYET ETTİĞİ HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. İMAN	21
1.1. İslam ve Hicret	21
1.2. Allah Teâlâ'nın Dilediğini Yaratması	23
1.3. Allah Teâlâ'nın Cömertliği.....	25
1.4. Allah Teâlâ'nın (c.c.) Kulunun Zannına Göre Olması	26
2. İLİM	28
2.1. İlimde İsâbetli Davranmak	28
2.2. İlimle Amel Etmek	28
3. TEMİZLİK	29
3.1. Misvak	29
3.2. Yüzüğün Temizliği	30
3.3. Abdest Almak	31
3.4. Gusletmek	31
3.5. Hayız Müddeti	32
4. NAMAZ	33
4.1. Kible Tayininde Tereddüt Hali.....	33
4.2. Namaz İçin Saf Tutmak	34
4.3. Namaza Başlarken Okunacak Dua	35
4.4. Namazda Secde İzi	36
4.5. Namazda Pisliği Yok Etmek	37
4.6. Namazda Selam Vermek	38
4.7. Sabah Namazı Sonrasında Zikir	39
5. MESCİD	40
5.1. Mescidlerin En Hayırlı Yer olması.....	40
5.2. Mescit İnşa Etmek	42
6. CUMA GÜNÜ	43
6.1. Cuma Günü Ateşin Sönmesi	43
6.2. Cuma Günü Mescidi Buhûrlamak	43
7. CENAZE	44

7.1.Ölü Kabre Konulurken Yapılacaklar	44
7.2.Üç Çocuğunu Kaybedenin Durumu	45
8. ORUÇ.....	46
8.1.Oruç Tutmak.....	46
8.2.Pazartesi ve Perşembe Günleri Oruç Tutmak.....	47
9. RAMAZAN... ..	48
9.1. Kutsal Kitapların Ramazan'da İndirilmiş Olması.....	48
9.2. Kadir Gecesi	49
10. ALIŞVERİŞ	50
10.1. Alışverişte Yalan Söylemenin Yasak Oluşu.....	50
10.2. Kusurlu Malın Alışverişinin Haram Olması.....	50
10.3. Malın Kusurunu Gizlemenin Meleklerin Lânetine Sebep Olması	52
11. YEMİN.....	52
11.1. Zorla Yemin Ettirilmek	52
11.2. Yalan Yemin.....	53
12. KEFFÂRET.....	54
12.1. Hz. Peygamber ile Namaz Kılmanın Keffâret Olması	54
12.2. Köle Âzat Etmenin Keffâret Olması	55
13. CİHÂD	58
13.1. Harp Hiledir.....	58
13.2. Her Müslüman Emirle Cihâda Çıkmak	59
13.3. Cihâda Katılana Destek Olmak	60
13.4. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Hayber'i Fethetmesi	61
13.5. Hz. Peygamber (s.a.v.) ile Savaşa Katılmayan Kimse	61
14. YEME-İÇME	62
14.1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Yemekteki Mucizesi.....	62
14.2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Bolluğu Haber Vermesi.....	64
14.3. Kabak ve Mercimek	65
15. YASAKLANAN DAVRANIŞLAR	66
15.1. Kavmiyetçilik	66
15.2. Müslümanın Durdurmasına Sevinmek	68

15.3. Müslümana Zulmetmek.....	68
15.4. Küçüklere Merhametsiz, Büyüklere Saygısız Davranmak.....	70
15.5. Kişinin Soyunu İnkâr Etmesi.....	71
15.6. Babanın Çocuğunu Kabul Etmemesi.....	72
15.7. Mezara Doğru Namaz Kılmak.....	73
15.8. Bencil Olmak.....	75
15.9. Çirkin İşler Yapmak	76
15.10. Zinâ İftirasında Bulunmak.....	77
15.11. Kâhine Gitmek.....	77
16. ÂDÂB	78
16.1. Selâm Âdâbı	78
16.2. Konuşma Âdâbı.....	79
17. HAK VE GÖREVLER	79
17.1. Hanımın Eşinden İzin Alması	79
17.2. Hanımın Eşine Vakârlı Olması.....	80
17.3. Kadının Miras Alabileceği Yerler	81
18. TAKVA VE AHLÂK	82
18.1. Allah Teâlâ'dan Korkmak	82
18.2. İnsanları İslah Etmek.....	83
18.3. İnsanlara Yardım Etmek.....	84
18.4. Sünnet Üzere Yaşamak.....	85
18.5. Şüphelilerden Uzak Durmak	86
18.6. Hayırlı Gençlik	87
18.7. Sabretmek	88
18.8. Kendin İçin İsteddiğini Kardeşin İçin İstemek.....	89
18.9. Ahireti Dünyalıklara Tercih Etmek	91
19. KUR'AN-I KERÎM.....	94
19.1. Önceki Kutsal Kitapların Yerine Kur'an-ı Kerîm'in Verilmesi.....	94
20. DUA	95
20.1. Ölen Kişinin Affi İçin Duada Bulunmak.....	95
21. FEZÂİL	96

21.1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) İsmi.....	96
21.2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Soyusu.....	97
21.3. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Ailesi	99
21.4. Hz. Peygamber'i (s.a.v.) Hayatta iken Görüp İman Etmek.....	101
21.5. Sûdan'ın En Hayırlılarının Üç Kişi Olması.....	102
22. FİTEN	103
22.1. Kıyametin Alâmeti	103
22.2. Kıyamette Hesaba Çekilme	104
22.3. Müslümanlar Arasındaki Fitne	105
22.4. Şam'dan Gelenlere Dâhil Olmak.....	106
23. ŞEFAAT.....	109
23.1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Şefaati Etmeyeceği Kimseler	109
23.2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Ümmetinin Şefaati etmesi	109
SONUÇ	111
BİBLİYOGRAFYA	117

KISALTMALAR

- age. : Adı geçen eser
agm. : Adı geçen makale
a.s. : Aleyhi's-selâm
a. mlf. : Aynı müellif
b. : İbn
bkz. : Bakınız
bsk. : Baskı
b.y. : Basım yeri yok
c. : Cilt
ev. : Çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
h. : Hicrî
Hz. : Hazreti
neşr: : Neşreden
r.a. : Radıyallahu anh
s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem
s. : Sayfa
thk. : Tahkik eden
ts. : Tarihsiz
yay. : Yayınları
y.y. : Yayıncı yok

ÖNSÖZ

Allah Teâla'ya hamd ve senâ, Rasûlüne salât ve selam olsun.

Yoktan var eden Yüce Allah insanları imtihan etmek için bu dünyayı yaratmıştır. Dünyaya gelen insan kendisine biçilen zaman kadar ömre sahip olmuştur. İnsanın ömrü boyunca nasıl bir yol izlemesi gerektiği yaratıcısı tarafından belirlenmiştir. Böylece kulunu en iyi şekilde tanıyan Yüce Allah, kulunun hem bu dünya hayatında hem de ahiret hayatında mutlu olmasını istemiştir. Bunun için Kur'an-ı Kerîm'i ve onun açıklayıcısı Hz. Peygamber'i (s.a.v.) insanlığa göndermiştir.

Allah'ın (c.c.) kelâmı Kur'an-ı Kerîm'i anlamak, hayatımızda uygulamak, rehberimiz Hz. Peygamber'in (s.a.v.) gittiği yoldan ilerleyebilmek için Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hayatını, emir ve yasaklarını bilmek ve ona göre yaşamak gerekir. Bu yüzdendir ki Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerini öğrenmek her Müslümanın görevidir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadisleri günümüze sahâbîler aracılığı ile sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Bundan dolayı sahâbîleri tanımak, anlamak, rivayetlerini öğrenmek gerekmektedir. İşte bu amaçla sahâbîler arasında çokça tanınmamış olan ve birçok hadis rivayetinde bulunan Vâsile b. el-Eska'nın (r.a.) hayatı ve rivayetleri bu çalışmanın konusu olmuştur.

Vâsile'nin (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından yaklaşık üç yıl önce genç yaşta Müslüman olması ve Ashâb-ı Suffe arasında yer alması, teşri sürecinin son yıllarında O'nu yakından takip eden bir sahâbî olması bu konunun çalışılmasında etkili olmuştur. Yine bu konunun seçilmesindeki başka bir gerekçe de Vâsile'nin (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.), vefatından sonra uzun süre yaşaması, Suriye'nin fethine katılması, Şâm bölgesinde en son vefat eden sahâbî olmasıdır. Daha açık ifadeyle, söz konusu özellikleri taşıyan bir sahâbînin hadis rivayetlerine ve onun sonraki nesillere intikaline olan katkısı, araştırmaya değer bir konu olarak düşünülmüştür. Ayrıca, bu konu ile ilgili bazı çalışmalar olmakla birlikte, Vâsile'nin bütün rivayetlerini tespit edip konularına göre tasnif eden, tahrir ve

değerlendirilmesini yapan müstakil bir çalışmanın bulunmaması, konunun çalışılmasını daha da gerekli hale getirmiştir. Böylece bu konu çalışma konusu olarak seçilmiş ve bu yolda bilgi birikimi yapmak isteyenlere yol gösterici olması hedeflenmiştir.

Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmayı kaleme alırken nasıl bir yol izlendiğine dair kısa bilgiler ve başvuru olan önemli hadis kaynaklarının isimleri bulunmaktadır. Birinci bölümde Vâsile'nin (r.a.) hayatı ve kişiliği anlatılmaktadır. İkinci bölümde ise, Vâsile'nin (r.a.) Hz. Peygamber'den (s.a.v.) rivayet etmiş olduğu merfû hadisler ve hadislerin değerlendirilmesi yer almaktadır.

Bu çalışmanın her aşamasında bana destek olup, yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Muhittin UYSAL'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma süresince maddî, manevî destekleri ile bana yardımcı olan değerli eşime, babama ve anneme de ayrıca müteşekkirim.

Rabia SELVİ

Konya-2021

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırma, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sahâbesinden Vâsile b. el-Eska' nın (r.a.) hayatını ve rivayetlerini konu edinmektedir. Vâsile (r.a.), genç yaşta Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Sünnetini, bizzat Onun ağzından, Onu görerek öğrenmeye çalışmıştır. Hz. Peygamber'den (s.a.v.) üç sene¹ gibi kısa zamanda birçok bilgi öğrenen Vâsile (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra bu bilgileri birçok kişiye ulaştırabilmiştir. Böyle bir sahâbînin tanıtılması ve rivayetlerinin incelenmesi bu çalışmanın hedeflerinden olmuştur.

Çalışmanın konusunun birinci kısmını Vâsile'nin (r.a.) hayatı, kişiliği, ahlâkı oluşturmaktadır. İkinci kısmını Vâsile'nin (r.a.) rivayet ettiği merfû hadisler oluşturmaktadır. Merfû olarak rivayet ettiği hadislerin incelenmesi aşamasında, İbn Hazm'ın (456/1064) Bakî b. Mahled'in (276/889) *Müsned*'ini esas alarak, Vâsile'in 56 adet merfû hadis rivayet ettiği bilgisini kaydettiği tespit edilmiştir. İşin başında bu 56 merfû hadisin çalışılması esas alınmasına rağmen, isnad farklılığından kaynaklanan yüzlerce rivayet tespit edilmiştir. Bu rivayetlerden mükerrer olanların çıkarılması ile 81 merfû rivayete ulaşılmıştır. Böylece 81 adet rivayet çalışmada incelenmiştir.

Vâsile'nin Hz. Peygamber'in vefatından sonra Şam bölgesine gitmesi, buradaki siyasî kargaşa ve çatışmalara vâkıf olması, onun çoğunlukla ahlâkî hadisleri rivayet etmesine sebep olmuştur. Yine rivayetlerinde Müslümanların arasındaki çekişme ve ihtilafları giderme çabasında olduğu görülmektedir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ehline karşı olumsuz düşüncelerin yanlışlığını ön plana çıkarmak istemesi de, rivayet ettiği hadislerin konuları içine dâhil olmuştur.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan Vâsile'nin hayatının ele alındığı birinci bölümde, siyer ve meğazi kaynakları, biyografî eserleri, özellikle de Sahâbe tabakatları kullanılarak Vâsile'nin otobiyografisi verilmeye çalışılmıştır.

¹İbn Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî, (el-Kâhire, t.s.), 4/1564.; Mehmet Görmez, "Vâsile b. el-Eska", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 42/550-551.

Kaynaklar Vâsile'nin hayatı hakkında oldukça az bilgi sunmaktadır. Ulaşılabilen bilgiler analiz edilerek onun hayatının ana hatları belirlenmiş, bilgiler kronolojik olarak ele alınmıştır. Her bilginin kaynağına da dipnotta işaret edilmiştir.

Çalışmanın ikinci yönü ise, Vâsile'nin rivayet ettiği hadislerin sened ve metin olarak verilmesi, tercüme, tahrir ve tasnifinin yapılmasıdır. Çalışmada esas alınan kaynaklarda tespit edilen Vâsile rivayetleri ale'l-ebvâb olarak tasnif edilmiş, her bir rivayetin geçtiği kaynaklara işaret edilmiştir.

Hadislerin sıhhat durumlarının tespitinde şu hususlara dikkat edilmiştir. Vâsile tarafından rivayet edilen merfû hadislerin senedleri üzerinden yapılan araştırma sonuçlarına göre sıhhat durumları tek tek belirlenmiş ve sonuçlar zikredilmiştir. *Kütüb-i Tis'a*'da bulunan hadislerin sıhhat durumlarını tespit ederken Buhârî ve Müslim'de geçen hadisler sahih olarak kabul edilmiştir. Tirmizî'de geçen hadislerin hükümleri hakkında Tirmizî'nin kendi görüşleri dikkate alınmıştır. *Kütüb-i Tis'a*'nın diğer kitaplarında bulunan hadislerin senedlerindeki sıhhat durumuna etki eden cerhta'dîl değerlendirmeleri, doğrudan ricâl kaynaklarından ve muhakkiklerin görüşlerinden aktarılmaya gayret edilmiştir. Ancak çalışmada bununla yetinilmeyip Vâsile tarafından Hz. Peygamber'den (s.a.v.) nakledilen metnin, başka sahâbîler tarafından nakledilen tariklerinin sıhhat durumları da tespit edilerek, söz konusu metnin sahih, hasen ve zayıf isnadlardan hangisi ile vârit olduğu da araştırılmıştır. Böylece Vâsile el-Eska' tarafından rivayet edilen bir metnin kendi isnadının sıhhat durumu yanında, şâhidleri vâsitasıyla sağlamasını yapma, neticede Vâsile'nin Hz. Peygamber'den (s.a.v.) hadis rivayetindeki titizliği bu yöntemle tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespitler yapılırken lafız farkları ve bu farklılıklara ilişkin sıhhat durumları da yansıtılmaya çalışılmıştır.

Yazım ve imla konusunda *Türk Dil Kurumu İmla Kılavuzu* esas alınmakla birlikte kavramlar ve özel isimlerde *DİA*'ya uygunluk sağlanmaya çalışılmıştır.

Dipnot gösteriminde İsnad 2 sistemi kullanılmaya çalışılmıştır. Hadis kaynaklarının verilmesinde Kütüb-i Sitte için *el-Mu'cemü'l-Müfehres*'in kaynak gösterme tarzı benimsenmiş, diğer çalışmalar cilt ve sayfa numarası şeklinde gösterilmiştir. Dipnotlar verilirken ilk geçtiği yerde kaynakların tam künyeleri verilmiş, diğer yerlerde kısa haliyle verilmiştir. Hadis metinlerinin harekeli olarak verilmesine özen gösterilmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Çalışmanın birinci kısmında Vâsile'nin hayatı incelenirken Vâkîdî'nin (207/823) *Kitabü'l-Meğâzî*'si, İbn Sa'd'ın (230/845) *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*'sı, İbn Hacer'in (852/1449) *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*'si gibi kaynaklara başvurulmuştur. Yine *DİA*'da bulunan Mehmet Görmez'in kaleme aldığı Vâsile ile ilgili ansiklopedi maddesinden faydalanılmıştır.

Vâsile'den rivayet edilen hadisler konusunda *Kütüb-i Tis'a*'nın yanı sıra Tayâlisi'nin (204/819) *el-Müsned*'i, İbn Ebî Şeybe'nin (235/849), *el-Musannef*'i, Ebû Ya'lâ'nın (307/919) *Müsned*'i, İbn Huzeyme'nin (311/923) *Sahîh*'i ve İbn Hıbbân'ın (354/965) *Sahih*'i esas alınmıştır. Taberânî'nin (360/971) *Mu'cem*'lerine, Dârakutnî'nin (385/995) *Sünen*'ine başvurulmuştur. İstidrâk ve istihraç edebiyatından Hâkim en-Nisâbûrî'nin (405/1014), *el-Müstedrek ale's-Sahîhâyn*'ından da istifade edilmiştir. Bu eserlerin kullanılan nüshalarının tahkiklerinden de yeri geldikçe istifade edilmiştir. Özellikle Şuayb el-Arnâvut'un (1928/2016), Ebû Dâvud'un (275/889) *es-Sünen*'i, Ahmed b. Hanbel'in (241/855) *el-Müsned*'i ve İbn Hıbbân'ın (354/965) *Sahih*'i üzerine yaptığı çalışmayı zikretmek gerekir.

Hadislerin sıhhat değerlendirilmesi hususunda ricâl kitaplarından Buhârî'nin (256/870) *et-Târîhu'l-Kebîr*'i, İbn Ebî Hâtim'in (327/939) *el-Cerh ve't-Ta'dîl*'i, Nesâî'nin (303/915) ve Dârakutnî'nin *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*'leri, İbn Adî'nin (365/976) *el-Kâmil fi'd-Duafâ*'sı, İbn Asâkir'in (571/1176) *Tarihu Dimeşk*'i, İbnü'l-Cevzî'nin (597/1201) *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*'i, Mizzî'nin (742/1341) *Tehzibu'l-Kemâl*'i, Zehebî'nin (748/1348) *Târîhu'l-İslam*, *Mizânü'l-İtidâl* ve *el-Muğni fi'd-Duafâ*'sı, İbn Hacer'in *Takrîbü't-Tehzîb*, *Tehzîbü't-Tehzîb* ve *Lisânü'l-Mîzân*'ı, gibi kitaplardan faydalanılmıştır. Yine bu hususta Elbânî'nin (1420/1999) *Silsiletü'l-Ehâdisi's-Sahîha*'sı ve *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Da'ife ve'l-Mevdûâ*'sına, zevâid kitaplarından ise Heysemî'nin (807/1405), *Mecma'u'z-Zevâid*'ine başvurulmuştur.

Ayrıca çalışma boyunca *el-Mektebetü's-Şamile*, *Cevâmiu'l-Kelîm* gibi dijital programlardan da yararlanılmıştır.

Burada temas edilmesi gereken önemli bir husus da konumuzla ilgili doğrudan ve dolaylı olarak yapılmış akademik çalışmalar konusudur. Konumuzla ilgili Türkiye'de yapılmış derli toplu tek bilimsel çalışma, Mehmet Görmez tarafından hazırlanmış olan ansiklopedi maddesidir. Ancak Semîr İsmâil Abdulkadir el-

Bedresâvî tarafından Ezher Üniversitesi'nde *Merviyyâtü's-Sahâbî Vâsile b. el-Eska' fî Meâcimi't-Taberânî es-Selâs* adlı bir yüksek İlsâns tezi hazırlandığı tespit edilmiştir. Çalışma konusu belirledikten ve çalışma sürecinin sona ermek üzere olduğu sırada varlığı tespit edilen bu tez, bazı farklılıklar arz etmektedir. Çünkü Semîr İsmâil tarafından yapılan çalışmada sadece Taberânî'nin rivayet ettiği hadisler değerlendirilmiştir. Çalışmasında hem merfû hem de mevkûf rivayetlere yer verilmiştir. Ayrıca her bir rivayetin benzer anlamlı olanları da ayrı başlıklar altında verilmiştir. Yine Semîr İsmâil'in çalışmasındaki diğer bir özellik de benzer rivayetlerde metin karşılaştırması yapmayıp her bir rivayette sened ricâlini tek tek tanıtmasıdır. Üzerinde çalışılan bu tezde ise, Semîr İsmâil'in tezinden farklı olarak Vâsile'nin sadece Taberânî'nin *Mu'cem*lerinde değil, bütün hadis kaynaklarında bulunan rivayetlerine de yer verilmiştir. Ayrıca tezin ikinci bölümünde yer alan rivayetler, sadece merfû rivayetlerden oluşmaktadır. Yine çalışmanın diğer tezden farklı olan bir yanı da, benzer rivayetleri ayrı bir başlık altında sunmayıp, aynı başlık altında metin farklılıklarına değinerek tahrir ve sihhat durumlarını diğer benzer rivayetlerle karşılaştırmalı olarak aktarmaya çalışmasıdır. Bununla birlikte, Semîr İsmâil tarafından hazırlanan tez, gerek rivayetlerin tespitinde, gerek sihhat durumları ve cerh-ta'dîl değerlendirmelerinde bize ışık tutan ve faydalandığımız bir çalışma olmuştur.

Yine Arrâk Âyed Hüseyin'nin Bağdad Üniversitesi'nde hazırladığı *Merviyyâtü's-Sahâbî Vâsile b. el-Eska* isimli yüksek İlsâns tezi de tespit edilmiştir. Fakat bu tezin içereğine ulaşamamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

VÂSİLE B. EL-ESKA'NIN (R.A.) HAYATI

1. KİMLİK BİLGİSİ

Tespit edilebildiği kadarıyla Vâsile'nin (r.a.) hayatı, hayatının safahatı ve kişiliği çeşitli yönlerden tanıtılmaya çalışılacaktır. Vâsile'nin (r.a.) Müslüman olmadan önceki hayatı hakkında kaynaklarda çok az bilgi mevcuttur. Bize ulaşan bu bilgilerde de ihtilaflar vardır. Bu kısımda bu bilgi ve ihtilaflara kısaca değineceğiz.

1.1. Doğumu

Vâsile'nin (r.a.) doğumu hakkında kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat vefat yılı ve vefat ettiği kaç yaşında olduğuna dair rivayetler mevcuttur. Çoğunluğa göre Vâsile hicrî 83 yılında 105 yaşında vefat etmiştir.² Buna göre Vâsile Hz. Peygamber (s.a.v) hicret ettiği 22 yaşlarındadır. Vâsile Milâdî 600 yılı civarında doğmuştur.

1.2. Adı

Meşhur şekilde anıldığı ismi: “Vâsile b. el-Eska”dır. Adının Vâsile b. Abdillâh b. el-Eska' olduğu, ancak dedesine nispetle Vâsile b. el-Eska' diye anıldığı zikredilmektedir. Bazılarına göre el-Eska' babası Abdullâh'ın lakabıdır.³

1.3. Nesebi

Vâsile'nin (r.a.) nesebi hakkında birçok rivayet vardır. Aktarılan bir bilgiye göre nesebi şöyledir:

Vâsile b. el-Eska' b. Ka'b b. Amir b. Leys İbn Bekir b. Abdi Menat'dır.⁴

Şu şekilde olduğu da kaynaklarda zikredilmiştir: Vâsile b. el-Eska' b. Ubeydillâh.⁵

² İbn Sa'd, Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ* (Beyrût: Dâru's-Sâdır, ts.), 7/408; Yahyâ b. Maîn, Ebû Zekeriyya b. Avn el-Mürrî, *Târîhu İbn Maîn*, thk. Nuhammed Ali el-Ezherî. (Mısır-Kâhire: Mektebetü'l-Fâruk, 2008), 3/40; Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *et-Târîhu'l-Evsât*, (Kâhire-Mısır: Mektebetü'd-Dâru't-Turâs, 1977), 1/184.

³ İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe* (Bağdat: Mektebetü'l-Müsennâ, t.y.), 3/626

⁴ Mizzî, Ebu'l-Haccac Yûsuf, *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 6. Basım, 1994), 30/393.

Vâsile'nin (r.a.) nesebi şu sıra ile de verilmiştir: “Vâsile b. el-Eska' b. Abduluzza b. Abdi Yaley b. Nâşib b. Ğiyera b. Sa'd b. Leys.”⁶

Yine onun nesebi için şöyle zikredilir: İbn Abduluzza b. Abdi Yaley b. Nâşib b. Ğiyera b. Sa'd b. Leys İbn Bekir b. Abdi Menat b. Ali b. Kinâne.⁷

İbn Hacer Vâsile (r.a.) için Vâsile b. el-Eska' b. Kâ'b b. Amr, Leys b. Abdi Menât kabilesinden olduğunu aktarmıştır.⁸ Nesebi hakkında da İbnü'l-Eska' b. Abdillâh b. Abdi Yâley b. Nâşib b. Ğiyere b. Sa'd b. Leys şeklinde ifade edildiğini ve ünlü nesep âlimi İbn Ebî Hayseme'nin (279/892) de bunu doğrulamış olduğunu aktarmıştır.⁹

Yine Vâsile'nin nesebi hakkında Halîfe b. Hayyât (240/855) şu ifadeyi kullanılmıştır: “Vâsile b. el-Eska' Abdi Yâley b. Nâşib b. Ğiyera b. Sa'd b. Leys b. Bekir b. Abdi Menat b. Ali b. Kinane b. Huzeyme.”¹⁰

İbn Abdilber (463/1071), Vâsile'nin nesebi hakkında şöyle demiştir: “Vâsile b. el-Eska' b. Abduluzza b. Abdi Yaley b. Nâşib b. Ğiyera b. Sa'd b. Leys b. Bekir b. Abdi Menat b. Ali b. Kinâne el-Leys.”¹¹ Yine şöyle denildiğini de aktarmıştır: “Vâsile b. el-Eska' b. Ka'b b. Âmir b. Leys b. Bekir.” Fakat ilk ifadenin çoğunluğa göre olduğunu ve daha kuvvetli olduğunu aktarmıştır.¹²

1.4.Künyesi

Vâsile'nin (r.a.) künyesinin ihtilâflı olduğu zikredilmiştir.¹³

Vâsile (r.a.) için Ebû Şeddâd künyesi kullanılmıştır.¹⁴ Vâsile'nin “Ebû Şeddâd” künyesi hakkında Vâsile'ye arkadaşı şu şekilde hitap etmiştir: Meysera b.

⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/393.

⁶ Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed en-Nisâbûrî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhâyn*, thk. Mustafa Abdulkadir Ata' (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), 3/658 (No. 6420); İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, 1/305.

⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/393.

⁸ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, thk. Ömer Selâmî Ali b. Mes'ud (Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1996), 11/101.

⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 11/101; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/626.

¹⁰ Halîfe b. Hayyât, Ebû Amr b. Halife eş-Şeybânî el-Basrî, *Tabakât*, thk. Süheyl Zekkâr (Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1993), 1/552.

¹¹ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564.

¹² İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564.

¹³ Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/658 (No. 6420).

Halbes diyor ki: “Vâsile b. el-Eska ile karşılaştım, ona şöyle diyerek selam verdim: ‘Nasılsın ey Ebû Şeddâd, Allah (c.c.) seni ıslah eylesin.’ Dedi ki: ‘İyiyim ey yiğenim.’”¹⁵

Vâsile (r.a.) için rivayetten bildirildiğine göre Ebu'l-Eska' künyesi de kullanılmıştır. Vâsile'nin (r.a.) arkadaşının bir rivayeti şöyledir: Mekhûl'den, dedi ki: “Ben Vâsile b. el-Eska'nın yanına girdim. Ona dedim ki: ‘Ey Ebu'l-Eska’, bize Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğin bir hadis aktar.”¹⁶

Başka bir künyesi hakkında Halife b. Hayyât (240/855) şöyle demiştir: “Vâsile b. el-Eska' (r.a.), Ebû Kursâfe olarak künyelendirilir.”¹⁷ Yine Halife b. Hayyât Vâsile'nin bir künyesi için de Ebû Fesile ifadesinin kullanıldığını aktarmıştır.¹⁸

Rivayetlerden anlaşılacağı üzere Vâsile (r.a.) için çeşitli künyeler kullanılmıştır. Başka kaynaklarda bu künyelerinden bahsedildiği gibi farklı iki künyesinden de bahsedilmiştir Şöyle ki: “Ebu'l-Eska', Ebû Muhammed, Ebu'l-Hattab, Ebû Şeddâd, Ebû Kursâfe” ifadeleri zikredilmektedir.¹⁹

1.5. Çocukları

Vâsile'nin (r.a.) çocukları hakkında geniş bir bilgi rivayetlerde geçmemektedir. Fakat onun kızlarından bahsedilmektedir. Esmâ b. Vâsile b. el-Eska'²⁰ ve Cemile b. Vâsile b. el-Eska'. Cemile'nin adı bir rivayete göre Hasile, bir rivayete göre Fesile'dir.²¹

2. MÜSLÜMAN OLUŞU VE HİCRETİ

Vâsile (r.a.) Medine civarında ikamet ediyordu.²² Orada babası, amcası, kız kardeşleri ile birlikte yaşıyordu.²³ Vâsile (r.a.) İslam'ı öğrenmek ve hicret etmek için

¹⁴ Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/659 (No. 6423).

¹⁵ Şeybânî, Ebû Bekir b. Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l Mesânî*, thk. Faysal Ahmed (Riyad: Dâru'r-Râye, 1991), 2/176 (No. 915).

¹⁶ Şeybânî, *el-Âhâd ve'l Mesânî*, 2/176 (No. 916).

¹⁷ Halife b. Hayyât, *Tabakât*, 1/552.

¹⁸ Halife b. Hayyât, *Tabakât*, 1/207.

¹⁹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 30/394; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 11/101; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/626.

²⁰ İbn Asâkir, Ebu'l Kasım Ali, *Tarihu Medineti Dimâşk*, thk. Muhibbuddin Ebû Saîd Ömer, (Beyrût-Lübnan: Dâru'l-Fikr, 2000.), 69/30.

²¹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 35/144.

²² Vâkîdî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer, *Kitabü'l-Meğâzî*, thk. J. Marsden B. Jones, (Beyrût: Âlemü'l-Kütüb, ts.), 3/1028.

²³ Bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, 1/305.

ailesinin yanından ayrılıp Medine'ye gelmiş, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) biat etmiş ve hicret edeceğini dile getirmiştir.²⁴

Medine'ye vardığında Hz. Peygamber'i (s.a.v.) ve ashâbını cemaat halinde namaz kılariken bulmuştur. Rasûlullah (s.a.v) namazı kıldırdıktan sonra, Vâsile'ye (r.a.) sorular sormuştur. Bu durum kaynaklarda Cübeyr b. Nüfeyr'den şu rivayetle anlatılmaktadır: "Rasûlullah (s.a.v.) sabah namazını ashâbına kıldırdıktan sonra ashâbının yüzlerine dikkatle bakardı. Rasûlullah (s.a.v.), Vâsile'nin da katılmış olduğu sabah namazı bittikten sonra ashâbına dönüp onlara baktı. Sıra Vâsile' ye gelince, yaklaşarak onun yüzüne baktı ve onu tanımayınca kendisine, 'Sen kimsin?' dedi. O da kendisini tanıttı. Bunun üzerine, Rasûlullah (s.a.v.): 'Seni getiren nedir?' dedi. O da: 'Muhacirlik' diye cevap verdi."²⁵

Yine başka bir rivayet bu konu hakkında daha geniş bilgi vermektedir. Vâsile'nin kendi dilinden öğrendiğimiz rivayet şu şekildedir: "Muhacir olarak Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gitmişim. İnsanların kimisi çıktı, kimisi Mescid'de kaldı. Rasûlullah (s.a.v.), oturanların hepsine yaklaşıp, 'Bir ihtiyacın var mı?' diye sormaya başladı. Bu şekilde ihtiyaçlarını sormaya birinci saftan başladı. Sonra ikinci saftakilere sormaya başladı. Sonra üçüncü saftakilere sormaya başladı. Böylece sıra bana geldi ve: 'Bir ihtiyacın var mı?' diye sordu. Ben: 'Evet, ya Rasûlullah!' diye cevap verdim. Bunun üzerine Rasûlullah: 'İhtiyacın nedir?' diye sordu. Ben: 'İslamdır.' deyince, Rasûlullah (s.a.v.) bana: 'Bu, senin için daha hayırlıdır.' buyurdu ve 'Hicret ediyor musun?' diye sordu. Ben: 'Evet' dedim. Rasûlullah (s.a.v.): 'Bâdî/dönüşü olan hicret mi, yoksa bâtî/dönüşü olmayan, kesin hicret mi?' diye buyurdu. Ben: 'Hangisi daha üstündür?' diye sordum. Rasûlullah (s.a.v.): 'Dönüşü olmayan, kesin hicret daha iyidir. Çünkü bu hicret, Yüce Allah'ın (c.c.) Peygamber'i yanında kalmaktır. Dönüşü olan hicret ise, kişinin Müslüman olup İslâm dinini öğrendikten sonra bâdîyesine/yaşadığı mekâna geri dönmesidir.' buyurdu. Rasûlullah (s.a.v.) şu şekilde sözlerine devam etti: 'İster darlıkta ister bollukta, ister sevinçli iken ister üzüntülü iken, her durumda emre itaat edip, bütün zorluklara göğüs gerecek misin?' dedi. Ben: 'Evet.' dedim. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu cevabım üzerine elini uzattı, ben

²⁴ İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer en-Nümeyrî el-Basrî, *Tarihu'l-Medine*, thk. Fehim Muhammed Şeltût (Cidde: Tabea ala nefkati, Muhammed Ahmed, 1979), 2/484; Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleymân, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk. Hamdi Abdulmecîd Selefî (Beyrût: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, ts.), 22/80 (No. 196); İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, 1/305.

²⁵ İbn Şebbe, *Tarihu'l-Medine*, 2/484.

de elimi uzattım ve itaat konusunda hiçbir istisna yapmadım. Rasûlullah (s.a.v.) bu şekilde hiçbir istisna yapmadığımı görünce şöyle buyurdu: ‘*Yapabildiğin kadar.*’ dedi. Ben de: ‘Yapabildiğim kadar.’ dedim. Bundan sonra elimi tuttu, Rasûlullah’a (s.a.v.) biat ettim.”²⁶

Vâsile (r.a.), Hz. Peygamber’e (s.a.v.) Bâtî/ dönüşü olmayan, kesin hicret ile biat ederek 31 yaşlarında Müslüman olmuş ve Ashâbı Suffe arasında kalmaya başlamıştır. Üç yıl Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hizmetinde bulunduğu kaydedilmiştir.²⁷

Vâsile (r.a.) Tebük Seferinden üç gece önce Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yanına gelmiştir.²⁸ Hz. Peygamber (s.a.v.) Tebük Seferi için çağrıda bulunduğu hazırlık yapmak için ailesinin yanına dönmüştür.

Onun müslüman olduğunu anlayan babasının kendisiyle ilişkiyi kestiği, diğer bir rivayete göre ise ona hayır dua edip kendisinin de İslâm’ı benimsediği, ardından kız kardeşinin de İslâmiyet’i kabul ettiği belirtilmektedir.²⁹ Bu durum şu şekilde anlatılmaktadır:

“Vâsile evine gelirken, babası Abdullah el-Eska’ ile karşılaştı. Onun durumunu görünce (öğrenince), ‘Demek öyle yaptın ha!’ dedi. Vâsile de, ‘Evet’ dedi. Bunun üzerine babası, Vâsile’ye, ‘Yemin ederim ki seninle asla konuşmayacağım.’ dedi. Vâsile babasının yanından ayrılıp, amcasının yanına gitti. O, sırtını güneşe doğru dönmüş duruyorken ona selam verdi. Vâsile’nin Müslüman olmasını öğrenen amcası Vâsile’ye , ‘Demek sen bu şekilde yaptın ha!’ dedi. Vâsile de, ‘Evet.’ diye cevap verdi. Amcası, babasından daha yumuşak bir şekilde kendisine, kırılgan ve sitemkâr ‘Bizden önce böyle birşey yapman sana uygun düşmedi.’ dedi. Bu konuşmaları duyan Vâsile’nin kız kardeşi gelerek kendisine İslâmî usullere uygun olarak selam verdi. Bunun üzerine Vâsile, ‘Kardeşim sana bu bilgi nereden geldi?’ dedi. Kız kardeşi, ‘Ben amcamla aranızda geçen konuşmalarınızı dinledim.’ dedi. Vâsile amcasına İslâm’ı anlatmıştı. İslam’ı duyan Vâsile’nin kız kardeşi anlatılanları

²⁶ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/80, 196; İbn Sa’d, *et-Tabakâtu’l-Kübrâ*, 1/305.

²⁷ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564.

²⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, 62/350.

²⁹ Görmez, “Vâsile b. el-Eska”, 42/550-551. Ayrıca bkz. İbn Sa’d, *et-Tabakâtu’l-Kübrâ*, 1/305; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/36.

beğendi ve orada Müslüman oldu. Vâsile kız kardeşine, ‘Kardeşim, Allah (c.c.), sana hayır vermiştir.’ dedi.”³⁰

Başka bir rivayette de Vâsile şu şekilde anlatmıştır: Rasûlullah (s.a.v.), müslümanları Tebük Seferine çağrınca ailemin yanına gittim. Babamla karşılaştım. Güneşe sırtını dönmüş oturuyordu. Ona İslam selamıyla selam verdim. Bana: ‘Dinini mi değiştirdin?’ diye sordu. ‘Müslüman olmuştum dedim. Babam: ‘Umulur ki Allah (c.c.) bu dinde bizim için ve senin için hayırlar kılar.’ dedi. Müslüman olmama rıza gösterdi.”³¹

Rivayetlerden anlaşıldığı üzere Yüce Allah (c.c.), İslam’ı Vâsile’ye ve kardeşine bir rivayete göre de babasına nasip eylemiştir. Vâsile, ailesini İslâm’a davet edip, Tebük Seferi için ihtiyaçlarını yanına aldıktan sonra tekrar Medine’ye dönmüştür.

Burada değinilmesi gereken bir husus da, Vâsile’nin Müslüman olması ile ilgili rivayetlerdir. İbn Abdilber Vâsile’nin Tebük Seferi öncesinde Medine’ye gelip Müslüman olduğunu öne sürmüş, üç sene hizmette bulunduğu dair bilgiyi “يقال” diyerek temriz sîgasıyla zikretmiştir.³² Görmez de Vâsile’nin (r.a.) Tebük öncesinde gelerek Müslüman olduğunu belirtmiş, ancak birkaç satır sonra onun Suffe ehli arasında kalıp üç yıl Rasûlullah’a (s.a.v.) hizmet ettiği bilgisine yer vermiştir.³³ Aynı durum Semîr İsmâil’in tezinde de görülmektedir.³⁴ Nitekim Tebük Seferi hicrî 9. yılda olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) hicrî 10. yılda vefat etmiştir. Bu durumda onun ehl-i suffe arasında üç yıl kalma ihtimali yoktur. Kendi içinde bariz bir çelişkiyi barındıran bu ifade, yukarıda yer verdiğimiz gibi ilgili rivayetin dikkatli okunmasıyla açıklığa kavuşturulabilir. Buna göre Vâsile’nin (r.a.) Müslüman oluşu ile Tebük’e hazırlanışına dair iki ayrı zamanda meydana gelen hâdiseler, aynı rivayette birbiri ardınca zikredildiğinden onun Tebük öncesi Müslüman olduğu zannedilmiştir. Oysa rivayette iki olayı ayırmak için râvinin tekrar “قال” dediği görülmektedir.³⁵ Yani râvi, muhtemelen Vâsile’nin bizzat kendisi, önce Müslüman oluşunu, hemen ardından Tebük çağrısına icabetini anlatmaktadır.

³⁰ İbn Sa’d, *et-Tabakâtu’l-Kübrâ*, 1/305.

³¹ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/80 (No. 196); Ayrıca bkz. Ebû Davud, “Cihâd”, 113.

³² İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564.

³³ Bkz. Görmez, “Vâsile b. el-Eska”, 42/550-551.

³⁴ İsmâil Semîr, *el-Bedresâvî, Merviyâtü’s-Sahâbî Vâsile b. el-Eska’ fî Me’âcimi’t-Taberânî es-Selâs*, (Gazze: Câmiatü’l-Ezher, 2017), 6.

³⁵ Bkz. 1.1. Nolu Hadisi: İslam ve Hicret

3. TEBÜK SEFERİNE KATILMASI

Vâsile'nin (r.a.), Müslüman olduktan sonra ailesini İslâm'a davet için memleketine gittiğini daha önce zikretmiştik. Vâsile (r.a.) bu gidişinde Müslümanların Tebük Seferine hazırlandığını bildiğinden vakit kaybetmeden azığını hazırlayıp Medine'ye varmıştır. Medine'ye varmadan önce Tebük Seferi için hazırlık yaptığını Vâsile şu şekilde anlatmıştır: “Ben babamın yanında iken kız kardeşim bana selam vererek yanıma geldi. Ona dedim ki: ‘Bacım sen, erkek kardeşine savaş için azık hazırlayan kişi gibi bana azık hazırla.’ dedim. Bunun üzerine kız kardeşim bana, bir kovada hamur ve azık dolusu bir kova getirdi.”³⁶

Böylece sefer için ihtiyaçlarını temin eden Vâsile hemen yola koyulmuş, Medine'ye varmıştır. Ancak Medine'ye geldiğinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) iki gün önce yola çıktığını öğrenmiştir.³⁷ Bu durumda Vâsile biran önce binek bulup Hz. Peygamber'in (s.a.v.) arkasından Tebük Seferine yetişmiştir. Vâsile bu olayı şu şekilde anlatmıştır: “Tebük Seferi için Medine'ye geldiğimde Rasûlullah (s.a.v.) çoktan yola çıkmıştı. Bunun üzerine, ‘Ganimetteki payı karşılığında bir adamı taşımak isteyen var mı?’ diyerek seslenmeye başladım. Ensardan yaşlı bir adam: ‘Payı bizim olması durumunda bineğe sırayla binmek üzere biz götürürüz, yemeği de bizimle yer.’ diye seslendi. Ben ‘Evet, Allah'ın (c.c.) bereketi üzere yürü.’ dedim. Böylece bana karşı hayır sahibi biriyle yola çıktım. O, beni iki misli bineğine bindirir, hatta bunu daha da çoğaltırdı. Ben kendisiyle beraber yemek yerdim, o bana yemekten sunardı. Sonunda Allah (c.c.) bize zafer nasip etti. Bana ganimet olarak genç develer düştü. Onları sürüp, savaş yolculuğunda bana yardım eden kişiye geldim. O çadırında idi. Onu çağırdım bunun üzerine çadırından çıktı ve develerden birinin üzerine bindi ve sonra: ‘Onların arkasına geçip sür.’ dedi, arkalarına geçip sürdüm. Sonra ‘Bir de ön tarafına geçip ters yöne doğru sür.’ dedi, ben de önlerine geçip diğer yöne doğru sürdüm. O, ‘Sana düşen pay çok değerli.’ dedi. Ben de: ‘Anlaştığımız üzere bu ganimetler senindir.’ dedim. O da: ‘Sana düşen payını al götür ey kardeşimin oğlu, bizim sana düşen paydan kastettiğimiz başka paydı (ecir içindi).’ dedi.”³⁸

Vâsile'nin Tebük için hazırlık yapması başka bir rivayette de şu şekilde geçmektedir: “Vâsile Medine'den ailesini davet için memleketine geldiğinde, o gün

³⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/80 (No. 196); Ayrıca bkz., Ebû Davud, “Cihâd”, 113

³⁷ Görmez, “Vâsile b. el-Eska”, 42/550-551.

³⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/80 (No. 196); Ayrıca bkz., Ebû Davud, “Cihâd”, 113.

müslüman olan kardeşine şunları demişti: ‘Kardeşim, sen ağabeyinin savaşa çıkış eşyalarını hazır et. Hz. Rasûlullah (s.a.v.) Tebük Seferine çıkma hazırlığı yapmaktadır.’ Bunun üzerine kız kardeşi kendisine bir ölçek un hazır edip, onu hamur yaptıktan sonra bir kovaya koyarak ağabeyine verdi. Bir miktar da hurma temin etti. Vâsile de bunları alarak Medine’ye doğru yola çıktı. Fakat Medine’ye vardığında, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Tebük’e gittiğini ve geride kalan bazı kişilerin de yola çıkmak üzere olduklarını gördü. Vâsile Kaynuka çarşısında bağırarak, ‘Kim beni de terkisine bindirirse payım onun olacaktır.’ demeye başladı. Vâsile dedi ki: ‘Ben iyi yürüyen bir kimse değilim. Bu arada beni Ka’b b. Ücre çağırarak, ‘Ben seni gecenin bir kısmı ile gündüzün bir kısmında bineğime bindiririm. Bizimle birlikte yer içersin, payın da bana aittir.’ dedi. Vâsile, ona ‘Evet.’ cevabını verdi ve sözüne şu şekilde devam etti: ‘Allah (c.c.), Kab b. Ücre’yi hayırla mükâfatlandırın. O, beni iki misli bineğine bindirir, hatta bunu daha da çoğaltırdı. Ben kendisiyle beraber yemek yedim, o bana yemekten sunardı. Sonunda Hz. Peygamber (s.a.v.) Halid b. Velîd’i, Dûmetü’l-Cendel’de bulunan Ükeydir b. Abdulmelik’in üzerine gönderdi. Ka’b b. Ücre de onunla gidenlerdendi. Ben de onunla beraber çıktım. Biz orada büyük bir ganimete nâil olduk. Halid ganimetleri aramızda paylaştırdı. Bu paydan bana altı genç deve geldi. Ben bu develeri Ka’b b. Ücre’nin çadırına kadar güderek götürdüm ve kendisine, ‘Allah (c.c.), sana rahmetiyle muamele eylesin, çık da şu develerine bak ve develeri teslim al!’ dedim. O da tebessüm ederek dışarı ve şöyle dedi: ‘Allah (c.c.) onları sana bereketli eylesin! Ben savaş sırasında seni bineğime bindirirken senden bir şey alayım diye bindirmemiştım.’ dedi.”³⁹

Rivayetten anladığımız üzere Vâsile fakir birisiydi, yeterince malı bulunmuyordu. Buna rağmen savaşa illaki katılmak istemiştir. Bu yüzden vakit kaybetmemek için Medine’de bulunan Kaynûka çarşısında binek aradığını söylemiştir. Ka’b b. Ücre (r.a.) de Vâsile’yi bineğine almış, yemeğini onunla paylaşmıştır. Ka’b b. Ücre, Vâsile için bu fedakârlıkları dünyalık bir ganimet için değil, Vâsile’nin (r.a.) ahiretteki sevabına ortak olmak için yapmıştır.

³⁹ Ebû Davud, “Cihâd”, 113; İbn Sa’d, *et-Tabakâtu’l-Kübrâ*, 1/305.

4. HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.V.) VEFATINDAN SONRAKİ HAYATI

4.1. İlmi Medine Dışına Yayması

Vâsile'nin (r.a.) müslüman olduktan sonra Ashâb-ı Suffe'ye dâhil olduğu, Hz. Peygamber (s.a.v.) ile üç sene beraber yaşadığını, Hz. Paygamber (s.a.v.)'in hizmetinde bulunup, ondan İslam Dinini öğrendiğini daha önce zikretmiştik. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra öğrendiği ilmi yaymak, insanlara aktarmak için Basra'ya gitmiştir.⁴⁰ Vâsile'nin (r.a.) orada bir evi olduğu, daha sonrasında da Şam'a yerleştiği rivayet edilmiştir. Rivayetin devamında şöyle bir kayıt bulunmaktadır: “Onun evi Belâd denilen yerdeydi. Burası Dımaşk'a üç fersah uzaklıkta bir köydü.”⁴¹ Bir başka rivayete göre ise: “Vâsile, Cibrîn'de oturdu. Cibrin, Şâm olarak bilinen bölgede Beyt-i Makdis'e yakın bir yerdir.”⁴²

Vâsile (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra Suriye fetihlerine: Dımaşk ve Hıms seferlerine katıldı.⁴³ Sonra Beyt-i Makdis'e taşındı, başka bir rivayette de ömrünün sonlarına doğru Emevî halifesi Abdülmelik b. Mervân'ın (86/705) hilafeti sıralarında Dımaşk'a gittiği bildirilmiştir.⁴⁴

4.2. Fitne Döneminde Ehl-i Beyt'i Övmesi

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in irtihalinden bir müddet sonra siyasî sıkıntılar meydana gelmiştir. Vâsile (r.a.), bu tür siyasî çalkantılardan uzak durmuş, ilimle meşgul olduğu sakin bir hayat yaşamıştır.⁴⁵ Bunun yanında Şam'da yoğun biçimde hissedilen Ehl-i Beyt karşıtı görüşleri de kabul etmemiştir. Ehl-i Beyt'in, karşı görüşte olanların düşündüğü gibi olmadığını, hatta diğer insanlardan üstün olduğunu dile getirmiştir.

Vâsile (r.a.), Hz. Ali (40/661) (r.a.) için söylenen kötü ifadelere karşı, onun Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ehlinden olduğunu söylemiştir. Ebû Ammâr şöyle anlatıyor: “Vâsile b. Eska'nın (r.a.) yanında oturuyordum. Oradakiler Ali'nin adı geçince ona küfretmeye başladılar. Onlar kalkınca, Vâsile b. Eska' bana: ‘Otur! Ali'ye küfredenler

⁴⁰ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564. Basra (بصرة) Irak bölgesinde yer almaktadır. Vâsile'nin Şam bölgesinde vefat eden son sahâbî olması ve yazılışlarının benzerliğinden dolayı Şam bölgesi civarında bulunan Busrâ (بصرى) ile karıştırılabilmektedir. Fakat yazılışları farklılık arz etmektedir. Rivayette geçen ifade Basra (بصرة)'dir.

⁴¹ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564.

⁴² Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 30/95.

⁴³ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564; bkz. Görmez, “Vâsile b. el-Eska”, 42/550-551

⁴⁴ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564.

⁴⁵ Görmez, “Vâsile b. el-Eska”, 42/550-551.

hakkında sana bir şey anlatacağım!’ dedi ve şu şekilde anlattı: “Bir gün, Resûlullah’ın (s.a.v.) yanında oturuyordum. O esnada Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin, geldiler. Onlar gelince Resûlullah (s.a.v.), onların altına abasını serdi. Sonra da şöyle dua etti: ‘Allah’ım! Bunlar benim ev halkımdır. Onlardan kusuru gider. Onları tertemiz kıl!’⁴⁶

Vâsile, Hz. Ali’ye küfredenlerin tavırlarını beğenmemiş ve onları kınamıştır. Ömrünün sonuna kadar sünnete bağlı kalmış, Ehl-i Beyt’in üstünlüğünü dile getirmiştir.

5. VEFÂTI

Vâsile’nin (r.a.) ölümü hakkında çeşitli rivayetler vardır. Vâsile (r.a.), 83/702 veya 85/704 yılında Kudüs’te, bazı kaynaklara göre ise Şam’da vefat etmiştir. Doksan sekiz veya yüzbeş yaşında öldüğü, Şam bölgesinde ölen en son sahâbî olduğu rivayet edilmektedir.⁴⁷

İsmâil b. Ayyâş’tan gelen bir rivayete göre, Vâsile (r.a.) 83 yılında, 105 yaşında vefat etmiştir.⁴⁸

Vefat ettiği zaman yüz yaşlarında olduğu da söylenmektedir.⁴⁹

Ebû Müshir (218/833), Vâsile’nin (r.a.) hicrî 85 yılında vefat ettiğini rivayet etmiştir. Vâkidî (207/823) de bu tarihi nakletmiştir. Yine Vâkidî, Vâsile’nin (r.a.) öldüğü zaman 78 yaşlarında olduğunu bildirmiştir. Sahâbeden Şam bölgesinde ölen en son kişinin de o olduğunu nakletmiştir.⁵⁰

Vâsile’nin vefatı hakkında İbn Sa’d (230/845), Yahyâ b. Maîn (233/848), Buhârî hicrî 83 yılında 105 yaşında vefat ettiğini söylemişlerdir.⁵¹

Vâsile’nin (r.a.) vefatı ile ilgili rivayetleri bir bütün olarak incelediğimizde onun hicrî 83 yılında, 105 yaşlarında iken vefat ettiğini söylememiz yanlış olmayacaktır. Aksi takdirde diğer rivayetleri kabul etmiş olursak Vâsile’nin (r.a.) Hz. Peygamber’in (s.a.v.) vefatından önce Tebük Seferi’ne katılması ve üç sene Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yanında Ashâb-ı Suffe ehli olarak kalması gerçekleri ile

⁴⁶ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 3/55 (No. 2669); Kandehevî, Muhammed Yûsuf, *Hayâtü’s-Sahâbe* (Dimâşk: Dâru’l-Kalem, ts.), 3/74.

⁴⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/626; Görmez, “Vâsile b. el-Eska”, 42/550-551.

⁴⁸ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/53 (No. 126); el-Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/659 (No. 6425).

⁴⁹ İbn Abdilber, *el-İstiâb fi Ma’rifeti’l-Ashâb*, 4/1563.

⁵⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/626.

⁵¹ İbn Sa’d, *et-Tabakâtu’l-Kübrâ*, 7/408; Yahyâ b. Maîn, Ebû Zekeriyya b. Avn el-Mürrî, *Târîhu İbn Maîn*, thk. Nuhammed Ali el-Ezherî. (Mısır-Kâhire: Mektebetü’l-Fâruk, 2008), 3/40; Buhârî, *et-Târîhu’l-Evsât*, 1/184.

çelişmiş olacaktır. Vâsile'nin 78 yaşında hicrî 85 yılında vefat ettiğini kabul etmiş olursak, Hz. Peygamber (s.a.v.) öldüğünde yaklaşık olarak üç yaşında olması gerekirdi ki, bu yaş askerî sefere katılmak için uygun değildir.

Katâde b. Diâme'den (117/735) bize bildirildiğine göre Şam'da vefat eden son sahâbî Vâsile b. el-Eska'dır.⁵²

Vâsile'nin (r.a.), Şam ve Hims seferlerinden sonra Beyt-i Makdis'e taşındığı ve orada vefat ettiği bildirilmektedir. Başka bir görüşe göre ise Şam'da Emevî halifesi Abdumelik'in (86/705) halifeliğinin sonlarına doğru vefat ettiği aktarılmıştır.⁵³

Vâsile'nin (r.a.) vefat ettiği yer hakkındaki rivayetler bütün olarak incelendiğinde Vâsile'nin (r.a.) Şam'da ölen son sahâbî olduğunu öğrenilmektedir.

Vâsile b. el-Eska' (r.a.) ömrünün sonlarına doğru görme yetisini kaybetmiştir.⁵⁴ Gözleri âmâ olarak vefat etmiştir.

6. İLMÎ YÖNÜ VE ŞAHSİYETİ

6.1. Ashâb-ı Suffe'den Olup Zorluklar Çekmesi

Vâsile (r.a.) Müslüman olduktan sonra Medine yakınlarında yaşadığı bölgeden ve ailesinden ayrılıp Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mescidinin arka kısmındaki Suffe'de kalmaya başlamıştır.⁵⁵ Vâsile, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatına kadar Medine'den ayrılmamış, İslâm Dinini elinden geldiğince öğrenmeye çalışmıştır. İlmî öğrenme yolunda yaşadığı her türlü zorluğa dayanmıştır. O öğrendiği bilgileri insanlara aktarmaya çalışmış, arkadaşlarını ve ailesini de bu hususta bilgilendirmiştir. Ömrünün kalan kısmında da ilimle meşgul olmuştur.

Vâsile (r.a.) Ashâb-ı Suffe arasında yaşca en küçük olan idi. Vâsile (r.a.), bunu bize şu şekilde anlatmıştır: “Suffe'de yirmi kişi kalıyorduk. Yaşca en küçükleri bendim. Hz. Peygamber'den (s.a.v.) ilim tahsil ediyorduk.”⁵⁶

Ashâb-ı Suffe, birçok zorluklarla karşılaşılıyordu.

Vâsile (r.a.) şöyle rivayet ediyor: “Ben de Suffe'de kalanlardan biriydim. Hiçbirimizin boydan boya elbisesi bulunmuyordu. Ter, kir ve tozdan vücudumuzda izler oluşurdu.”⁵⁷

⁵² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/396.

⁵³ İbn Abdilber, *el-İstîâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, 4/1563.

⁵⁴ İbnu'l-Esîr, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî, *Üsdü'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk. Muhammed İbrâhîm el-Bennâ, Muhammed Ahmed Aşûr (Kahire: Dâru's-Şâ'b, 1285/1868), 5/429.

⁵⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/394.

⁵⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, 7/408.

⁵⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/70 (No. 170).

Onların çektiği zorluklar hakkında Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: “Ben Ashâb-ı Suffe’den yetmiş adam gördüm. Bir tanesinin bile cübbe ve aba gibi iç elbise üzerine giyilen elbisesi bulunmuyordu. Poşu (atkı türü kumaş) ve bazı örtüleri boyunlarına bağlıyorlardı. Kimininki bacaklarının yarısına, kimininki topuklarına kadar ulaşıyordu. Avret yerleri görünmesin diye elleriyle de kıyafetlerini tutuyorlardı.”⁵⁸

Ashâb-ı Suffe’nin derdi ilimdi. Bir taraftan ilim öğrenip bir taraftan para kazanmaya çalışanları da vardı ama bu yeterli olmuyordu. Bu yüzden sahabîler onlara maddî anlamda ellerinden geldiğince yardım etmeye çalışmıştır. Ancak o devirde zaten kıtlık vardı. Müslümanlar zor, çetin imtihanlardan geçiyordu. Ama onlar yaşadıkları zorlukların bir an olsun, Allah (c.c.) yolundaki azim ve isteklerini kırmalarına izin vermiyorlar, hatta imanları daha da güçleniyordu. Allah (c.c.) onlara yardım ediyordu.

Vâsile (r.a.) Ashâb-ı Suffe’nin yaşamış olduğu zorlukları bize aktarmıştır. Nitekim o şöyle rivayet etmiştir: “Biz ashâbın mescide getirebildiği yiyeceklerle geçiniyorduk. Çoğu zaman da yiyecek bir şey bulamıyorduk. Birkaç gün boyunca bir şey yiyememiştik. Fazlaca acıkmıştık. Ashâb-ı Suffe’den arkadaşlarım beni Hz. Peygamber’e (s.a.v.) bu durumu bildirmem için gönderdiler. Râsulullah’ın (s.a.v.) yanına gelince: ‘Ya Rasûlallah! Ashâb-ı Suffe çok aç!’ dedim. Hz. Peygamber (s.a.v.), hemen Hz. Âişe (r.a.) annemizin yanına koştu. ‘*Yanında yiyecek bir şey bulunuyor mu?*’ diye sordu. Hz. Âişe (r.a.): ‘Az miktarda süt ve bir parça da ekmek bulunuyor.’ diye cevap verdi. Hz. Peygamber (s.a.v.): ‘*Onları bana getir!*’ dedi. Ekmek ve sütü aldı. Ekmeği küçük parçalar halinde doğrayıp üzerine sütü döktü. İkisini iyice karıştırarak tirit yemeği yaptı. Sonra bana dedi ki: ‘*Ey Vâsile! Arkadaşlarını onar kişilik gruplar şeklinde çağır*’ buyurdu. On arkadaşımı alıp Hz. Peygamber’e (s.a.v.) götürdüm. Hz. Peygamber (s.a.v.) sofraya davet etti. Arkadaşlar sofraya oturunca Hz. Peygamber (s.a.v.) şu şekilde bir hatırlatma yaptı: ‘*Bismillah diyerek yemeye başlayın. Yemeğin kenarından alın. Üstünden almayın. Çünkü bereket yemeğin üstüne iner.*’ buyurdu. Arkadaşlarım doyuncaya kadar yemekten yeyip kalktılar. Hz. Peygamber (s.a.v.) eliyle kabın sağını solunu güzelce temizledi. Yemeği topladı. Yemek, yenmemiş gibi bereketlenmişti. Kapta bulunan yemek olduğu gibi duruyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) bana ikinci defa: ‘*Ey Vâsile! Git on kişiyi daha*

⁵⁸ Buhârî, *el-Câmiu’s-Sahîh*, thk. Halil b. Me’mun (Beyrût: Dâru’l-ma’rife, 1425/2004), “Salât”, 57.

çağır!’ buyurdu. Bu ikinci grup da geldi. Yemekten yediler. Tekrar üçüncü bir on kişilik grup da çağırılmıştı. Onlar da geldiler. Onların da hepsi doyasıya yemek yediler. Kaptaki yemek devamlı artıyor, bereketleniyordu. Geride Ashâb-ı Suffe’den kimse kalmayınca bana: ‘*Ey Vâsile! Arta kalan yemeği Âişe’ye götür.*’ buyurdu.”⁵⁹

Vâsile (r.a.) son birkaç sene de olsa Rasûlullah’a (s.a.v.) bu şekilde yakın olmuş bir sahâbîdir. Ashâb-ı Suffe birçok zorluğa katlanmıştır, fakat müjdeli haberler de her zaman onlara destekçi olmuştur.

Vâsile (r.a.) şöyle demiştir: “Biz, Ashâb-ı Suffe’den namaz kılan fakirlerden idik. Nebî (s.a.v.) bir gün bize geldi ve şöyle dedi: ‘*Siz benden sonra buğdaydan yapılmış ekmeğe ve zeytinyağına doycaksınız. Çeşitli yiyecekler yiyeceksiniz. Çeşitli elbiseler giyeceksiniz. Siz bugün mü daha hayırdasınız yoksa o gün mü daha hayırda olursunuz?*’ biz, ‘O gün mü daha hayırda oluruz?’ dedik. Nebî (s.a.v.) ‘*Bilakis, Siz bugün daha hayırdasınız.*’ dedi. Vâsile b. el-Eska sözünün devamında şöyle dedi: ‘Öyle ki, o günler bize geldi. Hattâ biz buğdaydan yapılmış ekmeğe ve zeytinyağına doyduk. Çeşitli yiyecekler yedik, çeşitli elbiseler giydik ve bineklere bindik.’ demiştir.⁶⁰ Allah (c.c.), Ashâb-ı Suffe’nin sabrının mükâfatını iki cihanda da vermiştir.

6.2. Mânâ İle Hadis Rivayet Etmesi

Vâsile, Peygamberimiz’den (s.a.v.) işittiği hadisleri öğreniyor ve insanlara öğretiyordu. Fakat Hz. Peygamber’den (s.a.v.) hadisleri bir ya da iki kez ancak işitebiliyordu. Bu yüzden hadisleri aktarırken manalarına göre aktarmıştır. Bu durum, İbn Abdilberr’in (463/1071) Mekhûl’den naklettiğine göre şu şekilde anlatılmıştır: “Ebu Ezher ile birlikte Vâsile b. el-Eska’nın (r.a.) yanına gittik. Vâsile’ye: ‘Bize Hz. Peygamber’den (s.a.v.) dinlediğin bir hadisi, yanlışsız ve ona tek bir harf ilave etmeden ve de tek bir harf eksik bırakmadan nakleder misin?’ diye sorduk. Vâsile: ‘Sizden biriniz bu gece tek bir med harfî ilave etmeksizin Kur’ân okudu mu?’ diye sordu. ‘Evet okuduk. Fakat biz hafız değiliz. Bunun için Kur’ân’ın herhangi bir yerinde ara sıra bir elif veya vav ilave edebiliyoruz.’ dedik. Vâsile: ‘Kur’ân-ı Kerim, bunca yıl aranızdadır. Bütün gücünüz ile onu belleyip düzgün okumaya çalıştığınız

⁵⁹ Rivayet için bkz. Ahmed b. Hanbel, eş-Şeybânî, *el-Müsned*, thk. Şuayb el- Arnaut (Beyrût: Müessesetü’r-Risale, 2001), 25/387; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/130. Önceki rivayette de görüleceği üzere Ashâb-ı Suffe’de kalan sahâbîlerin sayısı zaman içerisinde değişiklik göstermiştir.

⁶⁰ Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyin, *Şu’abu’l-İman*, thk. Abdulâlî Abdulhamîd Hâmid (Riyad: Mektebetü’r-Rüşd, 2003), 12/ 529 (No. 9840); Ebu Nuaym el-Isbehânî Ahmed b. Abdillâh, *Hilyetü’l-Evliya* (Beyrût: Dâru’l-Kitab, 1998) 2/22; İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, 22/ 223.

halde, yine de onu eksiksiz olarak okuyamadığınıza göre, çoğunu bir kereden fazla dinleyemediğim hadisleri size nasıl eksiksiz olarak nakledebilirim? Hadisleri size mânâ olarak nakletsek yeter.’ dedi.”⁶¹

O, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) birçok hadisini, mânâ olarak rivayet etmiş, böylece daha fazla hadisin Müslümanlara ulaşmasına vesîle olmuştur.

Vâsile ilme çok arzulu idi. Bir taraftan hadisleri naklediyor, bir taraftan da sorular sorarak İslâm’ı öğrenmek için gayret gösteriyordu. Şu hadis onun ilme istekli olduğunu göstermektedir: Vâsile b. el-Eska’, bir gün Hz. Peygamber’e (s.a.v.): “Ya Rasûlallah! Irkçılık nedir?” diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) de: ‘*Haksız oldukları bir konuda kavmine destek olmaktır.*’ buyurdu.”⁶²

6.3. Kendilerinden Hadis Aldığı Kimseler

Vâsile (r.a.), Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yanında yaklaşık olarak üç sene kalmış olmasına rağmen O’ndan 81 hadis rivayet etmiştir. Vâsile, rivayet etmiş olduğu bu hadisleri şu kimselerden nakletmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.), Ebû Mersed el-Ganevî, Ebû Hüreyre, Ümmü Seleme’dir.⁶³

Vâsile’nin rivayetlerinin belli bir kısmı *Kütüb-i Tis’a*’da yer almaktadır. İlgili bölümde de görüleceği üzere, onun rivayetlerinin çoğu Kütüb-i Sitte dışı kaynaklarda, özellikle Taberânî’nin eserleri olan *el-Mu’cemü’l-Kebîr*’de ve *Müsnedü’ş-Şâmiyyîn*’de yer almaktadır. Bu durumun sebebi Hz. Peygamber’in (s.a.v.) vefatından sonraki yıllarda Şam bölgesine geçmesi ve orada Şamlı ilim ehli ile iletişim içinde bulunması şeklinde düşünülebilir.

6.4. Kendilerine Hadis Aktardığı Kimseler

Şamlı tâbiîlerden Ebû İdrîs el-Havlânî, Mekhûl b. Ebû Müslim, Ebü’l-Melîh b. Üsâme, Büsr b. Ubeydullah el-Hadramî, Ebû Ammâr Şeddâd b. Abdullah el-Kureşî, Ma’rûf b. Hayyât, Yûnus b. Meysere, Yahyâ b. Hâris ez-Zimârî, İbn Âmir ve Rebîa b. Yezîd el-İyâzî gibi isimlerin yanı sıra kızı Füseyle (Fesîle) de Vâsile b. el-Eska’dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Vâsile’nin bu kızının adı farklı kaynaklarda Huseyle

⁶¹ Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdîrahmân b. el-Fadl, *es-Sünen*, thk. Hüseyin Selim Esed (Riyad: Dâru’l-Muğni, 1991.), “İlim”, 16; Taberânî, *Müsnedü’ş-Şâmiyyîn*, thk. Hamdi b. Abdilmecid (Beyrût: Müessesetü’r-Risâle, 1984), 3/156.

⁶² Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistanî, *es-Sünen* (Riyad: Mektebetü’l-Maârif, 2007.) “Edeb”, 16.

⁶³ Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, 30/ 394.

(Hasîle) ve Cemîle şeklinde de zikredilmiştir.⁶⁴ Taberânî'nin rivayet ettiği bir hadiste de kızının adı Esmâ olarak nakledilmiştir.⁶⁵

6.5. Ahlâkı

Vâsile b. el-Eska' (r.a.) ahlâkı üstün bir kimsedir. Öyle ki kendi işini kendi eliyle yapmayı sevmiştir. Sadaka verirken bizzat kendi elleri ile sunmayı tercih etmiştir. İbn Bir rivayette şöyle anlatılmaktadır: “Vâsile b. Eska'nın (r.a.) yanında bulunuyorduk. O sırada bir dilenci geldi. Vâsile bir parça ekmeğin üzerine bir miktar kuş eti koydu. Sonra yerinden kalkıp dilenciye bu ekmeği kendi eliyle verdi. Ona: ‘Çocuklarının arasında bu işi senin yerine yapacak kimse yok mu?’ dedik. Vâsile: ‘Çocuklarımla arasında bu işi yapacak kişi vardır. Fakat kim herhangi bir yoksula bizzat kendi eliyle sadaka verirse, yoksulun yanına gidinceye kadar attığı her adım için bir günahı silinir. Yoksulun yanına gelip, sadakayı onun eline koyduğunda da on günahı silinir.’ dedi.”⁶⁶

Vâsile, Hz. Peygamber'den (s.a.v.) öğrendiği bilgileri hayatında uygulamıştır. Böylece hep adaletli ve dürüst bir insan olmuştur. İnsanların da adaletli ve dürüst bir insan olması için elinden geleni yapmış, haksızlığa uğrayan insanlara yardım etmiştir. Vâsile b. el-Eska'nın (r.a.) bu yönünü gösteren bir rivayet şöyledir: “Vâsile b. el-Eska', Abdullah İbn Malik'i (r.a.) bir deve satın alıp götürürken gördü. Ona: ‘Ey Abdullah! Bunu satın mı aldın?’ dedi. O da: ‘Evet’ deyince, Vâsile: ‘Bu devenin kusurunu sana açıkladılar mı? Onun ayağında bir yarık bulunuyordu.’ dedi ve şu hadisi rivayet etti: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: ‘*Kim bir şey satarsa, onun kusurlu tarafını açıklamadan satması helal değildir.*’⁶⁷

Vâsile b. el-Eska' (r.a.) malın kusurunu bilen kişinin mutlaka onu açıklaması gerektiğini, aksi takdirde satıştan elde ettiği paranın helal olmadığını ifade etmiştir.

Vâsile b. el-Eska', Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ashâbından olduğu için büyük bir değere sahip olduğu gibi birçok zorluklara ve yoksulluğun getirdiği fedakârlıklara sabrettiği için de ayrı bir övgüye mazhar olmuştur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Fakirler cennete zenginlerden beş yüz sene önce girerler.*”⁶⁸ Hadisten de anladığımız üzere fakirlik çekip Allah için sabredenler ahirette büyük nimetlere kavuşacaktır. Vâsile b. el-Eska' işte bu özelliği taşıyan sahâbîlerden biri idi.

⁶⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, 69/113; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 30/394.

⁶⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/96 (No. 232).

⁶⁶ Kandehlevî, *Hayâtu's-Sahâbe*, 1/291.

⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/395; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/217.

⁶⁸ Tirmizî, Ebu Ali Muhammed b. İsâ, *es-Sünen*, (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, ts.) “Zühd”, 37.

6.6. Hz. Peygamber'e Yakınlığı, O'nun Duasını Almış Olması

Vâsile b. el-Eska' (r.a.), kısa sürede Hz. Peygamber'e (s.a.v.) çok yakın bir dost olmuş, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendi ailesi için yaptığı özel duasından nasiplenmiştir. Kendisi bu durumu şu şekilde anlatmıştır: "Bir gün, Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında oturuyordum. O esnada Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin, yanımıza geldiler. Onlar gelir gelmez Rasûlullah (s.a.v.) onların altına abasını serdi ve şu şekilde dua etti: '*Allah'im! Ehl-i Beyt'imi koru! Onları, maddi ve manevi kirlerden arındır!*'" bunun üzerine ben: 'Ya Rasûlallah! Benim için de dua et.' deyince, Hz. Peygamber (s.a.v.): '*Allah seni de korusun.*' şekilde dua etti. Vallâhi en çok güvendiğim şey Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu duasıdır!"⁶⁹

Vâsile, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) çok severdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de onu severdi. Öyle ki, onu sevdiği başını okşamasından anlaşılmaktadır. Vâsile bunu şöyle anlatır: "Rasûlullah'a (s.a.v.) geldiğimde eliyle başımı okşadı."⁷⁰

Vâsile, Müslüman olacağı zaman bizzat Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ellerini tutarak O'na biat etmiştir. Bu durum Yunus b. Meysere'den şöyle anlatılır: "Biz bir yerden dönüyorduk. Dönerken Yezîd b. Esved'e uğradık. Vâsile b. el-Eska' da oraya geldi. Yezîd b. Esved, Vâsile'ye baktı. Bunun üzerine Vâsile b. el-Eska', Yezîd b. Esved'e elini uzattı. Yezîd de onun elini tutarak yüzüne ve göğsüne doğru götürüp, yüzüne ve göğsüne sürdü. Böyle yapmasının sebebi Vâsile b. el-Eska'nın Rasûlullah'a (s.a.v.), biatını o ellerle yapmış olması idi."⁷¹

Hayatı hususunda kaynaklarda ulaşabilen bilgiler doğrultusunda Vâsile b. el-Eska' (r.a.) tanıtılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise birçok hadis nakleden bu önemli sahâbînin rivayet ettiği hadisler metinleri ve tercümeleri ile birlikte zikredilip, hadis kaynaklarından hangilerinde geçtiği tespit edilecektir. Bunun yanı sıra Vâsile'nin rivayet ettiği hadisler tasnif edildikten sonra sened ve metin yönlerinden inceleme yapılarak söz konusu hadislerin sıhhat durumları hakkında hadisçilerin görüş ve kanaatleri serdedilecektir. Ayrıca tespit edebildiği kadarıyla rivayetler arasındaki lafız farklılıkları da verilmeye çalışılacaktır.

⁶⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/55 (No. 2669); Kandehlevî, *Hayâtu's-Sahâbe*, 3/ 74.

⁷⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 62/356.

⁷¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/398.

İKİNCİ BÖLÜM

VÂSİLE B. EL-ESKA'NIN (R.A.) RİVÂYET ETTİĞİ HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Vâsile b. el-Eska', Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanında üç sene kalmasına rağmen küçümsenmeyecek sayıda hadis rivayetinde bulunmuştur. Vâsile'den (r.a.) toplamda 81 merfû rivayete ulaşılmıştır. Ulaşılan bu rivayetlerin bir plân dâhilinde konularına göre tasnif edilerek verilmesi uygun olacaktır.

1. İMAN

1.1. İslam ve Hicret

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ دُحَيْمٍ الدِّمَشْقِيُّ، ثنا أَبِي، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ شَابُورٍ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي عَمْرٍو السَّبَّيْئِيُّ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَدِ قَالَ: خَرَجْتُ مُهَاجِرًا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا أَقْبَلَ النَّاسُ مِنْ بَيْنِ خَارِجٍ، وَقَائِمٍ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرَى جَالِسًا إِلَّا دَنَا إِلَيْهِ فَسَأَلَهُ هَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ؟ وَبَدَأَ بِالصَّغِيرِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ الثَّانِي، ثُمَّ الثَّلَاثِ حَتَّى دَنَا إِلَيَّ فَقَالَ: «هَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ؟» فَقُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «وَمَا حَاجَتُكَ؟» قُلْتُ: الْإِسْلَامُ فَقَالَ: «هُوَ خَيْرٌ لَكَ» قَالَ: «وَتُهَاجِرُ» قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: «هَجْرَةُ الْبَادِيَةِ أَوْ هَجْرَةُ الْبَائِتَةِ» قُلْتُ: أَيُّهُمَا أَفْضَلُ؟ قَالَ: «الْهَجْرَةُ الْبَائِتَةُ أَنْ تَنْبِتَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهَجْرَةُ الْبَادِيَةِ أَنْ تَرْجِعَ إِلَى بَادِيَتِكَ وَعَلَيْكَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِي عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ وَمَكْرَهِكَ وَمَنْشُطِكَ وَأَثَرَةِ عَلَيْكَ» قَالَ: فَبَسَطْتُ يَدِي إِلَيْهِ فَبَايَعْتُهُ، قَالَ: وَاسْتَنْتَنِي لِي جِئِن لَمْ أَسْتَنْتِنِ لِنَفْسِي فَقَالَ: «فِيمَا اسْتَنْطَعْتَ» قَالَ: وَنَادَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَخَرَجْتُ إِلَى أَهْلِي فَوَافَقْتُ أَبِي جَالِسًا فِي الشَّمْسِ يَسْتَدْبِرُهَا، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ بِتَسْلِيمِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ: أَصَبَوْتَ؟ فَقُلْتُ: أَسَلَّمْتُ فَقَالَ: لَعَلَّ اللَّهَ يَجْعَلُ لَكَ وَلَنَا فِيهِ خَيْرًا فَرَضِيَتْ بِذَلِكَ مِنْهُ، فَبَيَّنَّا أَنَا مَعَهُ إِذْ أَتَانِي أُخْتِي تُسَلِّمُ عَلَيَّ، فَقُلْتُ: يَا أُخْتَاهُ، زَوَّيْنِي زَادَ الْمَرْأَةَ أَخَاهَا غَارِبًا فَاتَّنَّبِي بِعَجِينٍ فِي دَلْوٍ، وَالدَّلْوُ فِي مَرْوَدٍ، فَأَقْبَلْتُ وَقَدْ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَعَلْتُ أَنَادِي أَلَا مَنْ يَحْمِلُ رَجُلًا لَهُ سَهْمُهُ؟ فَنَادَانِي شَيْخٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ: لَنَا سَهْمُهُ عَلَى أَنْ نَحْمِلَهُ عَقِبَهُ وَطَعَامَهُ مَعَنَا، فَقُلْتُ: نَعَمْ سِرْ عَلَى بَرَكََةِ اللَّهِ، فَخَرَجْتُ مَعَ خَيْرِ صَاحِبٍ لِي زَادَنِي جَمَلًا عَلَى مَا شَارَطْتُ، وَخَصَنِي بِطَعَامٍ سِوَى مَا أَطْعَمَهُ مَعَهُ حَتَّى أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْنَا فَأَصَابَنِي قَلَابِصٌ فَسَفَّهْتُهُنَّ حَتَّى أَتَيْتُهُ، وَهُوَ فِي خِبَائِهِ، فَدَعَوْتُهُ فَخَرَجَ فَقَعَدَ عَلَيَّ حَبِيبَةً مِنْ حَقَائِبِ إِبِلِهِ ثُمَّ قَالَ: سَفَّهْتُهُنَّ مُدْبِرَاتٍ فَسَفَّهْتُهُنَّ مُدْبِرَاتٍ، ثُمَّ قَالَ: سَفَّهْتُهُنَّ مُقْبِلَاتٍ، فَسَفَّهْتُهُنَّ مُقْبِلَاتٍ، فَقَالَ: مَا أَرَى قَلَابِصَكَ إِلَّا كِرَامًا قَالَ: قُلْتُ: إِيْمَا هِيَ غَنِيمَتُكَ الَّتِي شَرَطْتُ لَكَ فَقَالَ: خُذْ قَلَابِصَكَ يَا ابْنَ أُخِي فَغَيِّرْ سَهْمَكَ أَرَدْنَا "

İbrâhîm b. Düheyim ed-Dîmeşkî bize babasından, o Muhammed b. Şuayb b. Şâbûr'dan, o Yahyâ b. Ebî Amr es-Seybânî'den, o Amr b. Abdillâh el-Hâdrâmî'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan bildirdiğine göre o şöyle demiştir: “Muhacir olarak

Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gitmiştim. İnsanların kimisi çıktı, kimisi Mescid'de kaldı. Rasûlullah (s.a.v.), oturanların hepsine yaklaşıp, '*Bir ihtiyacın var mı?*' diye sormaya başladı. Bu şekilde ihtiyaçlarını sormaya birinci saftan başladı. Sonra ikinci saftakilere sormaya başladı. Sonra üçüncü saftakilere sormaya başladı. Böylece sıra bana geldi ve: '*Bir ihtiyacın var mı?*' diye sordu. Ben: 'Evet, ya Rasûlullah!' diye cevap verdim. Bunun üzerine Rasûlullah: '*İhtiyacın nedir?*' diye sordu. Ben: 'İslamdır.' deyince, Rasûlullah (s.a.v.) bana: '*Bu, senin için daha hayırlıdır.*' buyurdu ve '*Hicret ediyor musun?*' diye sordu. Ben: 'Evet' dedim. Rasûlullah (s.a.v.): '*Bâdî/dönüşü olan hicret mi, yoksa bâtî/dönüşü olmayan, kesin hicret mi?*' diye buyurdu. Ben: 'Hangisi daha üstündür?' diye sordum. Rasûlullah (s.a.v.): '*Dönüşü olmayan, kesin hicret daha iyidir. Çünkü bu hicret, Yüce Allah'ın (c.c.) Peygamber'i yanında kalmaktır. Dönüşü olan hicret ise, kişinin Müslüman olup İslâm dinini öğrendikten sonra bâdîyesine/yaşadığı mekâna geri dönmektedir.*' buyurdu. Rasûlullah (s.a.v.) şu şekilde sözlerine devam etti: '*İster darlıkta ister bollukta, ister sevinçli iken ister üzüntülü iken, her durumda emre itaat edip, bütün zorluklara göğüs gerecek misin?*' dedi. Ben: 'Evet.' dedim. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu cevabım üzerine elini uzattı, ben de elimi uzattım ve itaat konusunda hiçbir istisna yapmadım. Rasûlullah (s.a.v.) bu şekilde hiçbir istisna yapmadığımı görünce şöyle buyurdu: '*Yapabildiğin kadar.*' dedi. Ben de: 'Yapabildiğim kadar.' dedim. Bundan sonra elimi tuttu, Rasûlullah'a (s.a.v.) biat ettim." Rasûlullah (s.a.v.), müslümanları Tebük Seferine çağırınca ailemin yanına gittim. Babamla karşılaştım. Güneşe sırtını dönmüş oturuyordu. Ona İslam selamıyla selam verdim. Bana: 'Dinini mi değiştirdin?' diye sordu. 'Müslüman olmuşum dedim. Babam: 'Umulur ki Allah (c.c.) bu dinde bizim için ve senin için hayırlar kılar.' dedi. Müslüman olmama rıza gösterdi. Ben babamın yanında iken kız kardeşim bana selam vererek yanıma geldi. Ona dedim ki: 'Bacım sen, erkek kardeşine savaş için azık hazırlayan kişi gibi bana azık hazırla.' dedim. Bunun üzerine kız kardeşim bana, bir kovada hamur ve azık dolusu bir kova getirdi. Tebük Seferi için Medine'ye geldiğimde Rasûlullah (s.a.v.) çoktan yola çıkmıştı. Bunun üzerine, ' Ganimetteki payı karşılığında bir adamı taşımak isteyen var mı?' diyerek seslenmeye başladım. Ensardan yaşlı bir adam: 'Payı bizim olması durumunda bineğe sırayla binmek üzere biz götürürüz, yemeği de bizimle yer.' diye seslendi. Ben 'Evet, Allah'ın (c.c.) bereketi üzere yürü.' dedim. Böylece bana karşı hayır sahibi biriyle yola çıktım. O, beni iki misli bineğine bindirir, hatta bunu daha da çoğaltırdı. Ben kendisiyle beraber yemek yerdim, o bana yemekten sunardı. Sonunda Allah (c.c.) bize zafer nasip etti.

Bana ganimet olarak genç develer düştü. Onları sürüp, savaş yolculuğunda bana yardım eden kişiye geldim. O çadırında idi. Onu çağırdım bunun üzerine çadırından çıktı ve develerden birinin üzerine bindi ve sonra: ‘Onların arkasına geçip sür.’ dedi, arkalarına geçip sürdüm. Sonra ‘Bir de ön tarafına geçip ters yöne doğru sür.’ dedi, ben de önlerine geçip diğer yöne doğru sürdüm. O, ‘Sana düşen pay çok değerli.’ dedi. Ben de: ‘Anlaştığımız üzere bu ganimetler senindir.’ dedim. O da: ‘Sana düşen payını al götür ey kardeşimin oğlu, bizim sana düşen paydan kastettiğimiz başka paydı (ecir içindi).’ dedi.”⁷²

Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Amr b. Abdillâh el-Hadramî, İbn Hıbbân’ın *Sikat*’ında yer almaktadır.⁷³ İbn Hacer, onun için “makbûl” demiştir.⁷⁴ Senedde bulunan diğer bütün râvilerin sika olduğu tespit edilmiştir.

Semîr İsmâîl, hadis hakkında *hasen* hükmü vermiştir. Ancak senedde geçen Amr b. Abdillâh el-Hadramî’ye Abdullah b. Feyrûz’un mütâbaat ettiğini, Abdullah b. Feyrûz’u da Zehebî ve İbn Hacer’in sika olarak nitelendirdikleri bilgisini paylaşarak, hadisin *sahih li gayrihi* derecesine yükseldiğini de ilâve etmiştir.⁷⁵

1.2. Allah Teâlâ’nın Dilediğini Yaratması

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَابِرٍ الضَّرِيرُ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ الْعَدِّيُّ، حَدَّثَنَا حَكِيمُ بْنُ جَرَامٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مِنْ بَرَكَةِ الْمَرْأَةِ تَبْكِيهَا بِالْأُنْثَى، أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: {يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ} ، فَبَدَأَ بِالْإِنَاثِ قَبْلَ الذُّكُورِ "

Muhammed b. Cabir ed-Darîr bize Müslim b. İbrâhîm el-Abdî’den, o Hakîm b. Hizam’dan, o el-Alâ’ b. Kesîr’den o Mekhûl’dan, o da Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.) şöyle bildirmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi: “İlk dünyaya getirdiği çocuğun kız olması kadının bereketindedir. Yüce Allah’ın (c.c.) şöyle buyurduğunu duymaz mısınız?

⁷² Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/80, 196; Ayrıca bkz, Ebû Davud, “Cihâd”, 113.

⁷³ İbn Hıbbân, Muhammed b. Hıbbân b. Ahmed el-Büstî, *es-Sikât* (Haydarâbâd: Dâiratü’l-Maârif, 1973), 5/179.

⁷⁴ İbn Hacer, *Takrîbü’t-Tehzîb*, thk. Muhammed b. Avvâme (Dımaşk-Suriye: Dâru’r-Raşîd, 1986), 424.

⁷⁵ Semîr, *Merviyâtü’s-Sahâbî Vâsile b. el-Eska*, 25.

'Dilediği kimseye dışiler, dilediği kimselere de erkekler bahşeder.'⁷⁶ Yüce Allah (c.c.), kadınları, erkeklerden önce zikretmiştir."⁷⁷

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Hakîm b. Hizâm için Buhârî, "münkeru'l-hadis ifadesini kullanmıştır."⁷⁸ İbn Ebî Hâtim "metrûkü'l-hadis" demiştir.⁷⁹ Nesâî ise "zayıf" demiştir.⁸⁰

Yine hadisin senedinde bulunan el-Alâ' b. Kesir el-Leysî için İbn Ebî Hâtim babasından bildirdiğine göre "zayıf" demiştir.⁸¹ Nesâî ve Dârakutnî "zayıf" demiştir.⁸² Buhârî, İbn Adî, İbn Asâkir ise onun için "münkeru'l-hadis" ifadesini kullanmışlardır.⁸³

Şevkânî (1250/1834) ise, Vâsile'den Harâitî (327/939) tarafından rivayet edilen rivayetin senedinde geçen Şamlı el-Alâ' b. Kesîr'in uydurma haberler rivayet ettiğini aktarmıştır. Senedde geçen bir başka râvinin ise ise metrûk olduğunu söylemiştir.⁸⁴

Aclûnî, Vâsile'den merfû olarak aktarılan من بركة المرأة تكبيرها بالإناث... şeklindeki hadis ile yine aynı hadisin Hz. Âişe'den merfû olarak aktarılan من بركة المرأة على زوجها؛ تيسير مهرها، وأن تكبر بالإناث "Kocasının mehrini kolaylaştırması ve ilk çocuğunun kız olması kadın bereketindedir" şeklindeki metnin zayıf olduğunu

⁷⁶ Şûra 42/49.

⁷⁷ Harâitî, Ebû Bekir Muhammed b. Ca'fer, *Mesâviü'l-Ahlâk* (Cidde: Mektebetü's-Sevadî, 1993), 1/213 (No. 646).

⁷⁸ Buhârî, *et-Târîhu'l-Evsât*, 2/257. Münker: Zayıf bir râvinin sika râviye muhâlif olarak rivayet ettiği hadistir. Bkz. Subhi es-Salih, *Ulûmu'l-Hadîs ve Mustalahuh* (trc. M. Yaşar Kandemir, *Hadis İlimleri Hadis Istılahları*, Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları, 1986),171.

⁷⁹ İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân er-Râzî, *el-Cerh ve't-Ta'dîl* (Beyrût: Tıbat'atü Meclisi Dâirati'l-Maârif el-Osmaniyye, 1952), 3/203.

⁸⁰ Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb b. Ali, *ed-Duafa' ve'l-Metrûkîn*, thk. Mahmûd İbrâhîm Zâyed (Haleb-Suriye: Dâru'l-Vaî, 1976), 30.

⁸¹ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 6/360.

⁸² Nesâî, *ed-Duafa' ve'l-Metrûkîn*, 217; Dârakutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed b. Mehdî b. Mesûd b. en-Nu'man b. Dinar el-Bağdadî, *Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvut-Hasan Şelbî-Abdullâtif Hırzullah-Ahmed Berhum (Lübnan: Müessesetü'r-Risâle, 1424/2003), 1/218.

⁸³ Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr* (Haydarâbâd: Dâiratü'l-Maârif, ts.), 6/520; İbn Asâkir, *Tarihü Dimeşk*, 47/226; İbn Adî, Ebû Ahmed el-Cürçânî, *el-Kamil fi Duafa'i'r-Ricâl*, thk. Âdil Ahmed Abdü'l-Mevcûd-Ali Muhammed Muavviz (Beyrût-Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997), 6/377.

⁸⁴ Şevkânî, Muhammed b. Ali, *el-Fevâidü'l-Mecmûa fi'l-Ehâdîsi'l-Mevzû'a*, thk. Abdurrahmân b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemenî (Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 1/133.

söylemiştir.⁸⁵ Şevkânî, Âişe (r.a.) rivayetinin, senedindeki râvilerin hepsinin zayıf olduğunu, bunların sonuncusu olan Abbâd b. Abdussamed'in hâlik/rivayetleri asla kabul edilmeyecek bir kişi olduğunu ve Hz. Âişe'yi de görmediğini bildirmiştir.⁸⁶

Elbânî Vâsile'den merfû olarak rivayet edilen hadisin “mevzû” olduğuna hükmetmiştir.⁸⁷

Bu bilgiler ışığında rivayetin “mevzû” olduğu anlaşılmaktadır.

1.3. Allah Teâlâ'nın Cömertliği

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثنا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ، ثنا حَكِيمُ بْنُ خَدَّامٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ
وَأَيْلَةَ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ أَكْثَفُ أَحْوَلُ أَوْقَصُ أَحْنَفُ أَفْحَمُ أَعْسَرُ أَرْسَجُ أَفْحَجُ، فَقَالَ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي بِمَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَيَّ، فَلَمَّا أَخْبَرَهُ قَالَ: إِنِّي أُعَاهِدُ اللَّهَ أَنْ لَا أُرِيدَ عَلَى فَرِيضَتِهِ، قَالَ: «لَمْ» قَالَ:
لِأَنَّهُ خَلَقَنِي أَكْثَفَ أَحْوَلُ أَفْحَمَ أَعْسَرُ أَرْسَجُ أَفْحَجُ ثُمَّ أَدْبَرَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَيْنَ الْعَاتِبُ عَلَى
رَبِّهِ؟ عَاتِبَ رَبًّا كَرِيمًا فَأَعْتَبَهُ، قَالَ: قُلْ لَهُ: أَلَا تَرْضَى أَنْ تُبْعَثَ فِي صُورَةِ جِبْرِيلَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ فَبَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الرَّجُلِ فَقَالَ: «إِنَّكَ عَاتِبْتَ رَبًّا كَرِيمًا فَأَعْتَبَكَ، أَفَلَا تَرْضَى أَنْ يُبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى صُورَةِ
جِبْرِيلَ؟» قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: فَإِنِّي أُعَاهِدُ اللَّهَ لَا يَقْوَى جَسَدِي عَلَى شَيْءٍ يَرْضَاهُ اللَّهُ إِلَّا حَمَلْتَهُ»

el-Hüseyn b. İshâk bize Şeybân b. Ferrûh'tan, o Hakîm b. Hızâm'dan, o el-Alâ' b. Kesîr'den o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan onun şöyle dediğini nakletmiştir: “Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanına asık suratlı, şaşı, kısa boyunlu, çarpık ayaklı, siyah tenli, solak, çelimsiz, eğri bacaklı bir adam gelerek: ‘Ya Rasûlullah! Bana, Allah'ın (c.c.) üzerime farz kıldıklarını bildir.’ dedi. Rasûlullah (s.a.v) kendisine Allah'ın (c.c.) farzlarını bildirince: ‘Allah'a (c.c.) söz veriyorum ki hiçbir farza ilâve bir şey yapmam.’ dedi. Rasûlullah (s.a.v) ‘Niçin?’ diye sorunca şöyle dedi: ‘Çünkü o beni asık suratlı, şaşı, siyah tenli, solak, çelimsiz ve eğri bacaklı olarak yarattı.’ dedikten sonra dönüp gitti. Peşinden Cebrail geldi ve: ‘Ey Muhammed! O Rabbini kınayan kişi nerede? O, cömert bir Rabbi kınadı, Rabbi de onu memnun etmek istedi.’ dedi ve ekledi: ‘Ona söyle ki, kıyamet günü Cebrail suretinde dirilmek seni memnun etmez mi?’ Peygamber (s.a.v) ona birini göndererek: ‘Sen cömert bir Rabbi kınadın. O da seni memnun etmek istedi. Kıyamet günü Cebrail sûretinde dirilmek seni memnun etmez mi?’ diye haber gönderdi. Adam da: ‘Elbette memnûn eder, ya

⁸⁵ Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Müzilü'l-İlbâs*, thk. Abdu'l-Hamid b. Ahmed b. Yûsuf b. Hindavî (Beyrût: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000), 2/345.

⁸⁶ Şevkânî, *el-Fevâidü'l-Mecmûa fi'l-Ehâdisi'l-Mevzû'a*, 1/133.

⁸⁷ Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, *Da'ifü'l-Câmi's-Sağîr ve Ziyâdâtüh* (Pakistan: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.), 1/765.

Rasûlullah. Allah'a (c.c.) söz veriyorum ki, bedenim Allah'ın (c.c.) razı olacağı her neye tahammül ederse, muhakkak onu yerine getireceğim.' diye cevap gönderdi.⁸⁸

Sihhat Durumu

Râviler hakkında bir önceki rivayette bilgi verilmiş olup, Hakîm b. Hizâm ve el-Alâ' b. Kesir el-Leysî sebebiyle isnadın mevzû olduğu anlaşılmaktadır

1.4. Allah Teâlâ'nın (c.c.) Kulunun Zannına Göre Olması

حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْوَلِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ يَعْنِي ابْنَ أَبِي السَّائِبِ، قَالَ: حَدَّثَنِي حَيَّانُ أَبُو النَّضْرِ، قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ وَاثِلَةَ بِنِ الْأَسْقَعِ عَلَى أَبِي الْأَسْوَدِ الْجُرَشِيِّ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، وَجَلَسَ قَالَ: فَأَخَذَ أَبُو الْأَسْوَدِ يَمِينِ وَاثِلَةَ فَمَسَحَ بِهَا عَلَى عَيْنَيْهِ، وَوَجَّهَهُ لِنَيْعَتِهِ بِهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ لَهُ وَاثِلَةُ: وَاحِدَةٌ، أَسَأَلْتُكَ عَنْهَا؟ قَالَ: وَمَا هِيَ؟ قَالَ: كَيْفَ ظَنُّكَ بِرَبِّكَ؟ قَالَ: فَقَالَ أَبُو الْأَسْوَدِ: وَأَشَارَ بِرَأْسِهِ، أَيُّ حَسَنٌ قَالَ وَاثِلَةُ: أُبَشِّرُ إِيَّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، فَلْيُظَنَّ بِي مَا شَاءَ "

el-Velîd b. Müslim bize el-Velîd b. Süleymân yani İbn Ebî's-Saib'den, o da Hayyân Ebu'n-Nadr'dan naklen şöyle demiştir; "Vâsile b. el-Eska' (r.a.) ile birlikte Ebu'l-Esved el-Curaşi'ye gittik. O kendisinin vefat etmesine sebep olan hastalığa yakalanmıştı. Vâsile selam verip yanına oturdu. Ebu'l-Esved, Vâsile'nin sağ elini tutarak gözlerine ve yüzüne doğru götürüp sürdü. Ebu'l-Esved'in bunu yapmasının sebebi Vâsile'nin, eliyle Rasûlullah'a (s.a.v.) biat etmiş olmasıydı. Vâsile: 'Sana bir şey soracağım' dedi. Ebu'l-Esved: 'Ne soracaksın ki?' dedi. Vâsile: 'Rabbin hakkında nasıl bir zannın vardır?' diye sordu. Ebu'l-Esved zannının iyi olduğunu başını sallayarak gösterdi. Bunun üzerine Vâsile şunları dedi: " Sana müjdelers olsun! Ben Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum: 'Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: 'Ben kuluma, hakkımda beslediği zanna göre karşılık veririm. Artık hakkımda dilediği zanda bulunsun.'⁸⁹

Tahric ve Sihhat Durumu

Ahmed b. Hanbel'in (241/855) *Müsned*'inde geçen bu hadis hakkında, eserin tahkikini yapan Şuayb el-Arnâvut (1437/2016) hadisin isnadının sahih olduğunu bildirmiştir.⁹⁰ Senedindeki Hayyân Ebu'n-Nadr, el-Esedü's-Şamî'dir. Buhârî

⁸⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/63.

⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/398.

⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/398.

(256/870), *et-Tarih 'ul-Kebîr*'de onun biyografisini vermiştir.⁹¹ İbn Ebî Hâtim, İbn Maîn'e (233/848) Hayyân Ebu'n-Nadr'ı sormuş, İbn Maîn de onun için "sika" demiştir.⁹² İbn Hıbbân (354/965), *es-Sikât* isimli eserinde ondan bahsetmiştir.⁹³ el-Velîd b. Müslim, Şamlıdır. Onun tahdîs sıygası kullandığından ondaki tedlis şüphesi gitmiştir. Hadisi Taberânî (360/971) bu isnad ile el-Velîd b. Müslim tarikinden rivayet etmiştir.⁹⁴ Hadisin bir benzerini İbn Hıbbân⁹⁵ rivayet etmiş, Taberânî de benzerin, *el-Kebîr*'de⁹⁶ ve *el-Evsat*'da⁹⁷ Yezîd b. Ubeyd tariki Hayyân Ebu'n-Nadr'dan yer vermiştir. Yine hadisin bir benzerini Taberânî, Yunus b. Meysera b. Halbes tariki, Vâsile b. el-Eska'dan rivayet etmiştir.⁹⁸

Dârimî, bu rivayeti Ebu'n-Nadr'da birleşen bir sened ile aynı metinle rivayet etmiştir. Hadisin metni ve sened zinciri şöyledir;

أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ الْعَازِ، عَنْ حَيَّانَ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ وَائِلَةَ
بْنِ الْأَسْفَعِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، فَلْيُظَنَّ بِي مَا
شَاءَ"⁹⁹

Hüseyin Selim Esed, Dârimî' nin *Sünen*'inde geçen hadisin isnadının sahih olduğunu bildirmiştir.¹⁰⁰

İbn Hıbbân da Ebu'n-Nadr'da birleşen bir senedle rivayete yer vermiştir. Hadis şu şekildedir:

أَخْبَرَنَا عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى بْنِ مَجَاشِعٍ قَالَ حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ حَدَّثَنَا شَبَابَةُ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ
الْعَازِ قَالَ حَدَّثَنَا حَيَّانُ أَبُو النَّضْرِ عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " قَالَ اللَّهُ
تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي فَلْيُظَنَّ بِي مَا شَاءَ"¹⁰¹

Şuayb el-Arnaut bu isnadın sahih olduğunu bildirmiştir.¹⁰²

Hadisi ayrıca İbnu'l-Mübarek (181/797), *ez-Zühd*'ünde rivayet etmiştir.¹⁰³ Dûlâbî de *el-Künâ*'sında rivayet etmiştir.¹⁰⁴

⁹¹ Buhârî, *et-Târihu 'l-Kebîr*, 3/55.

⁹² İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve 't-Ta'dil*, 3/245.

⁹³ İbn Hıbbân, *es-Sikât*, 4/171.

⁹⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü 'l-Kebîr*, 22/211.

⁹⁵ İbn Hıbbân, *el-İhsân fî Takrîbî Sahîhi İbn Hıbbân*, thk. Şuayb el-Arnaut (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1988), 2/401.

⁹⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü 'l-Kebîr*, 22/209.

⁹⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü 'l-Evsat*, thk. Târık b. İvaddillah. (Kahire: Dâru'l-Haremeyn, ts.), 22/403.

⁹⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü 'l-Kebîr*, 22/215; a. mlf. *el-Mu'cemü 'l-Evsat*, 22/7947.

⁹⁹ Dârimî, "Rikak", 22.

¹⁰⁰ Dârimî, *es-Sünen*, thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî. (Riyad: Dâru'l-Muğnî, 1991.), 3/1796.

¹⁰¹ İbn Hıbbân, *el-İhsân*, 2/401.

¹⁰² İbn Hıbbân, *el-İhsân*, 2/401.

Sonuç itibari ile hadis, râvilerin sika olması ve hadisin birden fazla tarikle gelmesinden hareketle *sahih* tir.

2. İLİM

2.1. İlimde İsbetli Davranmak

أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ رَبِيعَةَ الصَّنَعَائِيُّ، حَدَّثَنَا رَبِيعَةُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: سَمِعْتُ وَائِلَةَ بِنْتُ الْأَسْفَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ فَأَدْرَكَهُ، كَانَ لَهُ كِفْلَانِ مِنَ الْأَجْرِ، فَإِنْ لَمْ يُدْرِكْهُ، كَانَ لَهُ كِفْلٌ مِنَ الْأَجْرِ»

Mervan b. Muhammed bize Yezîd b. Rabîa es-San'anî'den, o Rabîa b. Yezîd'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “ *Kim ilim peşine düşüp onu elde ederse, onun için iki sevap vardır. Kim de ilim peşine düştüğü halde onu elde edemezse, onun için bir sevap vardır.*”¹⁰⁵

Tahric ve Sihat Durumu

Hadisin senesinde bulunan Yezîd b. Rebîa es-San'anî için Nesâî metrûk ifadesi kullanmıştır.¹⁰⁶ İbn Ebî Hâtim ise babasından bildirdiğine göre onun için “mükerü'l-hadis” demiştir.¹⁰⁷ Yine onun için Hüseyin Selim Esed “münkerü'l-hadis” demiş ve “hadisinin vâhin/zayıf olduğunu” bildirmiştir.¹⁰⁸

Hadisin *çok zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. İlimle Amel Etmek

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي الطَّاهِرِ بْنِ السَّرْحِ الْمِصْرِيُّ، ثنا هَانِيُ بْنُ الْمُتَوَكِّلِ الْإِسْكَندَرَانِيُّ، ثنا بَقِيَّةُ بِنْتُ الْوَلِيدِ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بِنْتُ الْأَسْفَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ بُنْيَانٍ وَبَالٍ عَلَى صَاحِبِهِ إِلَّا مَا كَانَ هَكَذَا» وَأَشَارَ بِكَفِّهِ «وَكُلُّ عِلْمٍ وَبَالٍ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَنْ عَمِلَ بِهِ»

¹⁰³ İbnu'l-Mübarek, Ebû Abdurrahmân Abdillâh el-Mervezî, *ez-Zühed ve'r-Rikak*, thk. Habîburrahmân el-A'zamî (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 909.

¹⁰⁴ Dûlâbî, Ebû Bîşr Muhammed b. Ahmed er-Râzî, *el-Künâ ve'l-Esmâ'*, thk. Ebû Kuteybe Nazar Muhammed el-Firyâbî (Lübnan: Dâru İbn Hazm, 2000), 2/137.

¹⁰⁵ Dârimî, “İlim”, 17.

¹⁰⁶ Nesâî, *ed-Duafa' ve'l-Metrûkîn*, 110.

¹⁰⁷ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 9/261.

¹⁰⁸ Dârimî, *es-Sünen*, 1/374.

Amr b. Ebit-Tâhir b. es-Serh el-Mısırî bize Hâni' b. el-Mütevekkil el-İskenderânî'den, o Bakıyye b. el-Velîd'den, o el-Evzâî'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.): “Her bina sahibine yüküdür. Ancak -eliyle işaret ederek-şu öyle değildir. Kıyamet günü her bilgi sahibine yüküdür. Ancak onunla amel eden müstesnadır.” buyurmuştur.¹⁰⁹

Sıhhat Durumu

Hadisin senesinde bulunan Hâni' b. el-Mütevekkil için İbn Hıbbân “Delil olarak alınamaz”,¹¹⁰ Heysemî “zayıf” demişlerdir.¹¹¹ İbnü'l-Cevzî de onu zayıf râviler arasında zikretmiştir.¹¹²

Seneddeki diğer bir râvi olan, Bakıyye b. el-Velîd hakkında İbn Adî: “İsmâil b Ayyâş gibi Şam rivayetlerinde sika, hicaz ve Irak rivayetlerinde sika râvilere muhaliftir.” demiştir.¹¹³ Yine onun için İbn Ebî Hâtim “delil alınamayacağını” söylemiştir.¹¹⁴ İbn Hıbbân “sika” fakat “müdelis” olduğunu söylemiştir.¹¹⁵

Verilen bilgiler ışığında hadisin isnadı *zayıf* durumdadır.

3. TEMİZLİK

3.1. Misvak

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مَلِيحِ بْنِ أَسَامَةَ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَمِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمْرٌ بِالسِّيَاقِ حَتَّى خَشِيتُ أَنْ يُكْتَبَ عَلَيَّ»

İsmâil bize Leys'ten, o Ebû Burde'den, o Ebû Melih b. Usame'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) bildirdiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Misvak kullanmam öyle bir emredildi ki, farz olmasından endişelendim.*”¹¹⁶

¹⁰⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/55; a.mlf., *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 4/305 (3380).

¹¹⁰ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn mine'l-muhaddisîn ed-du'afâ ve'l-metrûkîn*, thk. Muhammed İbrâhîm Zâyed (Haleb: Dâru'l-Va'y, 1976), 3/97.

¹¹¹ Heysemî, Ebu'l-Hasen Nûruddin b. Ali, *Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, thk. Hısâmü'd-Din el-Kuddûsî. (Kahire: Mektebü'l-Kuddûsî, 1994.), 3/80.

¹¹² İbnü'l-Cevzî, Abdurrahmân b. Ali, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Abdullah el-Kâdî.(Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406.) 3/172.

¹¹³ İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-Duafâi'r-Ricâl*, 2/276.

¹¹⁴ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh e't-Ta'dil*, 2/435.

¹¹⁵ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, 1/200.

¹¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/389.

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde geçen Yezîd b. Ebî Bürde için Nesâî “Leyse bi kavî / güçlü değildir.” ifadesi kullanmıştır.¹¹⁷ Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde rivayet edilen hadis için Şuayb el-Arnâvut “hasen” hükmü vermiştir.¹¹⁸

3.2. Yüzüğün Temizliği

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ زَكَرِيَّا، نا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ الْجُبَيْرِيُّ، نا بِشْرُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ الْحَاجَةَ رَبَطَ فِي خَاتَمِهِ خَرْقَةً»

Mûsâ b. Zekerîyya bize Ubeydullah b. Yûsuf el-Cübeyrî’den, o Bişr b. İbrâhîm el-Ensârî’den, o Sevr b. Yezîd’den, o Mekhûl’den, o da Vâsile b. el-Eska’dan şöyle demiştir: “Râsulullah (s.a.v.) hacet gidermek istediği zaman yüzüğüne bir çaput bağlardı.”¹¹⁹

Sıhhat Durumu

Rivayetin senedindeki Bişr b. İbrâhîm için İbn Hacer “yalancı” demiştir.¹²⁰ İbn Adî onun için “münkerü’l-hadis” demiş, “mevzû” rivayetlerinin olduğunu söylemiştir.¹²¹

Yine seneddeki Mûsâ b. Zekerîya et-Tüsterî için Heysemî, bir yerde “zayıf” derken;¹²² bir başka yerde onun hakkında “metrûk” ifadesini kullanmıştır.¹²³ Elbânî onun “yalancılıkla ithâm edildiğini ve hadis hırsızlığı yaptığını” ifade etmiştir.¹²⁴

Bu isnad ile rivayet *mevzû*’dur. Çünkü senedindeki Bişr b. İbrâhîm el-Ensârî’nin yalancı olduğu ifade edilmiştir.

¹¹⁷ Nesâî, *ed-Duafâ ve ’l-Metrûkîn*, 23.

¹¹⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/389.

¹¹⁹ Taberânî, *el-Mu’cemü ’l-Evsat*, 8/177.

¹²⁰ İbn Hacer, *Lisânu ’l-Mizân* thk. Dâiratü’l-Marifi’n-Nizâmiyye (Beyrût-Lübnan: Müessesetü’l-A’lâmî’l-Matbûât, 1971), 2/289.

¹²¹ İbn Adî, *el-Kâmil fi Duafâi ’r-Ricâl*, 2/67.

¹²² Heysemî, *Mecmau ’z-Zevâid*, 5/164.

¹²³ Heysemî, *Mecmau ’z-Zevâid*, 6/143.

¹²⁴ Elbânî, *Silsiletü ’l-Ehâdîsi’s-Sahîha ve Şey’un min Fıkkihâ ve Fevâidihâ* (Beyrût: el-Mektebetü’l-İslâmî, 2002), 1/540.

3.3. Abdest Almak

حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ سَهْلٍ الدِّمِيَّاطِيُّ، ثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَمْ يُخَلِّلْ أَصَابِعَهُ بِالْمَاءِ خَلَّلَ بِالنَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî bize Abdullah b. Yûsuf'tan, o el-Heyssem b. Humeyd'den, o el-Alâ' b. el-Hâris'ten, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) şunu bildirmiştir: “Rasûlullah (sav.): ‘Kim parmaklarının aralarını su ile hilâllemese kıyamet günü ateş ile hilâller.’ buyurdu.”¹²⁵

Sıhhat Durumu

Hadisin isnadı için Elbânî “zayıf” demiştir. Yine Elbânî seneddeki râvilerden Mekhûl hariç hepsinin sika (güvenilir) olduğunu, Mekhûl'ün ise müdellis olup hadisi an'ane yoluyla naklettiğini bildirmiştir.¹²⁶ Elbânî hadisin senedinde bulunan el-Alâ' b. el-Hâris'in ihtilâta maruz kalmış bir kişi olduğunu ve bu rivayeti aslına uygun şekilde zikrettiğinden emin olmadığını ifade ettikten sonra; Heysemî'nin (807/1404) Taberânî'nin *el-Kebîr*'de rivayet ettiği hadisin senedinde bulunan el-Alâ' b. Kesir el-Leysî'nin zayıflığı hakkında icmâ bulunduğu bilgisi verdiğini kaydetmiş ve Münzirî'nin de *et-Tergib*'inde bu hadisin zayıflığına işaret ettiği bilgisini de vermiştir.¹²⁷

3.4. Gusletmek

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ بْنِ مُطَيِّبِ الْمَصِّيْبِيِّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمُ بْنُ مَنْصُورِ بْنِ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا مَعْرُوفُ أَبُو الْخَطَّابِ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ: لَمَّا أَسْلَمْتُ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي: «اغْتَسِلْ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَاحْلِقْ عَنْكَ شَعْرَ الْكُفْرِ»

Muhammed b. İdris b. Mutayyib el-Missîsî bize Süleym b. Mansûr b. Ammâr'dan, o babasından, o Ma'rûf Ebu'l-Hattab'tan, o da Vâsile b. el-Eska'dan

¹²⁵ Taberânî, *Müsnedü's-Şamiyyîn*, 2/368, 1509.

¹²⁶ Terim olarak tedlîs, isnâdda yer alan bir ayıbı gizlemek ve zahirini güzel göstermek demektir. Bkz. Mahmûd et-Tahhân, *Teyşîru Mustalahü'l-Hadis* (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 1985), 56.

¹²⁷ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'îfe ve'l-Mevzû'a ve Eseruhâ es-Seyyi' fi'l-Ümme* (el-Arabiyyetu's-Suûdiyye: Dâru'l-Maârif, 1992), 10/185

(r.a.) rivayetle, dedi ki: “Müslüman olduğumda Nebî’ye (s.a.v.) geldim. Bana dedi ki: ‘Su ve sidr ile yıkan, avret yerindeki kıllarını tıraş et.’”¹²⁸

Tahric ve Sıhhat Durumu

Taberânî’nin *el-Mu’cemu’s-Sağîr*’inde rivayet edilen hadis hakkında, eserin muhakkiki Muhammed Şekûr, bu isnad ile Vâsile b. el-Eska’dan Mansûr b. Ammâr dışında kimsenin rivayet etmediğini, Mansûr’un da bu isnadda tek kaldığını bildirmiştir.¹²⁹

Aynı hadis aynı senedle Taberânî’nin *el-Mu’cemü’l-Kebîr*’inde de geçmektedir. Hadisin metnindeki farklılık olarak اَخْلَقُ kelimesi yerine, أَلَقَ ifadesi vardır. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ بْنِ مُطَيْبِ بْنِ الْمُصَيَّبِيِّ قَالَ: ثنا سُلَيْمُ بْنُ مُنْصُورِ بْنِ عَمَّارٍ، ثنا أَبِي، عَنْ مَعْرُوفِ أَبِي الْخَطَّابِ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: لَمَّا أَسْلَمْتُ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ لِي: «اذْهَبْ فَاغْتَسِلْ بِمَاءِ وَسِدْرٍ وَأَلِقْ عَنْكَ شَعْرَ الْكُفْرِ»¹³⁰

Bu bilgiler ışığında Vâsile rivayetinin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır. Ancak hadisin Kays b. Âsım’dan nakledilen bir şâhidi bulunmaktadır. Bu rivayette Kays (r.a.), “Müslüman olma arzusuyla Rasûlullah’a geldiğinde O’nun su ve sidr ile yıkanmasını emrettiğini” bildirmiştir. Bu rivayet hakkında Elbânî ve Şuayb el-Arnâvut “*sahih*” hükmü vermişlerdir.

3.5. Hayız Müddeti

حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدٍ مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَنَسِ الشَّامِيِّ، ثنا حَمَّادُ بْنُ الْمُنْهَالِ الْبَصْرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَقَلُّ الْحَيْضِ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ وَأَكْثَرُهُ عَشْرَةُ أَيَّامٍ»

Ebû Hâmid Muhammed b. Hârûn bize Muhammed b. Ahmed Enes eş-Şâmî’den, o Hammâd b. el-Minhal el-Basrî’den, o Muhammed b. Râşid’den, o

¹²⁸ Taberânî, *el-Mu’cemu’s-Sağîr*, thk. Muhammed Şekûr el-Hâcc Emrîr, thk. (Beyrût: Mektebetü’l-İslâmî, 1985.), 2/117, (880.)

¹²⁹ Taberânî, *el-Mu’cemu’s-Sağîr*, 2/117, (880.)

¹³⁰ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/82, (199.)

Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) bildirdiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Hayzin en azı üç gün, en çoğu on gündür.*”¹³¹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Dârekutni (385/995) hadisin sened zincirinde geçen İbn Minhal'in “mechûl” olduğunu, Muhammed b. Ahmed b. Enes'in de “zayıf” olduğunu bildirmiştir.¹³²

Vâsile'den gelen bu hadis için İbn Hacer (852/1449) “*isnadı zayıf*” demiştir.¹³³

Ebu'l-Mehâsin el-Kâvucî (1305/1887)'nin bildirdiğine göre, rivayet için “bâtıl” hükmü verenler bulunsa da, hadisi Dârakutnî dışında İbn Âdî (365/975) ve Ukaylî (322/934) de rivayet etmiştir. Bu tarikler zayıf bulunsa da, bazı tariklerin birbirini desteklemesi sonucunda hadis hasen derecesine yükselmektedir.¹³⁴

Kâvucî'nin Hanefî mezhebinden olması, rivayetin sıhhati hakkında verdiği hüküm konusunda etkili olmuş mudur, bilmiyoruz.

İbnü'l-Cevzî (597/1201) aynı rivayetin Enes b. Malik'ten (r.a.) gelen isnadı için “*mevzû*” hükmü vermiştir.¹³⁵ Ayrıca, Ukaylî tarafından nakledilen rivayetin senedinde bulunan Muhammed b. Hasen es-Sadeî için “vâhî/zayıf”, Hüseyin b. Ulvân için “müttehem” şeklinde kayıtlar bulunmaktadır.¹³⁶

Değerlendirmeler bir bütün olarak ele alındığında hadisin *çok zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

4. NAMAZ

4.1. Kible Tayininde Tereddüt Hali

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَلِيُّ بْنُ يَعْقُوبَ، ثنا أَبُو عَبْدِ الْمَلِكِ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ بْنِ نَافِعِ النَّيْمِيِّ، مِنْ أَهْلِ مَرْوَةَ، ثنا أَيُّوبُ بْنُ مُدْرِكٍ الْحَنْفِيُّ، ثنا مَكْحُولٌ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: " خَرَجْتُ مَعَ قَوْمٍ فِي

¹³¹ Dârakutnî, *es-Sünen*, 1/406, 847. Ayrıca bkz. İbnü'l-Cevzî, *el-Ilelu'l-Mütenâhiye*, thk. Halil Meyyis (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1403), 1/383.

¹³² Dârakutnî, *es-Sünen*, 1/406, 847.

¹³³ İbn Hacer, *ed-Dirâye fî Tahrici Ehâdisi'l-Hidâye*, thk. Es-Seyyid Abdullah Hâşim el-Yemanî el-Medenî (Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 1/84.

¹³⁴ Kâvucî, Ebu'l-Mehâsin Muhammed b. Halil, *el-Lü'lüü'l-Mersu' fimâ lâ Aslü lehü ev bi Aslihi Mevzû'*, thk. Fevâz Ahmed Zimmerli (Beyrût: Dâru'l-Beşâri'l-İslâmiyye, 1994), 1/42.

¹³⁵ İbnü'l-Cevzî, *el-Ilelu'l-Mütenâhiye*, 1/383.

¹³⁶ Zehebî, Şemsuddin Muhammed b. Ahmed, *Tenkîhu Kitabi't-Tahkik fî Ehâdisi't-Ta'lik*, thk. Mustafa Ebu'l-Gayz Abdulhay Acîb (Riyad: Dâru'l-Vatan, 2000), 1/90.

سَفَرٍ، فَعَمَّيْتُ عَلَيْهِمُ الْقِبْلَةَ، فَصَلَّى كُلُّ قَوْمٍ نَاجِيَةً، فَأَتَوَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخْبَرُوهُ بِاخْتِلَافِهِمْ فِي الْقِبْلَةِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ} "

Ebu'l-Kâsım Ali b. Yakub bize Ebû Abdilmelik'ten, o Süleymân b. Seleme'den, o Ahmed b. Yunus b. Nâfi' et-Teymi'den, o Eyyub b. Müdrık el-Hanefî'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayetle dedi ki: "Bir kavimle birlikte sefere çıktım. Kible konusunda, anlaşmazlığa düştüler. Her grup bir yöne doğru namaz kıldı. Nebî'ye (s.a.v.) geldiler. Ona kible hususundaki anlaşmazlıklarını haber verdiler. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah (c.c.), Rasûlü'ne (s.a.v.): '**Nereye yönelirseniz yönelin Allah'ın (c.c.) yüzü (hoşnutluğu) oradadır.**'¹³⁷ âyetini indirdi."¹³⁸

Sıhhat Durumu

Hadisin senesinde bulunan Eyyûb b. Müdrık hadisçiler tarafından terk edilen bir kişidir, İbn Maîn, onun yalancı olduğunu bildirmiştir. İbn Hibbân (354/965) da onun Mekhûl'den uydurma bir nüsha rivayet ettiğini söylemiştir. Diğer râvî Süleymân b. Seleme el-Habâirî de metrûk bir râvidir. İbn Cüneyd (270/884) onun yalancı olduğunu bildirmiştir.¹³⁹

Hadisin isnadındaki iki râvi hakkında dile getirilen "metrûk" ve "kezzâb" kayıtları rivayetin bu İsâdla "mevzû" olduğunu göstermektedir. Rivayetin başka bir isnadı da tespit edilememiştir.

4.2. Namaz İçin Saf Tutmak

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْعَنْبِيُّ الْمِصْرِيُّ، ثنا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، ثنا أَيُّوبُ بْنُ مُدْرِكٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اصْطَفُوا وَلَيَتَقَدَّمَكُمْ فِي الصَّلَاةِ أَفْضَلُكُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَمْنُطُفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَمِنَ النَّاسِ»

Abdurrahmân b. Muâviye el-Utbî el-Mısırî bize Yûsuf b. Adî, bize Eyyüb b. Müdrık'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.): "Saf

¹³⁷ *Kur'an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları, 2010), Bakara 1/115.

¹³⁸ Ebu'l-Kâsım Temmâm b. Muhammed er-Râzî, *el-Fevâid*, thk. Hamdî Abdulmecîd es-Silefî (Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1991), 2/94, 1228.

¹³⁹ Devserî, Ebû Süleymân Câsim b. Süleymân el-Füheyd, *er-Ravzu'l-Bessâm bi Tertîbi ve Tahrîci Fevâidi Temmâm* (Beyrût-Lübân: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1987), 4/29.

tutun. Namazda en faziletliniz önünüze geçsin. Şüphesiz ki Allah (c.c.) meleklerden ve insanlardan seçim yapar.”¹⁴⁰

Sıhhat Durumu

Hadisin senesinde bulunan Eyyüb b. Müdrîk için İbn Ebî Hâtîm ve İbn Adî “zayıf”;¹⁴¹ İbn Ebî Hâtîm Râzî, Nesâî (303/915) ve Dârakutnî “metrûk”;¹⁴² Yahyâ b. Maîn ise “yalancı” demişlerdir.¹⁴³

Hadis bu isnad ile *mevzû* durumdadır. Çünkü isnadında yalancı ve metrûk olarak nitelendirilen Eyyüb b. Müdrîk bulunmaktadır.

4.3. Namaza Başlarken Okunacak Dua

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ زَكَرِيَّا، ثنا عَمْرُو بْنُ الْحُصَيْنِ الْعَقِيلِيُّ، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الْفَرَسِيُّ، ثنا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اسْتَفْتَحَ الصَّلَاةَ قَالَ: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، تَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

Mûsâ b. Zekerîyya bize Amr b. el-Husayn el-Ukaylî’den, o Abdülmelik b. Abdülmelik el-Kuraşî’den, o Saîd b. Abdülmelik’ten, o Abdurrahmân b. Yezîd b. Câbir’den, o Mekhûl’den, o da Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.), Rasûlullah’ın (s.a.v.) namaza başladığında şöyle dediğini nakletti: “ *Subhanekallahümme ve bihamdik, tebârakesmük, ve teâla ceddük, velâ ilâhe ğayruk.* (Allah’ım! Sen eksik sıfatlardan pâk ve uzaksın. Seni daima böyle tenzih eder ve överim. Senin adın mübârektir. Varlığın herşeyden üstündür. Senden başka ilah yoktur.)”¹⁴⁴

Tahric ve Sıhhat Durumu

Taberânî’nin *el-Mucemü’l-Evsat*’ında geçen hadis için hadisi tahkik eden Târik b. İvazullah hadisin senesindeki râviler hakkında şöyle demiştir; “Mekhul’den bu hadisi Saîd b. Abdilmelik b. Mervan ve İbn Câbir’den başkası rivayet etmedi. İkisinden de sadece Abdülmelik b. Abdülmelik rivayet etmiştir. Ondan rivayette Amr

¹⁴⁰ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/56; a.mlf., *Müsnedü’ş-Şâmiyyin*, 4/306 (No. 3382).

¹⁴¹ İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, 2/259; İbn Adî, *el-Kâmil fi’d-Duafâ*, 1/348.

¹⁴² İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, 2/259; Nesâî, *ed-Duafâ ve’l-Metrûkîn*, 150; Dârakutnî, *ed-Duafâ ve’l-Metrûkîn*, thk. Abdurrahim el-Kaşkarî (Medine: Mecelletü’l-Câmiati’l-İslâmiyye, ts.), 1/258.

¹⁴³ Yahyâ b. Maîn, *Târîhu İbn Maîn*, 4/333.

¹⁴⁴ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Evsat*, 8/185, 8349.

b. el-Husayn da tek kalmıştır. Hadis Vâsile'den (r.a.) bu isnad dışında bir tarikile rivayet edilmemiştir.”¹⁴⁵

Bu bilgiler ışığında hadisin Vâsile'den (r.a.) gelen isnadıyla *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak Hadisin Hz. Âişe'den gelen isnadı için¹⁴⁶ Elbânî *sahih* demiştir.¹⁴⁷

4.4. Namazda Secde İzi

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ هَارُونَ الْبَغْدَادِيُّ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ التَّرْجُمَانِيُّ، ثنا أَيُّوبُ بْنُ مُدْرِكٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَمَسُّحُ الرَّجُلُ جَبْهَتَهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ، وَلَا بِأَسْ أَنْ يَمْسَحَ الْعَرَقَ عَنْ صَدْغَيْهِ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ أَنْتَرُ السُّجُودَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ»

Fadl b. Harun el-Bağdâdî bize İsmâil b. İbrâhîm et-Tercümânî'den, o Eyyüb b. Müdrîk'ten, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “*Kişi namazını bitirinceye kadar alnındaki toprak izini silmesin. Ancak şakağındaki teri silmesinde bir sakınca yoktur. Çünkü melekler ona, iki gözünün arasında bu secde izi bulunduğu sürece duada bulunurlar.*”¹⁴⁸

Tahric ve Sıhhat Durumu

Heysemî bu rivayetin senedinde geçen Eyyûb b. Müdrîk isimli râvinin yalancı olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁹

Hadisin bir benzeri Taberânî'nin, *el-Mu'cemü'l-Evsat*'ında geçmektedir. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُعَاوِي، ثنا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الصِّدِّيَّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبٍ بْنِ شَابُورٍ، ثنا عَيْسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَمَسُّحُ الرَّجُلُ جَبْهَتَهُ مِنَ التُّرَابِ حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الصَّلَاةِ، وَلَا بِأَسْ أَنْ يَمْسَحَ الْعَرَقَ عَنْ صَدْغَيْهِ»

“*Kişi alnındaki toprağı namazı bitirene kadar silmesin. Şakağındaki teri ise silmesinde bir sakınca yoktur.*”¹⁵⁰

¹⁴⁵ Tabarâni, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/185, 8349.

¹⁴⁶ İbn Mâce, Ebû Abdillâh el-Kazvîni, *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuad Abdalbâki (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1958), “İkâmetü's-Salât ve's-Sünnet fi'hâ”, 1; Ayrıca bkz. Nesâi, *es-Sünenü'l-Kubrâ* (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, ts.), “İftitah”, 18.

¹⁴⁷ Elbânî, *Sahihu ve Da'ifu Süneni İbn Mâce* (b.y.: Merkezü Nuru'l-İslam, ts.), 2/378.

¹⁴⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/56, 134.

¹⁴⁹ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/310.

¹⁵⁰ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/78, 6907.

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Evsat*'ında geçen bu hadis için Târik b. İvazillah, bu hadisi Mekhul'den Osman b. Abdirrahmân dışında kimsenin rivayet etmediğini, Muhammed b. Şuayb'ın İsâ b. Abdillâh'dan rivayetinde tek kaldığını bildirmiştir.¹⁵¹ Heysemî İsâ b. Abdillâh'ın metrûk bir râvi olduğu kanaatindedir. Yine onun kaydına göre Zehebî bu râvinin adın İsâ b. Abdirrahmân şeklinde vermektedir.¹⁵²

Hadisin bir benzeri de şu şekildedir:

حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْفَرَجِ أَبُو عَتَبَةَ الْحَمِصِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُ بْنُ حَفْصٍ، عَنْ عَثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْعَمِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَمَسُّ أَحَدُكُمْ وَجْهَهُ مِنَ التُّرَابِ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ أَنْتَ السَّجُودَ فِي وَجْهِهِ مَا لَمْ يُحَدِّثْ»

“ Sizden biriniz namazda iken namazına devam ettiği sürece anlındaki toprağı silmesin. Şüphesiz ki melekler, abdestini bozmaksızın alınıdaki secde izi devam ettiği müddetçe, onun için duada bulunurlar.”¹⁵³

Diğer hadislerin metinlerinden farklı olarak “ما لم يُحَدِّثْ” ifadesini içeren Muhallis (393/1003)'in *el-Muhallisiyyât*'ında geçen bu hadis için, eseri tahkik eden Nebîl Sa'düddin hadisin senedindeki Osman b. Abdirrahmân el-Vakkasî'nin ve Eyyûb b. Müdrîk'in yalancılıkla itham edildiklerini bildirmiştir.¹⁵⁴ Bu durumda hadisin bu isnadıyla “mevzû” olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç itibariyle, hadisin bütün isnadlarında “metrûk” veya “yalancı” râviler bulunması sebebiyle “mevzû” olduğu anlaşılmaktadır.

4.5. Namazda Pislîği Yok Etmek

حَدَّثَنَا هَاشِمٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو فَضَالَةَ الْفَرَجِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ، قَالَ: رَأَيْتُ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْعَمِ «يُصَلِّي فِي مَسْجِدِ دِمَشْقَ فَبَرَقَ تَحْتَ رِجْلِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ عَرَكَهَا بِرِجْلِهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قُلْتُ: أَنْتَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، تَبْرُقُ فِي الْمَسْجِدِ؟ قَالَ: «هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ»

Haşim bize Ebû Fedâle el-Ferec'den, o Ebû Sa'd'den rivayetle, Ebû Sa'd dedi ki: “Vâsile b. el-Eska'nın (r.a.) Dimaşk Mescidi'nde namaz kılarken sol ayağının altına tükürüp bu tükürüğü ayağıyla ezdiğini gördüm. Namazını bitirdiği zaman ona:

¹⁵¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/78, 6907.

¹⁵² Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/239.

¹⁵³ Muhallis, Ebû Tâhir Muhammed b. Abdirrahmân b. el-Abbas el-Bağdâdî, *Muhallisiyyât*, thk. Nebîl Sa'düddin (Katar: Vezaratü'l-Evkaf, 1429), 2/264, 1512.

¹⁵⁴ Muhallis, *Muhallisiyyât*, 2/264, 1512.

‘Sen ki Rasûlullah’ın (s.a.v.) ashâbındansın, mescidin içine tükürüyor musun?’ dediğimde, Vâsile: ‘Rasûlullah’ın da (s.a.v.) bu şekilde yaptığını gördüm.’ dedi.”¹⁵⁵

Tahric ve Sıhhat Durumu

Şuayb el-Arnâvut’un verdiği bilgiye göre hadis bu isnadı ile *zayıftır*. Zayıflığı Ebû Fedale el Ferec b. Fedale el-Hımsî’den dolaydır.¹⁵⁶ İkinci bir sebep de senedde geçen Ebû Sa’d el-Hımyerî’nin mechûl bir râvi olmasıdır.¹⁵⁷

Ayrıca hadisi Tayâlisî (204/819), Ebû Dâvud (275/889), Taberânî *el-Kebîr*’de Ebû Fedale tarikinden bu sened ile rivayet etmişlerdir.¹⁵⁸

Ebû Dâvud’un *Sünen*’inde geçen Vâsile’den (r.a.) rivayet hadis ise şu şekilde vârit olmuştur:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْفَرَجُ بْنُ فَصَّالَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: رَأَيْتُ وَائِلَةَ بْنَ الْأَسْقَعِ، " فِي مَسْجِدِ دِمَشْقَ بَصَقَ عَلَى الْبُورِيِّ، ثُمَّ مَسَحَهُ بِرِجْلِهِ، فَقِيلَ لَهُ: لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: لِأَنَّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ " ¹⁵⁹

Hadisin bu isnadı için de Elbânî “zayıf” demiştir.¹⁶⁰

Ancak Şuayb el-Arnâvut hadisin *el-Müsned*’deki isnadı ile *zayıf* olduğuna fakat başka isnadları¹⁶¹ ile *sahih li gayrihi* derecesine yükseldiğine de dikkat çekmiştir.¹⁶²

4.6. Namazda Selam Vermek

أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ بُخْتِ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «كَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ حَتَّى يَرَى خَدَّاهُ»

İbrâhîm b. Muhammed bize İshak b. Abdillâh’tan, o Abdulvehhâb b. Buht’tan, o da Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.) bildirdiğine göre “Nebî’nin (s.a.v.) namazda

¹⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/391.

¹⁵⁶ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl fî Nakdir-Ricâl*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1963), 3/344.

¹⁵⁷ İbn Hacer, *Lisanu'l-Mîzân*, 7/465.

¹⁵⁸ Tayâlisî, Ebû Dâvud Süleymân b. Dâvud, *el-Müsned* (Mısır: Dâru'l-Hicr, 1999), 1013, 1357; Ebû Dâvud, Süleymân b. el-E'şas es-Sicistanî, *es-Sünen* (Riyad: Mektebetü'l-maârif, 2007), “Salât”, 22; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/212.

¹⁵⁹ Ebû Dâvud, “Salât”, 22.

¹⁶⁰ Elbânî, *Daîfü Ebî Dâvud* (Küveyt: Müessesetü Garras ve'n-Neşr, 1423), 1/168.

¹⁶¹ Bkz. Tirmizî, “Salât”, 22.

¹⁶² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/391.

yanakları görününceye kadar sağına ve soluna (başını iyice döndürerek) selam verirdi.”¹⁶³

Tahric ve Sıhhat Durumu

İbn Hacer, Vâsile b. el-Eska'dan gelen isnad için “zayıf” hükmü vermiştir.¹⁶⁴ İbn Hacer hadisin senedinde geçen Abdulvehhâb b. Buht için, İbn Hazm'ın “Meşhur değildir.” dediğini aktarmış ve İbn Hazm'ın, Abdulvehhâb b. Buht'un sözünün geçersizliğini ortaya koyduğunu söylemiştir.¹⁶⁵ Hadisin Abdullah b. Mesud (ra.)'den rivayeti ise, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçmekte olup *Müsned*'in tahkikini yapan Şuayb el-Arnâvut hadisin Müslim (261/875)'in şartlarına göre “sahih” olduğunu söylemiştir. Râvileri, sikadır. Ebu'l-Ahvas haricinde diğerleri Buhârî ve Müslim'in râvileridir.¹⁶⁶ Elbânî de Abdullah b. Mesud (ra.)'den gelen aynı hadis için “sahih” demiştir.¹⁶⁷

Hadisin Vâsile b. el-Eska'dan gelen isnadı *zayıf*, Abdullah b. Mesud'dan gelen isnadı *sahihtir*.

4.7. Sabah Namazı Sonrasında Zikir

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قَيْرَاطٍ الدِّمَشْقِيُّ قَالَ: ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَدِينِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَسْمَاءُ بِنْتُ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَتْ: كَانَ أَبِي إِذَا صَلَّى الصُّبْحَ جَلَسَ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ لَا يَتَكَلَّمُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَرُبَّمَا كَلَّمْتُهُ فِي الْحَاجَةِ فَلَا يُكَلِّمَنِي، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ، ثُمَّ قَرَأَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مَرَّةً قَبْلَ أَنْ يَتَكَلَّمَ، فَكَلَّمَا قَرَأَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ غُفِرَ لَهُ ذَنْبٌ سَنَةً»

İsmâil b. Kîrat ed-Dîmeşkî bize Süleymân b. Abdirrahmân'dan, o Muhammed b. Abdirrahmân el-Makdisî'den, o da Vâsile b. el-Eska'nın (r.a.) kızı Esmâ'dan şöyle rivayet etmiştir: “Babam sabah namazı kıldığında kibleye doğru oturur, güneş doğuncaya kadar konuşmazdı. Belki de onunla bir ihtiyaç hususunda konuşmak istedim, benimle konuşmadı. ‘Bu nedir?’ dedim. Dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: ‘*Kim sabah namazı kılar, sonra da konuşmadan önce yüz defa*

¹⁶³ Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdris, *el-Müsned* (Beyrût: Dâru'l-Kütüb, 1400), 1/43; Beyhakî, *Ma'rîfetü's-Sünen ve'l-Âsâr*, thk. Abdulmu'tî Emin Kal'ac (Karaçi: Câmîatü'd-Dirâsâtü'l-İslâmiyye-Beyrût: Dâru Kuteybe-Dimaşk: Dâru'l-Va'y -Kâhire: Dâru'l-Vefâ, 1991), 3/94 (No. 3842).

¹⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/229.

¹⁶⁵ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, 6/446.

¹⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/229.

¹⁶⁷ Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni't-Tirmizî* (b.y.: Bernâmeecün Manzûmeti't-Tahkîkâtî'l-Hadîsiyye, ts.), 1/295; Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni İbn Mâce*, 1/57.

'Kulhüvallahü ahad' okursa, her okuduğu 'Kulhüvallahü ahad' ile ondan bir senelik günahı affolunur.'¹⁶⁸

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin senesinde bulunan Muhammed b. Abdirrahmân el-Kuşeyrî el-Makdisî için Zehebî, "mütthemün bi'l-kizb/ yalancılıkla ithâm edilmiştir." demiştir.¹⁶⁹ İbn Hacer de onun "yalancı" olduğunu söylemiştir.¹⁷⁰

Taberânî'nin *el-Mucemü'l-Kebîr*'inde rivayet edilen hadisin hemen hemen aynısı İbnu's-Sünnî'nin *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle*'sinde geçmektedir. Hadisler sened bakımından Süleymân b. Abdirrahmân'da birleşmektedir.

أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُغَلِّسِ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُنْصُورٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَشِيرِيُّ، حَدَّثَنِي أَسْمَاءُ بِنْتُ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْعَمِ، عَنْ أَبِيهَا، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الصُّبْحِ، ثُمَّ قَرَأَ: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ أَنْ يَتَكَلَّمَ، وَكُلَّمَا قَالَ: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذَنْبَ سَنَةٍ " ¹⁷¹

Vâsile'den gelen bu hadis için Elbânî "mevzû" demiştir.¹⁷² Yine aynı hadis için Heysemî "Onun senesinde bulunan Muhammed b. Abdirrahmân b. el-Kuşeyrî metrûk bir râvidir" demiştir.¹⁷³

Muhammed b. Adirrahmân el-Kuşeyrî "yalancı" bulunduğundan dolayı rivayet bu isnad ile *mevzû*'dur.

5. MESCİD

5.1. Mescidlerin En Hayırlı Yer olması

حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ حَمَادٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثنا بِشْرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا بَكَّارُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَاثِلَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَرُّ الْمَجَالِسِ الْأَسْوَأُ وَالطَّرِيقُ، وَخَيْرُ الْمَجَالِسِ الْمَسَاجِدُ، فَإِنْ لَمْ تَجْلِسْ فِي الْمَسْجِدِ، فَالْزَمْ بَيْتَكَ»

¹⁶⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/96, (No. 232).

¹⁶⁹ Zehebî, *el-Muğnî fi'd-Duafâ'*, thk. Nureddin Itr. (b.y.: y.y., ts.), 2/606.

¹⁷⁰ İbn Hacer, *Takribü't-Tehzîb*, 493.

¹⁷¹ İbnu's-Sünnî, Ahmed b. Muhammed, *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle*, thk. Kevser el-Bennî (Beyrût: Dâru'l-Kible, ts.), 1/125, 143.

¹⁷² Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'ife*, 1/583.

¹⁷³ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/109.

el-Velîd b. Hammâd bize Süleymân b. Abdîrrahmân'dan, o Bîşr b. Avn'dan, o Bekkâr b. Temîm'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Meclislerin en şerlisi, pazarlar ve yollardır. En hayırlısı ise mescitlerdir. Mescitte oturmazsan, evinde kal.”¹⁷⁴

Sıhhat Durumu

Rivayetin senedinde bulunan Velîd b. Hammâd için Halîlî (446/1055) “zayıf” demiştir.¹⁷⁵ Zehebî, onun için cerh ve ta'dîl ifadesi zikretmemiştir.¹⁷⁶ Heysemî “Onu bilmiyorum.” demiştir.¹⁷⁷

İbn Ebî Hâtîm, rivayetin senedinde bulunan Bîşr b. Avn için babasının “mechûl” dediğini bildirmiştir.¹⁷⁸ İbn Hıbbân, Bîşr'in biyografisinde şunları aktarmıştır; “Onun nüshasında yüz hadis vardır ki hepsi de uydurmadır. O hadislerin hiçbir durumda delil olması câiz değildir.”¹⁷⁹ İbnü'l-Cevzî onun rivayetlerinin delil olmayacağını söylemiştir.¹⁸⁰ İbn Hacer ve Zehebî, onun “mevzû rivayetlerde bulunduğunu” söylemişlerdir.¹⁸¹

Heysemî hadisin senedinde bulunan Bîşr b. Avn ve Bekkâr b. Temîm'in zayıf olduklarını söylemişlerdir.¹⁸²

İbn Ebî Hâtîm, rivayetin senedinde bulunan Bekkâr b. Temîm için, babasının “mechûl” hükmü verdiğini söylemiştir.¹⁸³ Zehebî ve İbn Hacer “mechûl” demişlerdir. Heysemî de onun “zayıf” olduğunu bildirmiştir.¹⁸⁴

Rivayet bu isnad ile *mevzû* durumdadır. Çünkü senedinde geçen Bîşr b. Avn hakkında “mevzû rivayette bulunduğu” hükmü verilmiştir.

¹⁷⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/60; a.mlf., *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, 4/310 (No. 3392).

¹⁷⁵ Halîlî, Ebû Ya'lâ Halîl b. Abdillâh b. Ahmed el-Kazvînî, *el-İrşâd fî Ma'rifeti Ulemâi'l-Hadis*, thk. Muhammed Saîd (Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1988), 1/407.

¹⁷⁶ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, thk. Beşşar Avvâd (Beyrût-Lübnan: Dâru'l-Garbi'l-İslamî, 2003) 6/1063.

¹⁷⁷ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/101.

¹⁷⁸ İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 2/362.

¹⁷⁹ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, 1/190.

¹⁸⁰ İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafâ' ve'l-Metrûkîn*, 1/143.

¹⁸¹ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, 2/304; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, 1/321.

¹⁸² Nebîl b. Mansûr, İbn Yakub b. Sultan Basâre, *Enisü's-Sârî fî Tahrîci ve Tahkiki'l-Ehâdis elleti Zekeraha'l-Hafız İbn Hacer el-Askalânî fî Fethi'l-Bârî*, thk. Nebîl b. Mansûr Yakub b. Sultan Basâre el-Kuveyti (Beyrût-Lübnan: Müessesetü'r-Reyyân, 2005), 3/2162.

¹⁸³ İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 2/408.

¹⁸⁴ Zehebî, *el-Muğnî fî'd-Duafâ'*, 1/110; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân* 2/42; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 3/179.

5.2. Mescit İnşa Etmek

حَدَّثَنَا هَيْثَمُ بْنُ خَارِجَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الْمَلِكِ الْحَسَنُ بْنُ يَحْيَى الْخُثَيْبِيُّ، عَنْ بَشْرِ بْنِ حَيَّانَ، قَالَ: جَاءَ وَائِلَةُ بْنُ الْأَسَقَعِ وَتَحْنُ نَبِيِّ مَسْجِدِنَا، قَالَ: فَوَقَفَ عَلَيْنَا فَسَلَّمَ، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يُصَلَّى فِيهِ، بَنَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فِي الْجَنَّةِ أَفْضَلَ مِنْهُ»

Heysem b. Harice bize Ebû Abdilmelik el-Hasan b. Yahyâ el-Huşenî'den, o Bişr b. Hayyân'dan rivayetle şöyle bildirmiştir: “Biz mescit inşa ediyorken Vâsile b. el-Eska' (r.a.) yanımıza geldi. Yanımızda durup selâm verdi ve şöyle dedi: ‘Rasûlullah’ın (s.a.v.): ‘İçinde namaz kılınacak olan bir mescit inşa eden kişiye, Allah (c.c.), cennette daha güzel bir ev inşa eder.’ buyurduğunu işittim.”¹⁸⁵

Tahric ve Sıhhat Durumu

Bu hadisi Taberânî, İbn Adî, Dârakutnî, Beyhakî (458/ 1066) Muhammed b. Harb tarikinden bu sened ile rivayet etmişlerdir.¹⁸⁶ Hadis bu isnadı ile Hasan b. Yahyâ el-Huşenî'nin zayıf bir râvî oluşu ve Bişr b. Hayyân'ın da mechûl olması sebebiyle zayıftır.¹⁸⁷

Ayrıca hadisi Buhârî, Taberânî, İbn Adî, Heysem b. Harice'nin tarikinden rivayet etmiştir.¹⁸⁸

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde rivayet edilen hadis için Şuayb el-Arnâvut hadisin “hasen” olduğunu söylemiştir.¹⁸⁹

Hadisin Osman b. Affan'dan (r.a.) nakledilen ve Tirmizî'nin “Hasen-sahih” hükmü verdiği «مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِدًا بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ» şeklinde bir şahidi de bulunmaktadır.¹⁹⁰

Verilen bilgiler ışığında hadisin zayıf olduğu, şahid rivayetlerle *hasen* derecesine ulaştığı görülmektedir.

¹⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/386.

¹⁸⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/181; İbn Adî, *el-Kamil fî Duafâi'r-Ricâl*, 3/168; Dârakutnî, *es-Sünen*, 4/89; Beyhakî, *es-Sünen*, 4/240 (No. 259).

¹⁸⁷ İbn Adî, *el-Kamil fî Duafâi'r-Ricâl*, 3/168; Zehebî, *el-Muğni fî'd-duafâ'*, 1/168.

¹⁸⁸ Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 2/71; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/213; İbn Adî, *el-Kâmil*, 2/736.

¹⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnâvut, 25/386.

¹⁹⁰ Tirmizî, “Salât”, 120.

6. CUMA GÜNÜ

6.1. Cuma Günü Ateşin Sönmesi

حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ حَمَّادٍ الرَّمْلِيُّ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثنا بِشْرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا بَكَّارُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ قَالَتْ: سَأَلَ سَائِلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَالُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ يُؤَدَّنُ فِيهَا بِالصَّلَاةِ فِي نِصْفِ النَّهَارِ وَقَدْ نَهَيْتَ عَنْ سَائِرِ الْأَيَّامِ؟، فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يُسَعِّرُ جَهَنَّمَ كُلَّ يَوْمٍ فِي نِصْفِ النَّهَارِ، وَيُخْبِئُهَا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ»

Velîd b. Hammâd er-Ramlî bize Süleymân b. Abdirrahmân'dan, o Bişr b. Avn'dan, o Bekkâr b. Temîm'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile'den bildirdiğine göre Vâsile b. el-Eska' şöyle anlatmıştır: “Rasûlullah'a (s.a.v.) bir kimse: ‘Cuma gününde ezan gün ortasında okunuyor, Sen diğer günlerde bunu yasaklamıştın, bunun sebebi nedir?’ dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da: ‘Şüphesiz Allah Teâla her gün cehennemi gün ortasında tutuşturur. Cuma günü onu söndürür.’ buyurdu.”¹⁹¹

Sihhat Durumu

Rivayetin râvileri hakkında daha önce bilgi verilmiş olup¹⁹², bu isnadla gelen rivayetlerin *mevzû* sayılacağı ifade edilmiştir.

6.2. Cuma Günü Mescidi Buhûrlamak

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ السُّلَمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ نَبَّهَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْبَةُ بْنُ يَفْطَانَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «جَبَّيُوا مَسَاجِدَكُمْ صَبِيَانَكُمْ، وَمَجَانِينَكُمْ، وَشِرَاءَكُمْ، وَبَيْعَكُمْ، وَخُصُومَاتِكُمْ، وَرَفَعُوا أَسْوَاتِكُمْ، وَإِقَامَةَ خُدُودِكُمْ، وَسَلَّ سِيُوفِكُمْ، وَاتَّخَذُوا عَلَى أَبْوَابِهَا الْمَطَاهِرَ، وَجَمَرُوا فِي الْجَمْعِ»

Ahmed b. Yûsuf es-Sülemî bize Müslim b. İbrâhîm'den, o el-Hâris b. Nebhân'dan, o Utbe b. Yakzân'dan, o Ebû Saîd'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska' (r.a.)'den naklen, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Çocuklarınızı, delilerinizi, alış verişinizi, münâkaşalarınızı, seslerinizi yükseltmeyi, had cezalarınızın infazını, kılıç çekmenizi mescitlerinizden uzaklaştırın. Mescitlerinizin kapılarının yakınında abdest alma yerleri edinin. Ve Cuma günlerinde mescitlerinizi buhûrla tütüsü yapınız.”¹⁹³

¹⁹¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/60; a.mlf., *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 4/310 (No. 3393).

¹⁹² Bkz. 5.1. Nolu Hadis: Mescidlerin En Hayırlı Yer Olması.

¹⁹³ İbn Mâce, “Mesâcid”, 5.

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Utbe b. Yakzân için, Nesâî “sika değildir.” ifadesi kullanmıştır.¹⁹⁴ Dârakutnî, “metrûk” demiştir.¹⁹⁵ İbn Hacer onu zayıf görmüştür.¹⁹⁶ Senedde bulunan el-Hâris b. Nebhân için Buhârî, İbn Ebî Hâtim “münker” ifadesi kullanmıştır.¹⁹⁷ Zehebî de onu zayıf bulmuştur.¹⁹⁸ Bûsîrî ise senedde adı geçen Ebû Saîd el-Matlûb için “yalancı” hükmü vermiştir.¹⁹⁹

Bu durumda Elbânî hadis için *zayıf* hükmü vermiş olsa da,²⁰⁰ senedinde yer alan Ebû Saîd’in yalancı olması sebebiyle, bu isnadın mevzu olduğu anlaşılmaktadır.

7. CENAZE

7.1. Ölü Kabre Konulurken Yapılacaklar

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثنا عَلِيُّ بْنُ شَبَابَةَ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَكْرِ الشَّيْبَانِيُّ، ثنا بِسْطَامُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْأُرْزَبِيِّ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وُضِعَ الْمَيِّتُ فِي قَبْرِهِ قَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ، وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَوَضَعَ خَلْفَ قَفَاهُ مَدْرَةً، وَبَيْنَ كَتِفَيْهِ مَدْرَةً، وَبَيْنَ رُكْبَتَيْهِ، وَمِنْ وَرَائِهِ أُخْرَى»

el-Hüseyin b. İshâk bize Ali b. Şebâbe’den, o İbrâhîm b. Bekr eş-Şeybânî’den, o Bistam b. Abdilvehhâb el-Ürüzzi’den, o Mekhûl’den, o da Vâsile b. el-Eska’dan bildiriyor: “Rasûlullah (s.a.v.) ölü kabre konulduğunda: ‘Allah’ın (c.c.) adı, Rasûlullah’ın (s.a.v.) sünneti üzere.’ derdi ve ölen kimsenin başının arkasına, omuzlarının, dizlerinin arasına ve arkasına birer kerpiç bırakırdı.²⁰¹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Ali b. Şebâbe hakkında herhangi bir değerlendirme bulunamamıştır.

¹⁹⁴ Mizzî, *Tehzîbü ’l-Kemâl*, 19/326.

¹⁹⁵ Dârakutnî, *es-Sünen*, 5/507.

¹⁹⁶ İbn Hacer, *Takribü ’t-Tehzîb*, 381.

¹⁹⁷ Buhârî, *et-Târihu ’l-Kebîr*, 2/284; İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve ’t-Ta’dîl*, 3/92.

¹⁹⁸ Zehebî, *el-Muğni fi ’d-Dua’â*, 1/143.

¹⁹⁹ Bûsîrî, Ebu’l-Abbâs Şihâbüddin, *Misbâhu ’z-Zücâce fi Zevâidi İbn Mâce* (Beyrût: Dâru’l-Arabiyye, 1983), 2/236.

²⁰⁰ Elbânî, *Sahîhu ve Da’îfü İbn Mâce*, 2/822.

²⁰¹ Taberânî, *el-Mu’cemü ’l-Kebîr*, 22/62.

Senedin râvilerinden İbrâhîm b. Bekr hakkında İbn Adî, “sârîku’l-hadîs/hadis hırsızlığı yapar” demiştir.²⁰² Zehebî, “hadis hırsızlığı yapardı”, “vâhî/zayıf” demiştir.²⁰³

Yine hadisin senedinde bulunan Bistam b. Abdilvehhab için Heysemî “mechûl” demiştir.²⁰⁴

İbrâhîm b. Bekr hakkında dile getirilen ağır cerh ifadeleri, Ali b. Şebâbe, hakkında bilgi olmadığı ve Bistam b. Abdilvehhab da mechûl olduğu için hadisin isnadının *çok zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

7.2. Üç Çocuğunu Kaybedenin Durumu

حَدَّثَنَا عُبَيْدُ الْعِجْلُ قَالَ: ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ بْنِ أَبِي كَرِيمَةَ الْحَرَّانِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحِيمِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الْفَضْلِ، عَنْ سِنَانَ، مَوْلَى وَائِلَةَ قَالَ: ثُوْقِي وَلَدَ الرَّيَّانِ وَشَهْدَهُ وَائِلَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفُوا مِنَ الْمَقْبَرَةِ قَعَدَ وَائِلَةُ عَلَى بَابِ دِمَشْقَ فَمَرَّ بِهِ الرَّيَّانُ، فَقَالَ لَهُ وَائِلَةُ: يَا أَبَا سَعِيدٍ، جَبَرَ اللَّهُ مُصِيبَتَكَ، وَغَفَرَ لِمُتَوَفَاكَ قَالَ: «إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ دَفَنَ ثَلَاثَةَ مِنْ الْوَالِدِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ»

Ubeyd el-İcl bize İsmâil b. Ubeyd b. Ebî Kerîme el-Harrânî’den, o Muhammed b. Seleme’den, o Ebî Abdirrahîm’den, o Ebû Fadl’den, o Vâsile’nin âzatlısı Sinan’dan naklettiğine göre o şöyle anlatmıştır: “Rayyân’ın çocuğu vefat etmişti. Mezarlıktan ayrılırırken bunu gören Vâsile, Dimeşk (Şam)’ın kapısının yanına oturdu. Reyyân oradan geçerken Vâsile ona şöyle dedi: ‘Ey Ebû Saîd! Başın sağolsun, Allah (c.c.) acını gidersin; ölen çocuğunu affedip bağışlaşın! Ben, Rasûlullah’ın (s.a.v.): ‘Üç çocuğunu gömen kişiye Allah (c.c.) ateşi haram kılmıştır.’ buyurduğunu işittim.”²⁰⁵

Sihhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Ebû Fadl için İbn Ebî Hâtîm ve Zehebî “mechûl” demişlerdir. İbn Hacer “mechûl, durumu şüpheli” demiştir.

Yine senedde bulunan Sinan b. Ebî Mansûr için de İbn Ebî Hâtîm, Heysemî ve Zehebî “mechûl” demişlerdir.

Söz konusu iki râvî “mechûl” olduğu için hadis bu isnadı ile *zayıf* durumdadır.

²⁰² İbn Adî, *el-Kâmil fi Duafâi’r-Ricâl*, 1/415.

²⁰³ Zehebî, *el-Muğni fi’l-Duafâ*, 1/11.

²⁰⁴ Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid*, 3/44.

²⁰⁵ Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/96.

8. ORUÇ

8.1. Oruç Tutmak

حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثنا بِشْرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا بَكَّارُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " الصَّيَّامُ جُنَّةٌ، وَهُوَ حِصْنٌ مِنْ حُصُونِ الْمُؤْمِنِ، وَكُلُّ عَمَلٍ لِصَاحِبِهِ إِلَّا الصَّيَّامَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أُجْزِي بِهِ "

Velîd b. Hammâd bize Süleymân b. Abdirrahmân'dan, o Bişr b. Avn'dan, o Bekkâr b. Temîm'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan, Rasûlullah'ın (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletti: “Oruç kalkandır, mü'minin kalelerinden bir kaledir. Oruç hariç, her amel sahibi içindir. Allah azze ve celle buyurdu ki: ‘Oruç benim içindir. Onun mükâfatını da bizzat ben vereceğim.’”²⁰⁶

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadis Muhallis'in *el-Muhallisiyyât* adlı eserinde Vâsile'den benzer şekilde rivayet edilmiş olup, muhakkik Nebîl Sa'düddin Cerrar, hadisin isnadının “mevzû” olduğunu söylemiştir.²⁰⁷ Her iki rivayetin de senesinde bulunan Bişr b. Avn'ın, “mevzû rivayette bulunduğu” bilgisinden dolayı hadis hakkında *mevzû* hükmü verilmiştir.²⁰⁸

Şu halde hadis Vâsile'den (r.a.) gelen isnadıyla *mevzû* bulunmuştur. Ancak hadisin Ebû Hureyre'den (r.a.) benzer lafızlarla nakledilen şahidleri tespit edilmiştir. Ebû Hureyre (r.a.) rivayetleri aşağıdaki lafızlarla vârit olmuştur: Buhârî'nin *es-Sahih*'indeki rivayet:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: " الصَّيَّامُ جُنَّةٌ فَلَا يَزْفُتُ وَلَا يَجْهَلُ، وَإِنْ امْرُؤٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيُقِلْ: إِنِّي صَائِمٌ مَرَّتَيْنِ "

“Oruç bir kalkandır, oruçlu kötü söz söylemesin, câhilce davranışlar sergilemesin. Eğer biri kendisiyle kavga ederse iki defa ‘ben oruçluyum’ deyiversin.”²⁰⁹ şeklindedir.

Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde bulunan rivayetin lafzı da şu şekildedir:

²⁰⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/59 (No. 141).

²⁰⁷ Muhallis, *Muhallisiyyât*, 2/267, 1519

²⁰⁸ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, 1/321; İbn Hacer, *Lisânu'l-Mîzân*, 2/28.

²⁰⁹ Buhârî, “Savm”, 2; bkz. Ebû Davud, “Savm”, 25.

حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى الْقَرَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِنْ رَبَّكُمْ يَقُولُ: كُلُّ حَسَنَةٍ بَعَثَتْ أُمَّتَالَهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ، وَالصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ "

“Rabbiniz şöyle diyor: ‘Her iyiliğin sevabı on katından yedi yüz katına kadar verilir. Oruç ise sadece benim içindir. Onun sevabını bizzat ben vereceğim, oruç Cehenneme karşı bir kalkandır.’”²¹⁰

Hadis için Elbânî *sahih* demiştir.²¹¹

Hadis Vâsile’den (r.a.) gelen isnâdı ile *mevzû* bulunurken; diğer isnatlarıyla *sahih* olduğu anlaşılmaktadır.

8.2. Pazartesi ve Perşembe Günleri Oruç Tutmak

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قَيْرَاطٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَسْمَاءُ بِنْتُ وَإِلَّةَ، عَنْ أَبِيهَا، أَنَّهُ كَانَ يَصُومُ الْاِثْنَيْنِ وَالْحَمِيسَ وَيَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُهُمَا وَيَقُولُ: «تُعْرَضُنِ فِيهِمَا الْأَعْمَالُ عَلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى»

İsmâil b. Kîrât bize Süleymân b. Abdirrahmân’dan, o Muhammed b. Abdirrahmân’dan, o da Vâsile’nin kızı Esmâ’dan şöyle demiştir: “Babam pazartesi ve perşembe günleri oruç tutardı ve şöyle derdi: ‘Rasûlullah (s.a.v.) bu iki günde oruç tutar ve şöyle buyururdu: ‘Ameller bu iki günde Allah Tebârake ve Tealâ’ya sunulur.’”²¹²

Sıhhat Durumu

Hadisin senesinde bulunan İsmâil b. Kîrât hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

Hadisin senesinde bulunan Muhammed b. Abdirrahmân el-Kuşeyrî için Zehebî, “mütthemün bi’l-kizb/ yalancılıkla ithâm edilmiştir.” demiştir.²¹³ İbn Hacer de onun “yalancı” olduğunu söylemiştir.²¹⁴

Hadisin senesinde bulunan Esmâ b. Vâsile hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

²¹⁰ Tirmizî, “Savm”, 55.

²¹¹ Elbânî, *Sahihu Da’ifü Süneni’t-Tirmizî*, 2/264.

²¹² Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/97.

²¹³ Zehebî, *el-Muğni fi’d-Duafâ’*, 2/606.

²¹⁴ İbn Hacer, *Takribü’t-Tehzîb*, 493.

Muhammed b. Adirrahmân el-Kuşeyrî “kezzâb” olduğundan dolayı hadis bu isnad ile *mevzû*’dur. Nitekim Semîr İsmâîl el-Bedresâvî de rivayetinin *mevzû* olduğuna hükmetmiştir.²¹⁵

9. RAMAZAN

9.1. Kutsal Kitapların Ramazan’da İndirilmiş Olması

حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ، مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ، حَدَّثَنَا عُمَرَانُ أَبُو الْعَوَّامِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ، عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْفَعِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أُنزِلَتْ صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ، وَأُنزِلَتِ التَّوْرَةُ لِسِتِّ مَضْيَيْنَ مِنْ رَمَضَانَ، وَالْإِنْجِيلُ لِثَلَاثِ عَشْرَةَ خَلَّتْ مِنْ رَمَضَانَ، وَأُنزِلَ الْفُرْقَانُ لِارْبَعِ وَعِشْرِينَ خَلَّتْ مِنْ رَمَضَانَ»

Ebû Saîd mevlâ Benî Hâşim bize İmrân Ebu’l-Avvâm’dan, o Katâde’den, o Ebu’l-Melih’ten, o da Vâsile b el-Eska’ (r.a.)’den, bildirdiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “ Hz. İbrâhîm’in sahifeleri, Ramazan’ın ilk gecesinde indi. Tevrât, Ramazan’ın altıncı gününde indi. İncil, Ramazan’ın on üçüncü gününde indi. Furkan ise yirmi dördüncü günü indi.”²¹⁶

Tahric ve Sıhhat Durumu

Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde geçen hadis için Şuayb el-Arnâvut zayıf hükümü vermiştir. Onun verdiği bilgilere göre İmrân el-Kattân, Katâde’den rivayetinde tek kalmıştır.²¹⁷

Ebû Dâvud (275/889), Nesâî (303/915), el-Ukaylî (322/934) ve İbn Maîn onun zayıf bir râvi olduğunu söylemişlerdir. Ahmed b. Hanbel (241/855) ise “sâlihu’l-hadis bir râvi olduğunu umut ediyorum.” demiştir. Buhârî (256/870), “onun sadûk fakat vehimli olduğuna” hükmetmiştir. Dârakutnî “sika râvilere muhalefeti çok olan vehimli bir kişi” demiştir. İbnî Âdî (365/976) “hadisi itibar için yazılabilecek râvilerden olduğunu” söylemiştir.²¹⁸

²¹⁵ Semîr, *Merviyâtü’s-Sahâbi Vâsile ibn el-Eska*, 90.

²¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/191.

²¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/191.

²¹⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/191.

Ayrıca hadisi Taberî tefsirinde,²¹⁹ Taberânî, *el-Kebîr*'inde ve *el-Evsat*'ında,²²⁰ Beyhakî *Sünen*'inde,²²¹ *Esmâ ve's-Sıfât*'ında,²²² ve *Şu'abu'l-İman*'da Abdurrahmân b. Recâ'nın tarikiyle İmrân el-Kattan'dan rivayet etmişlerdir.²²³

Elbânî, hadisin Ahmed b. Hanbel, Abdulganî el-Makdisî ve İbn Asâkir tarafından İmrân el-Kattân, Katâde, Ebu'l-Melîh, Vâsile b. el-Eska isnadıyla gelen rivayetin râvilerinin sika olduğunu, senesinde bulunan İmrân el-Kattan için yapılan cerhlerin çok ağır olmadığını bildirmiş ve hadisin İbn Abbas'tan gelen bir de şahidi olduğuna dikkat çekerek, *hasen* olduğuna hükmetmiştir.²²⁴

9.2. Kadir Gecesi

حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ بَكَّارِ بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْلَةُ الْقَدْرِ بِلَجَّةٍ، لَا حَارَّةٌ وَلَا بَارِدَةٌ، وَلَا سَحَابٌ فِيهَا، وَلَا مَطَرٌ، وَلَا رِيحٌ، وَلَا يُرْمَى فِيهَا بِنَجْمٍ، وَمِنْ عِلَامَةِ يَوْمِهَا تَطْلُعُ الشَّمْسُ لَا شُعَاعَ لَهَا»

Velîd b. Hammâd bize Süleymân b. Abdurrahmân'dan, o Bişr b. Avn'dan, o Bekkâr b. Temîm'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile'den (r.a.), Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “*Kadir gecesi, açık ve net bir gecedir. Ne sıcaktır ne soğuktur. Bulut yoktur. Yağmur ve rüzgâr yoktur. O gecede hiçbir yıldız kayması olmaz. O gecenin sabahında güneşin ışınları olmaksızın doğması, bu gecenin işaretlerindedir.*”²²⁵

Sihhat Durumu

Rivayetin râvileri hakkında daha önce bilgi verilmiş olup²²⁶, bu isnadla gelen rivayetlerin *mevzû* sayılacağı ifade edilmiştir.

²¹⁹ Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Tefsîru't-Taberî*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî (b.y.: Dâru'l-Hicr, 2001), 3/189.

²²⁰ Taberânî, *el-Mucemü'l-Kebîr*, 22/185; *el-Mucemü'l-Evsat*, 3752.

²²¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ (Beyrût-Lübnan: Dâru'Kütübü'l-İlmiyye, 2003), 9/317.

²²² Beyhakî, *el-Esma ve's-Sıfât*, thk. Abdullah b. Muhammed b. el-Hâşidî (el-Arabiyyetu's-Sudiyye: Mektebetü's-Süvâdî, 1993), 1/568.

²²³ Beyhakî, *Şu'abu'l-İman*, 3/521.

²²⁴ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 4/104.

²²⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/59 (No.139).

²²⁶ Bkz. 5.1. Nolu Hadis: Mescidlerin En HayırlıYer Olması.

10. ALIŞVERİŞ

10.1. Alışverişte Yalan Söylemenin Yasak Oluşu

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَزْقِ الْجَمَّصِيِّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ مُصَفَّى، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْعَنْزِي، عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ إِلَيْنَا، وَكُنَّا تَجَارًا وَكَانَ يَقُولُ: «يَا مَعْشَرَ التَّجَارِ إِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ»

İbrâhîm b. Muhammed b. İrk el-Hımsî bize Muhammed b. Musaffâ'dan, o Muhammed b. İshâk el-Anezî'den, o el-Evzâî'den, o Hassan b. Atiyye'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v.), biz tüccârlık yaparken bizim yanımıza çıkmış ve şöyle demiştir: ‘*Ey tüccârlar topluluğu, yalandan sakınınız!*’”²²⁷

Tahric ve Sıhhat Durumu

Heysemî, hadis için senedindeki Muhammed b. İshâk el-Anezî'nin biyografisi hakkında bilgi bulamadığını, diğer kalan râvilerinin ise sika olduğunu söylemiştir.²²⁸

Ancak Elbânî hadis için “li ğayrihi sahih” ifadesini kullanmış ve onu Teberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'de problem olmayan bir sened ile rivayet ettiği bilgisini nakletmiştir.”²²⁹

Sonuç itibarıyla hadisin “li ğayrihi sahih” olduğu anlaşılmaktadır.

10.2. Kusurlu Malın Alışverişinin Haram Olması

حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ يَعْنِي الرَّازِيَّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَبَاعٍ، قَالَ: اشْتَرَيْتُ نَاقَةً مِنْ دَارِ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، فَلَمَّا خَرَجْتُ بِهَا، أَدْرَكْنَا وَائِلَةَ وَهُوَ يَجْرُ رِدَاءَهُ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، اشْتَرَيْتَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: هَلْ بَيَّنَّ لَكَ مَا فِيهَا؟ قُلْتُ: وَمَا فِيهَا؟ قَالَ: إِنَّهَا لَسَمِينَةٌ ظَاهِرَةٌ الصِّحَّةِ، قَالَ: فَقَالَ: أَرَدْتَ بِهَا سَفْرًا، أَمْ أَرَدْتَ بِهَا لَحْمًا؟ قُلْتُ: بَلْ أَرَدْتُ عَلَيْهَا الْحَجَّ، قَالَ: فَإِنَّ بِحُفَّهَا نَفْبًا، قَالَ: فَقَالَ صَاحِبُهَا: أَصْلَحَكَ اللَّهُ، مَا تُرِيدُ إِلَى هَذَا تُفْسِدُ عَلَيَّ؟ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا يَجِلُّ لِأَحَدٍ يَبِيعُ شَيْئًا إِلَّا يُبَيِّنَ مَا فِيهِ، وَلَا يَجِلُّ لِمَنْ يَعْلَمُ ذَلِكَ إِلَّا يُبَيِّنَهُ»

Ebu'n-Nadr bize Ebû Ca'fer er-Râzî'den, o Yezîd b. Ebî Malik'den, o Ebû Siba'dan, dedi ki: “Vâsile b. el-Eska'nın (r.a.) ev (ahalis)inden bir deve satın aldım.

²²⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/56, 132.

²²⁸ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/73.

²²⁹ Elbânî, *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*. (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 2000.) 2/346.

Deveyi alıp çıktığımda Vâsile'nin ridâsını yerde sürüyerek peşimden geldiğini gördüm. Yanıma yetişince: 'Ey Allah'ın (c.c.) kulu! Deveyi satın mı aldın?' diye sordu. 'Evet.' dedim. 'Devenin kusurunu sana söylediler mi?' deyince: 'Onda ne vardır?' diye sordum. 'Deve çok besili ve kiloludur.' dedi ve: 'Sen onu sefer için mi, yoksa eti için mi aldın?' diye sordu. 'Bilakis onunla Hacca gitmek istiyorum.' deyince, Vâsile: 'Devenin ayaklarında yarıklar vardır.' dedi. Deveyi bana satan adam bu durumu görünce Vâsile'ye: 'Allah (c.c.) seni ıslah etsin! Neden satışımı ifsad ediyorsun?' diye çıkıştı. Vâsile şu karşılığı verdi: 'Çünkü Rasûlullah'ın (s.a.v.): *'Kusurunu müşteriye açıklamadıktan sonra hiç kimseye bir şeyin satışı helâl olmaz. Kişinin bilmesine rağmen sattığı malın kusurunu açıklamaması helâl değildir.'* buyurduğunu işittim."²³⁰

Tahric ve Sıhhat Durumu

Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen hadis için Şuayb el-Arnâvut, bu isnadının *zayıf* olduğunu söylemiştir. Zayıflığı Ebû Siba'nın tanınmamasından dolayıdır. Ebû Ca'fer er-Râzî, İsâ b. Ebi İsâ Abdullah b. Mahan'dır. Ebû Ca'fer güvenilir olmakla birlikte hıfzı iyi değildir. Ebu'n-Nadr Hâşim b. el-Kâsım'dır. Yezîd b. Ebî Malik ise Yezîd b. Abdirrahmân b. Ebî Malik ed-Dımeşkî'dir. Yezîd b. Abdirrahmân sikadır. Tirmizî dışındaki Sünen sahipleri kendisinden hadis nakletmişlerdir.²³¹

Hadisi Taberânî, el-*Kebîr*'de Ukbe b. Âmir'den muhtasar olarak,²³² Beyhakî *es-Sünenü'l-Kübrâ*'sında²³³, Hatîb el-Bağdâdî (463/1071) *Tarihu Bağdâd*'inde Hâşim b. el-Kâsım Ebu'n-Nadr tarikinden bu senedle rivayet etmiştir.²³⁴ Hâkim hadis için, Buhârî ve Müslim'in eserlerinde rivayet edilmemesine rağmen isnadının "sahih" olduğunu söylemiştir.²³⁵ Zehebî'nin de Hâkim'in bu görüşünü doğrulamış olduğu rivayeti olsa da Zehebî, Mizân'da Ebû Siba' için "mechûl" ifadesini kullanmıştır.²³⁶

Verilen bilgiler ışığında hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

²³⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/395; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/217.

²³¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/395.

²³² Taberânî, *el-Kebîr*, 22/217.

²³³ Beyhakî, *es-Sünen*, 5/320.

²³⁴ Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali, *Târihu Bağdâd*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrût: Dâru'l-Ğarb el-İslamiyye, 2002), 11/144.

²³⁵ Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/12.

²³⁶ Zehebî, *el-Muğnî fi'd-Duafâ*, 2/786.

10.3. Malın Kusurunu Gizlemenin Meleklerin Lânetine Sebep Olması

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ الضَّحَّاكِ قَالَ: حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَكْحُولٍ، وَسُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «مَنْ بَاعَ عَيْبًا لَمْ يُبَيِّنْهُ، لَمْ يَزَلْ فِي مَقْتِ اللَّهِ، وَلَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تَلْعَنُهُ»

Abdulvehhab b. ed-Dahhâk bize Bakiyye b. el-Velîd'den, o Muâviye b. Yahyâ'dan, o Mekhûl ve Süleymân b. Mûsâ'dan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kusurunu açıklamadığı bir malı satan bir kimse, daima Allah’ın (c.c.) gazabı altındadır ve melekler devamlı ona lânet edip dururlar.”²³⁷

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin senesinde bulunan Bakiyye b. el-Velîd’in müdellis olduğu ile ilgili daha önce bilgi verilmiştir.²³⁸

İbn Mâce’nin *Sünen*’inde geçen hadis hakkında Bûsîrî (840/1436) de, Bakiyye b. el-Velîd’in müdellis olduğunu ve onun hocasının da zayıf olduğunu söylemiştir.²³⁹

Elbânî hadis için “çok zayıf” hükmü vermiştir.²⁴⁰

11. YEMİN

11.1. Zorla Yemin Ettirilmek

نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُقْرِي، نا الْحُسَيْنُ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْهَيَّاجِ، نا أَبِي، عَنْ عَنبَسَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ الْعَلَاءِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، وَعَنْ أَبِي أَمَامَةَ، قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ عَلَى مَقْهُورٍ يَمِينٌ»

Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan el-Mukrî bize Hüseyin b. İdris’den, o Halid b. el-Heyyâc’dan, o babasından, o Anbesa b. Abdirrahmân’dan, o Alâ’dan, o Mekhûl’dan, o Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.), o da Ebû Ümâme (r.a.)’den rivayetle, ikisi

²³⁷ İbn Mâce, “Ticarât”, 45.

²³⁸ Bkz. 2.2. Nolu Hadis: İlimle Amel Etmek Hadisi

²³⁹ Bûsîrî, *Misbâhu ’z-Zücâce fi Zevâidi İbn Mâce*, 3/30.

²⁴⁰ Elbânî, *Sahîhu ve Da’îfü Süneni İbn Mâce*, 5/247.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini naklettiler: “Zorla yemin ettirilen kimse için yeminin gereğini yerine getirme sorumluluğu bulunmaz.”²⁴¹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Elbânî, hadis için “mevzû” demiştir.²⁴² Elbânî ve İbn Hacer el-Askalânî gibi âlimler hadisin râvilerinde güvenilirlik problemi olduğunu bildirmişlerdir. Râvileri hakkındaki bilgiler şu şekildedir:

İbn Hacer (852/1449) Anbese b. Abdirrahmân b. Saîd hakkında “metrûk” demiş, senedde geçen el-Heyyâm b. Bestâm için zayıf olduğunu, oğlu Hâlid'in ondan çok münker olan hadisler rivayet ettiğini eklemiştir. Muhammed b. el-Hasan el-Mukrî de yalancılık ile itham edilmiştir.²⁴³ Anbese için İbn Ebî Hâtim, Dârakutnî, Zehebî ve İbn Hacer “zayıf” hükmü vermişlerdir.²⁴⁴ İbn Asâkir ise “Onun kim olduğunu bilmiyorum.” demiştir.²⁴⁵ Heysemî, hadisçilerin Anbese'nin zayıflığında icma ettiklerini bildirmiştir.²⁴⁶

Aynı hadis için Zehebî de *mevzû* hükmü vermiştir.²⁴⁷

11.2. Yalan Yemin

حَدَّثَنَا خَطَّابُ بْنُ سَعْدِ الدِّمَشْقِيِّ، ثَنَا سُلَيْمُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ السَّكُونِيُّ الْجَمْصِيُّ، ثَنَا أَبِي عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ قَيْسٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْيَمِينُ الْغُمُوسُ الْكَادِبَةُ تَنْزُرُ الدِّيَارَ بِلَاقِعٍ»

Hattâb b. Sa'd ed-Dimeşkî bize Süleym b. Abdi'l-Hamîd es-Sekûnî el-Hımsî'den, o babası Abdi'l-Hamîd b. Abdi'l-Azîz'den, o Amr b. Kays'tan, o da Vâsile b. el-Eskâ' (r.a.)'den Nebî (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Yalan yere yemin, yurtları virân bırakır.”²⁴⁸

²⁴¹ Dârekûtîni, *es-Sünen*, 5/302, 4353.

²⁴² Elbânî, *Daîfû'l-Cami's-Sağîr*, 1/707.

²⁴³ İbn Hacer, *et-Telhîsü'l-Habîr fî Tahrîci Ehâdisi'r-Râfiyyi'l-Kebîr*. (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1989.), 4/421; Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Da'ife*, 9/368.

²⁴⁴ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 6/399; Dârakutnî, *ed-Duafe ve'l-Metrûkîn*, 2/167; Zehebî, *Târîhu'l-İslam*, 3/719; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, 432.

²⁴⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk* 15/160

²⁴⁶ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/210.

²⁴⁷ Zehebî, *Tenkîhu't-Tahkîk fî Ehâdisi't-Ta'lik*, 2/319.

²⁴⁸ Taberânî, *Müsnedü's-Şamiyyîn*, 3/397.

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadis, Heysem el-Trablusî (343/955)'nin, *el-Müntehabü mine'l-Fevâid*'inde, Dûlâbî (310/923)'nin, *el-Künâ ve'l-Esmâ'* sında, Ebû Bekr el-Kelâbâzî (380/990)'nin, *Miftâhu'l-Meânî*'sinde, Hatîb'in *Telhîsü'l-Müteşâbih*'inde rivayet edilmiştir.²⁴⁹ Elbânî, hadisin senedindeki Abdi'l-Hamîd'in mechûl olduğunu söylemiştir.²⁵⁰

Senedinde mechûl râvi olmasından dolayı hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

12. KEFFÂRET

12.1. Hz. Peygamber ile Namaz Kılmanın Keffâret Olması

حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِي مَلِيحِ بْنِ أَسَامَةَ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ، وَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَصَبْتُ حَدًّا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَقِمَّ فِيَّ حَدَّ اللَّهِ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّلَاثَةَ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ أَقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ، أَتَاهُ الرَّابِعَةَ فَقَالَ: إِنِّي أَصَبْتُ حَدًّا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَقِمَّ فِيَّ حَدَّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: فَدَعَاهُ، فَقَالَ: «أَلَمْ تُحْسِنِ الطُّهُورَ -أَوْ الْوُضُوءَ- ثُمَّ شَهِدْتَ الصَّلَاةَ مَعَنَا إِنْفَاءً؟» قَالَ: بَلَى، قَالَ: «أَذْهَبَ فَهِيَ كَفَّارَةٌ لَكَ»

Ebu'n-Nadr bize Şeybân'dan, o Leys'den, o Ebî Burde b. Ebî Mûsâ'dan, o Ebî Melîh b. Üsame'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) der ki: “Bir gün Rasûlullah'a (sav.) bir adamın gelip: ‘Ey Allah’ın (c.c.) Rasûlü! Ben, Allah’ın (c.c.) koymuş olduğu hadlerden birini gerektirecek bir suç işledim. Bana cezamı verip haddi uygula’ dediğine şahit oldum. Ancak Rasûlullah (s.a.v.) adamdan yüz çevirdi. Adam ikinci defa aynı şeyleri söyledi ve Rasûlullah (s.a.v.) bir daha kendisinden yüz çevirdi. Üçüncü defa aynı şeyleri söyledi ve Rasûlullah (s.a.v.) yine kendisinden yüz çevirdi. Bu sırada namaz için kâmet getirdi. Rasûlullah’ın (s.a.v.) namazını bitince, adam dördüncü defa şöyle dedi: ‘Ben, Allah’ın (c.c.) koymuş olduğu hadlerden birini gerektirecek bir suç işledim. Bana haddi uygula.’ Bu hâl üzerine, Rasûlullah (sav.): ‘*Sen güzel bir şekilde temizlenip –veya-abdest alıp az önce bizimle namaz kılmadın*

²⁴⁹ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 2/672.

²⁵⁰ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 2/672.

mi?’ buyurdu. Adam ‘Evet’ deyince, Rasûlullah (s.a.v.): ‘ O zaman git bunlar, işlemiş olduğun günahına kefarettir.’ buyurdu.²⁵¹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Şuayb el-Arnaut hadisin isnadı için *zayıf* hükmü vermiştir. Zayıflığı Leys’ten, yani İbn Ebî Süleym’den kaynaklanmaktadır. Geriye kalan râvileri sikadır. Müslim’in râvileridir. Hadisi Taberânî de *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde nakletmiştir.²⁵²

İbn Ebî Süleym hakkında Buhârî “ fihi nazar/ rivayeti kesinlikle alınmaz.”; Ahmed b. Hanbel “Münker bir hadis rivayet etmiştir.”; İbn Hibbân “ hata yapardı”; Ebû Ishâk el-Cûzcânî “sika değil” demişlerdir.²⁵³

Verilen bilgiler ışığında hadisin, senesinde zayıf râvi bulunması sebebiyle *zayıf* kaldığı anlaşılmaktadır.

12.2. Köle Âzat Etmenin Keffâret Olması

حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّمْلِيُّ، حَدَّثَنَا ضَمْرَةُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنِ الْعَرِيفِ بْنِ الدَّيْلَمِيِّ، قَالَ: أَتَيْنَا وَائِلَةَ بِنَ الْأَسْفَعِ فَقُلْنَا لَهُ: حَدِّثْنَا حَدِيثًا، لَيْسَ فِيهِ زِيَادَةٌ، وَلَا نُفْصَانٌ، فَغَضِبَ وَقَالَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَقْرَأُ وَمُصْحَفُهُ مُعَلَّقٌ فِي بَيْتِهِ فَيَزِيدُ، وَيَنْقُصُ، قُلْنَا: إِنَّمَا أَرَدْنَا حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَاحِبٍ لَنَا أَوْجَبَ يَغْنِي النَّارَ -بِالْقَتْلِ، فَقَالَ: «أَعْتَقُوا عَنْهُ يُعْتِقَ اللَّهُ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ عَضْوًا مِنْهُ مِنَ النَّارِ»

İsâ b. Muhammed er-Ramlî bize Damra’dan, o İbrâhîm b. Ebî Able’den, o el-Ğarîf b. ed-Deylemî dedi ki: “ Vâsile b. el-Eska’nın yanına geldik dedik ki: ‘Hz. Peygamber’den (s.a.v.) dinlediğin bir hadisi, ona tek bir harf katmadan ve de eksik bırakmadan naklet.’ dedik. O da sinirlendi ve dedi ki: ‘Sizden biri evinde asılı olan Mushaf’dan tek bir med harfî ilave etmeksizin Kur’ân okuyabiliyor mu?’ Bunun üzerine dedik ki: ‘Nebî’den (s.a.v.) gelen hadislere senden işittiğimizle ulaşabiliyoruz.’ Vâsile b. el-Eska’ (r.a.) dedi ki: ‘Rasûlullah’a geldik ve şöyle dedik: ‘Ya Rasûlullah! Bizim bir dostumuza (katl nedeniyle cehennem) vâcip oldu.’ Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): ‘Kendisi gibi bir köle azat etsin. Allah (c.c.) azat

²⁵¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/396.

²⁵² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/396; Hadis için ayrıca bkz. Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 25/396 (No.16014); *el-Mu’cemü’l-Evsât*, 5/90 (No.4762).

²⁵³ Zehebî, *Mizânü’l-İtidâl*, 4/384 (No. 9537); Aynı bilgiler için bkz. İbnü’l-Cevzî, *ed-Duafâ ve’l-Metrûkîn*, 3/196 (No. 3722).

edilen köleden her bir uzva karşılık âzat edenin bir uzvunu ateşten âzat eder.’ buyurdu.”²⁵⁴

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin senesinde geçen Ğarîf b. Ayyâş’ın durumu hakkında İbn Hazm mechûl olduğunu söylemiştir.²⁵⁵ Onun hakkında İbn Hacer makbul ifadesi kullanmıştır.²⁵⁶ Bundan dolayıdır ki Ebû Dâvud’un *Sünen*’inde geçen hadisin bu isnadı için Elbânî *zayıf* demiştir.²⁵⁷

Başka benzer bir rivayet Ahmet b. Hanbel’in *Müsned*’inde geçmektedir. Ebû Dâvud’un *Sünen*’inde geçen konu başlığı altında bulunan hadisin senediyle iki ortak sahâbîsi bulunmaktadır. Onlar İbrâhîm b. Ebî Able ve Vâsile b. el-Eska’dır. Hadisi metin olarak incelediğimizde ilk rivayet ile hemen hemen aynı olduğunu görürüz.

Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ هَاشِمٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ عَلَاءَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي عُبَيْلَةَ، عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: جَاءَ نَفَرٌ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ صَاحِبًا لَنَا قَدْ أُوجِبَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لِيَعْتِقَ رَقَبَةً مِثْلَهُ يَفُكَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهَا عُضْوًا مِنْهُ، مِنَ النَّارِ»

Vâsile b. el-Eska dedi ki: “Süleym oğullarından bir topluluk Rasûlullah’a (sav) gelip: ‘Ey Allah’ın (c.c.) Rasûlü! Bizim bir dostumuza (katl sebebiyle cehennem) vacip oldu.’ deyince, Hz. Peygamber (sav): ‘*Kendisi gibi bir köle azat etsin. Allah (c.c.) azat edilen köleden her bir uzva karşılık azat edenin bir uzvunu ateşten azat eder.*’ buyurdu.”²⁵⁸

Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde geçen hadis için Şuayb el-Arnâvut, senesindeki kopukluktan dolayı isnadın zayıf olduğunu söylemiştir. İbrâhîm b. Ebî Able’nin bu hadisi Vâsile b. el-Eska’dan işitmemiş olduğunu ikisi arasında bulunan el-Ğarîf b. Ayyâş b. Feyrûz ed-Deylemî isimli râvinin durumunun bilinmemekte olduğunu belirtmiştir.²⁵⁹

Senedindeki bu belirsizlik ve zaaflardan dolayı hadis “zayıf” bulunmuştur.

²⁵⁴ Ebû Dâvud, “İtk”, 13.

²⁵⁵ İbn Hacer, *Tehzîbü’l-Tehzîb*, 8/245.

²⁵⁶ İbn Hacer, *Takrîbü’l-Tehzîb*, 442.

²⁵⁷ Elbânî, *Sahîhu ve Da’îfü Süneni Ebî Dâvud*, 1/2.

²⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/391

²⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/, 391.

Başka benzer bir rivayet Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçmektedir. Ebû Dâvud'un *Sünen*'inde geçen konu başlığı altında bulunan hadis ile İbrâhîm b. Ebû Able'de senedleri birleşmektedir. Hadis metin olarak ilk rivayet ile hemen hemen aynıdır. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا عَارِمُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي عَبْلَةَ، عَنِ الْغَرِيفِ بْنِ عِيَّاشٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَرٌ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ فَقَالُوا: إِنَّ صَاحِبًا لَنَا أَوْجَبَ. قَالَ: «فَلْيُعْتِقْ رَقَبَةً يَفْدِي اللَّهُ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهَا عَضْوًا مِنْهُ مِنَ النَّارِ»²⁶⁰

Şuayb el-Arnâvut hadisin isnadının zayıf olduğunu bildirmiştir²⁶¹. Zayıflığı yukarıda da zikredildiği üzere el-Ğarîf b. Ayyâş'ın tanınmamasından kaynaklanmaktadır.²⁶² Geriye kalan râviler ise sikadır ve Buhârî ve Müslim'in râvileridir.²⁶³

Hadisin Ebû Hureyre'den (r.a.) gelen kısmen farklı lafzı Tirmizî'nin *es-Sünen* adlı eserinde geçmektedir. Metinleri incelendiğinde Ebû Dâvud'un rivayetindeki أَعْتَقُوا الله ifade yerine bu rivayette مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً ifade kullanılmıştır. İlave olarak da yine bu rivayette حَتَّى يَعْتِقَ فَرَجَهُ بِفَرَجِهِ “Âzâd ettiği kölenin bir organına mukabil o kişinin bir organın cehennemden âzâd eder” ifadesi bulunmaktadır. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ سَعِيدِ ابْنِ مَرْجَانَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً، أَعْتَقَ اللَّهُ مِنْهُ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ عَضْوًا مِنَ النَّارِ، حَتَّى يَعْتِقَ فَرَجَهُ بِفَرَجِهِ»²⁶⁴

Tirmizî'nin *Sünen*'inde geçen Ebû Hureyre (r.a.) hadisi için Elbânî “sahih” hükmünü vermiştir.²⁶⁵

Ayrıca hadisi Nesâî *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da, Ebû Ya'lâ ve Taberânî el-Kebîr'inde Abdullah b. Mübarek tariklerinden rivayet etmiştir.²⁶⁶

²⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/192.

²⁶¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/192.

²⁶² İbn Hacer, *Takribü't-Tehzib*, 442.

²⁶³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/192.

²⁶⁴ Tirmizî, “en-Nuzûr ve'l-İman”, 13

²⁶⁵ Elbânî, *Sahihu ve Da'ifu Süneni't-Tirmizî*, 4/41.

²⁶⁶ Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/11 (No.4871); Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî, *el-Müsned*, thk. Hüseyin Selim Esed (Dimaşk: Dâru'l-Me'mun, 1984), 13/468 (No. 7484); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/92 (No.221).

Verilen bilgiler, hadisin Vâsile'den (r.a.) gelen bütün isnadlarının *zayıf* olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak Semîr İsmâil el-Bedresâvî, Taberânî rivayetinin senedindeki Bekr b. Sehl b. İsmâil Ebû Muhammed ed-Dimyâtî'nin *zayıf* olduğuna, fakat Humeyd b. Mencûye'nin ona mütâbaat ettiğine, Zehebî ve İbn Hacer'in de Humeyd'in sikâ olduğunu bildirdiklerine işaret ederek,²⁶⁷ bu rivayetin *hasen li gayrihi* dercesine yükseldiği bilgisini aktarmıştır.²⁶⁸

Kaldı ki, hadisin Ebû Hureyre'den (r.a.) sahih bulunan bir şâhidi bulunduğu için, hadis metin olarak *sahih* durumdadır.

13. CİHÂD

13.1. Harp Hiledir

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْعَسْكَرِيُّ، ثنا عَمَّارُ بْنُ هَارُونَ، ثنا الْعَلَاءُ بْنُ بُرْدِ بْنِ سِنَانَ، عَنْ أَبِيهِ،
عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْحَرْبُ خُدْعَةٌ»

Abdulvâris b. İbrâhîm el-Askerî bize Ammâr b. Harun'dan, o Alâ' b. Bürd b. Sinan'dan, o babasından, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Nebî'nin (s.a.v.) şöyle dediğini nakletmiştir: “*Hârp hiledir.*”²⁶⁹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Rivayetin senedinde geçen Ammâr b. Hârun hakkında Mûsâ b. Hârun ve İbn Ebî Hâtim “metrûkü'l-hadis”; İbn Adî “zayıf, hadis hırsızlığı yapardı.” şeklinde açıklamalar yapmışlardır.²⁷⁰ Seneddeki el-Alâ' b. Bürd b. Sinan hakkında da Ahmed b. Hanbel “zayıf”; el-Ezdî “zayıf, mechûl” hükmü vermişlerdir.²⁷¹

Bu bilgiler rivayetin bu isnadıyla *zayıf* olduğunu ortaya koymaktadır.

²⁶⁷ Zehebî, *el-Kâşif fi Ma'rifeti men lehû Rivaye fi'l-Kütübi's-Sitte*, thk. Muhammed Avâme el-Hatîb (Cidde: Dâru'l-Kible, 1992), 1/355; İbn Hacer, *Takrîbu't-Tehzîb*, 182.

²⁶⁸ Semîr, *Merviyâtu's-Sahâbi Vâsile ibn el-Eska*, 217.

²⁶⁹ Taberânî, *Müsnedu's-Şâmiyyîn*, 1/213 (No. 383).

²⁷⁰ İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, 5/75 (No.1254); İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 2/202 (No. 2424); Zehebî, *el-Muğni fi'd-Duafâ*, 2/460 (No. 4391).

²⁷¹ İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 2/439 (No. 4172); Zehebî, *el-Muğni fi'd-Duafâ*, 3/97 (No. 5717).

Ancak hadisin aynı metni taşıyan bir benzeri Câbir b. Abdillâh'tan nakledilmiş olup Tirmizî'nin *es-Sünen* adlı eserinde ve Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde geçmektedir.²⁷²

Tirmizî hadis hakkında “hasen-sahîh” demiştir.²⁷³

Şuayb el-Arnâvut bu rivayetin isnadının Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu, senedde geçen râvilerin sika olduğunu söylemiştir.²⁷⁴

Hadis için Elbânî de “sahih” demiştir.²⁷⁵ Müslim de hadisi Ebû Hureyre'den (r.a.) nakletmiştir.²⁷⁶

Sonuç itibarıyla hadis Vâsile'den gelen isnadı ile *zayıf* olmakla birlikte, Câbir b. Abdillâh ve Ebû Hureyre'den (r.a.) gelen sahih şahidleri bulunmaktadır.

13.2. Her Müslüman Emirle Cihâda Çıkmak

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ السُّلَمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ نَبْهَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْبَةُ بْنُ يَفْطَانَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَلُّوا عَلَى كُلِّ مَيِّتٍ، وَجَاهِدُوا مَعَ كُلِّ أَمِيرٍ»

Ahmed b. Yûsuf es-Sülemî bize Müslim b. İbrâhîm'den, o el-Hâris b. Nebhân'dan, o Utbe b. Yakzân'dan, o Ebû Saîd'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Her Müslüman ölü için namaz kılınız ve her emirle beraber cihat ediniz.*”²⁷⁷

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Utbe b. Yakzân'ın zayıf olduğu, el-Haris b. Nebhân'nın “zayıflığı” üzerinde âlimlerin görüş birliğinde oldukları, Ebû Saîd el-Matlûb isimli râvinin ise “yalancı olduğu” bilgisine daha önce değinilmişti.²⁷⁸

Elbânî hadis için “zayıf” hükmünü vermiştir.²⁷⁹

²⁷² Tirmizî, “Cihâd”, 5; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 22/82.

²⁷³ Tirmizî, “Cihâd”, 5.

²⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 22/82.

²⁷⁵ Elbânî, *Sahihu'l-Câmius-Sağîr ve Ziyâdetih*, 1/606.

²⁷⁶ Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh* (Riyad: Dâru's-Selam, 2000), “el-Cihâd ve's-Siyer”, 1740.

²⁷⁷ İbn Mâce, “Cenâiz”, 31.

²⁷⁸ Bkz. 6.2. Nolu Hadis: Cuma Günü Mescidi Buhûrlamak Hadisi.

Her ne kadar Elbânî hadis hakkında zayıf hükmü vermişse de, senedinde yalancı râvi bulunması sebebiyle rivayet bu isnadla *mevzû*'dur.

13.3. Cihâda Katılana Destek Olmak

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ زَكَرِيَّا، ثنا عمرو بن الحُصَيْنِ الْعُقَيْلِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلَانَةَ، ثنا سُؤَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَدِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ لَا يَغْزُو مِنْهُمْ غَازٍ، أَوْ يُجَهِّزُ غَازِيًا بِسِلْكِ، أَوْ بَابِرَةٍ، أَوْ مَا يَعْدِلُهَا مِنَ الْوَرَقِ، أَوْ يَخْلُقُهُ فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ، إِلَّا أَصَابَتْهُمُ اللَّهُ بِقَارِعَةٍ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

Mûsâ b. Zekeriyya bize Amr b. el-Husayn el-Ukaylî bize Muhammed b. Abdillâh b. Ulâse'den, o Süveyd b. Abdilaziz'den, o Mekhûl'den o da Vâsile b. el-Eska'dan rivayetle Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah (c.c.), içlerinden hiç kimsenin cihâd için savaşa çıkmadığı ya da cihâd için savaşa çıkana iğne iplik teminiyle veya buna denk bir gümüş değerinde harcama ile onu savaşa hazırlamadığı yahut da geride bıraktığı ailesini hayırla gözetmediği ev halkına, kıyamet gününden önce mutlaka musîbet verir."²⁸⁰

Sıhhat Durumu

Hadisin senedindeki Mûsâ b. Zekeriyya et-Tüsterî için Heysemî eserinin bir yerinde “zayıf” derken;²⁸¹ bir başka yerde “metrûk” ifadesini de kullanmıştır.²⁸² Elbânî onun “yalancılıkla ithâm edildiğini hadis hırsızlığı yaptığını” ifade etmiştir.²⁸³

Amr b. Husayn Hadisin senedindeki Amr b. el-Husayn için de İbn Adî, “müzlîmü'l-hadis” ve “münker” derken;²⁸⁴ Dârakutnî, “zayıf” ve “metrûk” demiştir.²⁸⁵ Beyhâki (458/1066), Ezdî ve Zehebî “zayıf” demişlerdir.²⁸⁶ Heysemî ve İbn Hacer “metrûk” demiştir.²⁸⁷

Süveyd b. Abdilaziz için Nesâî, İbn Adî ve İbn Hacer “zayıf” ifadesini kullanmışlardır.²⁸⁸

²⁷⁹ Elbânî, *Sahîhu ve Da'ifü Süneni İbn Mâce*, 4/25.

²⁸⁰ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsât*, 8/180.

²⁸¹ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/164.

²⁸² Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/143.

²⁸³ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 1/540.

²⁸⁴ İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, 6/257.

²⁸⁵ Dârakutnî, *es-Sünen*, 1/179; a.mlf., *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn* 2/165.

²⁸⁶ Beyhâki, *Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsar*, 3/372; Ezdî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 2/224; Zehebî, *el-Muğni fi'd-Duafâ*, 2/482.

²⁸⁷ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/17; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, 2/420.

²⁸⁸ Nesâî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 50; İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, 4/490; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, 260.

Verilen bilgiler ışığında rivayetin bu isnad ile *çok zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

13.4. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Hayber'i Fethetmesi

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ النَّضْرِ الْعَسْكَرِيُّ، ثنا أَبُو تَوَيْجٍ، قَالَ: ثنا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ عُمَرَ الدِّمَشْقِيِّ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، قَالَ: «لَمَّا فَتَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيْبَرَ، جَعَلَتْ لَهُ مَادِبَةٌ فَأَكَلَ مِنْهَا، وَأَطْلَى فَأَصَابَتْهُ الشَّمْسُ، فَلَيْسَ الظُّلَّةُ»

Ahmed b. Nadr el-Askerî bize Ebû Takî'den, onlar Bakıyye b. el-Velîd'den, o Ömer ed-Dımeşkî'den, o Mekhûl'den o da Vâsile b. el-Eska' şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i fethettiği zaman onun için ziyafet hazırlandı. Yaslanarak yemeğini yedi ve boynunu geriye doğru yasladı. Güneş kendisine vurunca gölgelenebileceği bir şey giyindi."²⁸⁹

Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Bakıyye b. el-Velîd'in müdellis olduğu ile ilgili daha önce bilgi verilmiştir.²⁹⁰

Yine hadisin senedinde bulunan Ömer ed-Dımeşkî için Beyhakî, Zehebî ve İbn Hacer "zayıf" demiştir.²⁹¹

Senedindeki râvilerin durumlarından dolayı hadis bu isnadıyla ile *çok zayıf*'tır.

13.5. Hz. Peygamber (s.a.v.) ile Savaşa Katılmayan Kimse

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ زَكَرِيَّا، نا عَمْرُو بْنُ الْحَصَيْنِ الْعَقِيلِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلَانَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ عَلْفَمَةَ بْنِ شِهَابٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَمْ يُدْرِكِ الْعَزْوَ مَعِيَ فَلْيَغْرُ فِي الْبَحْرِ»

Mûsâ b. Zekerıyya bize Amr b. el-Husayn el-Ukaylî'den, o Muhammed b. Abdillâh b. Ulâse'den, o Saîd b. Abdilaziz'den, o Alkame b. Şihâb'dan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Benimle beraber savaşa yetişemeyen kimse, denizde savaşa katılsın."²⁹²

²⁸⁹ Taberânî, *Müsnedü's-Şamiyyîn*, 4/311; a.mlf. *el-Mucemul-Kebîr*, 22/62.

²⁹⁰ Bkz. 2.2. Nolu Hadis: İlimle Amel Etmek Hadisi

²⁹¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 4/246; Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, 3/215; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, 416.

²⁹² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/16.

Sihhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Alkame b. Şihâb adlı râviyi, Buhârî, İbn Hıbbân, İbn Asâkir eserlerinde zikretmiş fakat cerh ve ta'dîl durumu hakkında bilgi vermemişlerdir.²⁹³

Hadisin senedindeki Mûsâ b. Zekeriyya et-Tüsterî için Heysemî “zayıf” demiştir.²⁹⁴ Elbânî onu yalancılıkla itham etmiş ve onun hadis hırsız olduğunu söylemiştir.²⁹⁵

Hadisin senedindeki Amr b. el-Husayn için de İbn Adî, “müzlümü'l-hadis/hadisi delil almaya uygun değil” ve “münker” demiştir.²⁹⁶ Dârakutnî, “zayıf” ve “metrûk” demiştir.²⁹⁷ Beyhâki (458/1066), Ezdî ve Zehebî “zayıf” demişlerdir.²⁹⁸ Heysemî ve İbn Hacer “metrûk” demiştir.²⁹⁹

Semîr İsmâil el-Bedresâvî hadisin senedindeki Alkame b. Şihâb için cerh-ta'dîl kaydı bulamadığı için “Bu isnadı ile hadisin hükmü konusunda *tevakkuf* ediyorum” demiştir.³⁰⁰ Ancak diğer râviler hakkında ağır cerh hükümleri bulunması sebebiyle hadis için *çok zayıf* hükmünün uygun olacağı değerlendirilmiştir.

14. YEME-İÇME

14.1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Yemekteki Mucizesi

حَدَّثَنَا عَتَّابٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهْيَعَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ يَعْنِي ابْنَ أَبِي حَبِيبٍ، أَنَّ رَيْبَعَةَ بِنَ يَزِيدَ الدِّمَشْقِيَّ، أَخْبَرَهُ عَنْ وَائِلَةَ يَعْنِي ابْنَ الْأَسْعَعِ، قَالَ: كُنْتُ مِنْ أَهْلِ الصَّفَّةِ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا بِقُرْصٍ فَكَسَرَهُ فِي الْقَصْعَةِ، وَصَنَعَ فِيهَا مَاءً سَخْنًا، ثُمَّ صَنَعَ فِيهَا وَدَكًا، ثُمَّ سَفَسَفَهَا، ثُمَّ لَبَّقَهَا، ثُمَّ صَعْنَبَهَا ثُمَّ قَالَ: «أَذْهَبْ فَأَنْتِنِي بِعَشْرَةِ أَنْتِ عَاشِرُهُمْ» فَجِئْتُ بِهِمْ فَقَالَ: «كُلُوا وَكُلُوا مِنْ أَسْفَلِهَا، وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ أَعْلَاهَا، فَإِنَّ الْبَرَكَهَ تَنْزِلُ مِنْ أَعْلَاهَا، فَأَكُلُوا مِنْهَا حَتَّى سَبِعُوا»

Attâb bize Abdullah b. el-Mübarek'ten, o İbn Lehîa'dan, o Yezîd yani İbn Ebî Habîb'den rivayetle Rabîa b. Yezîd ed-Dîmeşkî, Vâsile b. el-Eska'nın (r.a.) şöyle

²⁹³ İbn Hıbbân, *es-Sikât*, 5/212; Buhârî, *et-Târîhu 'l-Kebîr*, 7/43; İbn Asâkir, *Tarihu Dimeşk*, 41/138.

²⁹⁴ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/164.

²⁹⁵ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 1/540.

²⁹⁶ İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, 6/257.

²⁹⁷ Dârakutnî, *es-Sünen*, 1/179; a.mlf., *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn* 2/165.

²⁹⁸ Beyhâki, *Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsar*, 3/372; Ezdî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 2/224; Zehebî, *el-Muğnî fi'd-Duafâ*, 2/482.

²⁹⁹ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/17; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, 2/420.

³⁰⁰ Semîr, *Merviyâtü's-Sahâbî Vâsile b. el-Eska*, 125.

dediğini haber vermiştir: “Ben Ashâb-ı Suffe’ dendim. Rasûlullah (s.a.v.) bir gün ekmeğ getirilmesini arzu etti. Getirilen ekmeği bir tabağın içinde kırdı ve içine sıcak su kattı. Ardından içine yağ katıp iyice karıştırdı. Sonra onu tabağın orta yerinde bir yığın haline getirdi. Ardından bana: ‘Gidip bana on kişi getir, ama onuncuları sen ol.’ buyurdu. Benden başka dokuz kişi getirdiğimde Rasûlullah (s.a.v.): ‘Yiyin! Ama tepesinden değil önünüzden yiyin. Zira bereket yemeğe üst tarafına iner.’ buyurdu. Hepimiz, bu yemekten doyana kadar yedik.”³⁰¹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Şuayb el-Arnâvut hadisin isnadının “hasen” olduğunu söylemiştir. Onun verdiği bilgilere göre; İbn Lehîa, Abâdile’den biri kendisinden hadis işitmişse sadûk kabul edilir. Abdullah b. el-Mübârek onlardan biridir. Geriye kalan râviler sikadır. Attab hariç, hepsi Buhârî ve Müslim’de rivayetleri bulunan râvilerdir. Attab ise; İbn Ziyâd el-Horasânî olup İbn Mâce râvilerinden sika bir râvidir.³⁰²

Hadisi İbn Mâce muhtasar olarak nakletmiştir:

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ بْنُ الدَّرَفِسِ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي قَسِيمَةَ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ اللَّيْثِيِّ، قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَأْسِ النَّرِيدِ، فَقَالَ: «كُلُوا بِسْمِ اللَّهِ مِنْ حَوَالِيهَا، وَاعْفُوا رَأْسَهَا، فَإِنَّ الْبَرَكَةَ، تَأْتِيهَا مِنْ فَوْقِهَا»³⁰³

Bûsîrî *Zevâid*’de, bu hadisin senesinde bulunan Abdurrahmân b. Ebî Kasîme için güvenilirliğini zedeleyici bir durum veya güvenilirliği hususunda olumsuz bir şey görmedim, demiştir. İbn Ebî Hâtîm de onun için “sâlih, hadisinde münkerlik yok.” kaydını düşmüştür.³⁰⁴

Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde geçen rivayet ile İbn Mâce’nin *Sünen*’inde geçen hadisler Vâsile’den farklı tariklerle gelmiştir. Metinler incelendiği takdirde Ahmed b. Hanbel’in rivayetindeki كَلُوا وَكَلُوا مِنْ أَسْفَلِهَا، وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ أَعْلَاهَا، فَإِنَّ الْبَرَكَةَ تَنْزِلُ مِنْ كَلُوا وَكَلُوا مِنْ أَعْلَاهَا kısmı ile İbn Mâce’nin *Sünen*’inde geçen hadisin metninin tamamı küçük lafız farklılıkları içermekle beraber aynı anlama gelmektedir. Rivayetler arasındaki fark, birincisinde “Doyuncaya kadar yiyin.” anlamına gelen, “فَأْكُلُوا مِنْهَا حَتَّى شَبِعُوا” ifadesi

³⁰¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/387.

³⁰² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/387.

³⁰³ İbn Mâce, “Et’ime”, 12.

³⁰⁴ Bûsîrî, *Misbâhu’z-Zücâce fî Zevâidi İbn Mâce*, 4/11.

vardır. İkinci rivayette ise “Allah’ın (c.c.) adıyla yiyin” anlamına gelen”, “كُلُوا بِسْمِ اللَّهِ” ifadesi vardır.

Hâkim (405/1014) Vâsile’den rivayetle hadisi Halid b. Yezîd tarikinden naklederek, isnadının sahih olduğunu ancak Buharî ve Müslim’in onu eserlerine almadıklarını bildirmiştir. Zehebi, Halid’i bazı hadisçilerin sika gördüklerini söylemiştir. Nesâî ise Halid’in “sika olmadığını” kaydetmiştir.³⁰⁵

Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid*’de bu hadisi zikretmiştir. Ahmed hadisi rivayet etmiş ve “Râvileri sikadır.” demiştir.³⁰⁶

Elbânî hadis hakkında “isnadı ceyyid” hükmü vermiştir.³⁰⁷ Bütün bu bilgilerden hadisin *hasen* olduğu anlaşılmaktadır.

14.2. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Bolluğu Haber Vermesi

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السَّلْمِيُّ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ , نَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ , نَا النَّفِيلِيُّ , نَا الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْحِمَصِيُّ , عَنْ أَبِي حَنِيمَةَ سُلَيْمَانَ بْنِ حَيَّانَ , نَا وَائِلَةُ بْنُ الْأَسْعَدِ قَالَ: كُنْتُ مِنْ فُقَرَاءِ الْمُصَلِّينَ مِنْ أَهْلِ الصَّفَةِ , فَأَتَانَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: " كَيْفَ أَنْتُمْ بَعْدِي إِذَا شَبِعْتُمْ مِنْ خُبْزِ الْبُرِّ وَالرَّيْتِ , وَأَكَلْتُمْ أَلْوَانَ الطَّعَامِ , وَلَبَسْتُمْ أَنْوَاعَ النَّيَابِ؟ فَأَنْتُمْ الْيَوْمَ خَيْرٌ أَمْ ذَلِكَ؟ " قُلْنَا: أَوْ ذَلِكَ , قَالَ: " بَلْ أَنْتُمْ الْيَوْمَ خَيْرٌ " قَالَ وَائِلَةُ: " فَمَا ذَهَبَتْ بِنَا الْأَيَّامُ حَتَّى شَبِعْنَا مِنْ خُبْزِ الْبُرِّ وَالرَّيْتِ , وَأَكَلْنَا أَلْوَانَ الطَّعَامِ , وَلَبَسْنَا أَلْوَانَ النَّيَابِ , وَرَكِبْنَا الْمَرَاقِبِ " ³⁰⁸

Muhammed b. el-Hüseyn es-Selemî bize Ebû Bekr b. Muhammed b. Müemmel’den, o Fadl b. Muhammed eş-Şa’rânî’den, o en-Nüfeylî’den, o Velîd b. Abdillâh el-Hımsî’den, o babası Hayseme Süleyman b. Hayyân’dan, o da Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.) şöyle demiştir: “Biz, Ashâb-ı Suffe’den namaz kılan fakirlerden idik. Nebî (s.a.v.) bir gün bize geldi ve şöyle dedi: ‘Siz benden sonra buğdaydan yapılmış ekmeğe ve zeytinyağına doycaksınız. Çeşitli yiyecekler yiyeceksiniz. Çeşitli elbiseler giyeceksiniz. Siz bugün mü daha hayırdasınız yoksa o gün mü daha hayırda olursunuz?’ biz, ‘O gün mü daha hayırda oluruz?’ dedik. Nebî (s.a.v.) ‘Bilakis, Siz bugün daha hayırdasınız.’ dedi. Vâsile b. el-Eska sözünün devamında şöyle dedi: ‘

³⁰⁵ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/130.

³⁰⁶ Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid*, 8/305.

³⁰⁷ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihâ*, 2/29. Hadis terimi olarak ceyyid:“Hasen li-zâtihi mertebesinden yüksek olmakla birlikte sahih derecesine vardığından tereddüt edilen hadis” şeklinde tarif edilmiştir. Bilgi için bkz. Abdullâh Aydın, *Hadis İstılahları sözlüğü* (İstanbul: İfâv Yayınları, 2009), 50.

³⁰⁸ Beyhakî, *Şu’abu'l-İman*, 12/529 (No. 9840).

Öyle ki, o günler bize geldi. Hattâ biz buğdaydan yapılmış ekmeğe ve zeytinyağına doyduk. Çeşitli yiyecekler yedik, çeşitli elbiseler giydik ve bineklere bindik.’ demiştir.³⁰⁹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Beyhakî'nin *Şuabu'l-îmân*'ında ve Ebû Nuaym (430/1038)'ın *Hilyetü'l-Evliyâ*'sında ve İbn Asâkir (571/1176)'in *Târîhu Dimeşk*'ında nakledilen bu rivayetin sıhhat durumu ve senedinde geçen râvilerle ilgili olarak cerh-ta'dîl kaydına rastlanılmadığı için herhangi bir *hüküm verilememiştir*.

14.3. Kabak ve Mercimek

حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ عَمْرَانَ السَّدُوسِيُّ، ثنا عَمْرُو بْنُ حُصَيْنِ الْعَقِيلِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلَانَةَ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلَيْكُمْ بِالْقُرْعِ فَإِنَّهُ يَزِيدُ فِي الدِّمَاغِ، عَلَيْكُمْ بِالْعَدْسِ فَإِنَّهُ قُدِّسَ عَلَى لِسَانِ سَبْعِينَ نَبِيًّا»

Haccâc b. İmran es-Sedûsî bize Amr b. Husayn el-Ukaylî'den, o Muhammed b. Abdillâh b. Ulâse'den, o Sevr b. Yezîd'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'den (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu dedi: “*Size kabağı tavsiye ederim. O zekâyı artırır. Mercimeği de tavsiye ederim. O, yetmiş peygamber İlsânında övülmüştür.*”³¹⁰

Tahric ve Sıhhat Durumu

Elbânî, hadisin “*mevzû*” olduğunu söylemiştir. Hatîb el-Bağdâdî ve diğer âlimlerin hadisin senedinde bulunan Amr b. Husayn'ın yalancı olduğunu söylediklerini aktarmıştır.³¹¹ Heysemî (807/1405) de Amr b. Husayn'ın metrûk olduğu kaydını düşmüştür.³¹²

Hadisin bir benzeri Ebû Nuaym'ın eserinde geçmektedir. Metin olarak zikrettiğimiz hadisin ilk kısmını oluşturmaktadır. Sened olarak ise Haccâc b. İmrân'da birleşen rivayet şu şekildedir:

³⁰⁹ Beyhakî, *Şu'abu'l-İman*, 12/529 (No. 9840); Ebû Nuaym el-Isbehânî Ahmed b. Abdillâh, *Hilyetü'l-Evliya* (Beyrût: Dâru'l-Kitab, 1998) 2/22; İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, 22/223.

³¹⁰ Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, 1/264 (No. 457).

³¹¹ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'ife*, 1/114.

³¹² Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/44.

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا حِجَّاجُ بْنُ عَمْرَانَ السَّدُوسِيُّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَصِينِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلَانَةَ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَدِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَيْكُمْ بِالْقِرَعِ فَإِنَّهُ يَزِيدُ فِي الدَّمَاعِ.³¹³

Önceki hadisin değerlendirmesinde hadisin senedinde bulunan Amr b. Husayn'ın yalancı ve metrûk olduğuna dair muhaddislerin ifadelerinden yola çıkarak hadisin mevzû olduğu bilgisine ulaşmaktayız.³¹⁴

Sonuç olarak ufak lafız farklılıkları içeren bu rivayetlerin *mevzû* olduğu anlaşılmaktadır.

15. YASAKLANAN DAVRANIŞLAR

15.1. Kavmiyetçilik

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ الدِّمَشْقِيُّ، حَدَّثَنَا الْفَرِّيَابِيُّ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ بِشْرِ الدِّمَشْقِيُّ، عَنْ بِنْتِ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَدِ، أَنَّهَا سَمِعَتْ أَبَاهَا، يَقُولُ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْعَصِيَّةُ؟ قَالَ: «أَنْ تُعِينَ قَوْمَكَ عَلَى الظُّلْمِ»

Mahmûd b. Halid ed-Dimeşkî bize el-Firyabî'den, o Seleme b. Bişr ed-Dimeşkî'den, o Vâsile'nin kızından o da babası Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) naklen:

“Kavmiyetçilik nedir?” diye sorunca, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Kavmiyetçilik haksız yere bir konuda kabilene yardım etmendir.”³¹⁵

Tahric ve Sıhhat Durumu

Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inde ve Ebû Dâvud *Sünen*'inde aynı hadisi aynı sened ile rivayet etmiştir. Hadis için Elbânî “zayıf” demiştir.³¹⁶

Hadisin bir benzeri farklı bir senedle İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde geçmektedir. Hadisteki tek ortak sahâbî Vâsile b. el-Eska'dır. Hadis metin olarak yukarıdaki rivayetin metni ile aynı anlamı taşımaktadır. Fakat bu rivayette ek olarak râvinin Hz. Peygamber'e (s.a.v.) يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمِنَ الْعَصِيَّةَ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ؟ şeklindeki sorusu bulunmaktadır. “Kişinin kavmini sevmesi asabiyyet midir?” anlamına gelen bu soruya mukâbil Hz. Peygamber (s.a.v.) “hayır” cevabını vermiştir. Bu cevaptan sonra

³¹³ Ebû Nuaym el-İsbehânî, *et-Tıbbü'n-Nebevi*, thk. Mustafa Hadr Dönmez et-Türkî (Lübnan: Dâru İbn Hazm, 2006), 2/621, 668.

³¹⁴ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'îfe*, 1/114; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/44.

³¹⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/393, 401; Ebû Dâvud, “Edeb”, 122.

³¹⁶ Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni Ebî Davud*, 1/2.

yukarıdaki hadisin lafzı ile hemen hemen aynı olan kısmını Vâsile b. el-Eska'nın kızı Füseyle, babasından rivayet etmiştir. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ الرَّبِيعِ الْيَحْمِدِيُّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ كَثِيرٍ الشَّامِيِّ، عَنْ امْرَأَةٍ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهَا فُسَيْلَةُ، قَالَتْ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ، سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمِنَ الْعَصِيْبَةُ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ مِنَ الْعَصِيْبَةِ أَنْ يُعِينَ الرَّجُلُ قَوْمَهُ عَلَى الظُّلْمِ»³¹⁷

Elbânî İbn Mâce'de geçen bu hadisin sıhhati için “zayıf” hükmü vermiştir.³¹⁸

Hadisin bir benzeri Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde yer almaktadır. Sened olarak İbn Mâce rivayetinin senedinde bulunan Ziyâd b. Rabî'de birleşmektedir. Hadis metin olarak İbn Mâce hadisi ile aynı anlama gelmektedir. Lafız olarak hemen hemen aynıdır.

Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ الرَّبِيعِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ الشَّامِيُّ، مِنْ أَهْلِ فَلَسْطِينِ، عَنْ امْرَأَةٍ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهَا: فُسَيْلَةُ، أَنَّهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمِنَ الْعَصِيْبَةُ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ مِنَ الْعَصِيْبَةِ أَنْ يُنْصِرَ الرَّجُلُ قَوْمَهُ عَلَى الظُّلْمِ»

Ziyad Er-Rabî' der ki: Filistin ahalisinden Abbad b. Kesir eş-Şâmî'nin bize bildirdiğine göre kabilesinden Fesile adında bir kadın babasından naklen şöyle demiştir: “Rasûlullah'a (sav): “ Ey Allah'ın (c.c.) Rasulü! Kişinin kabilesini sevmesi kavmiyetçilik midir?” diye sorduğumda: “ Hayır! Ancak kişinin haksız yere bir konuda kabilesine yardım etmesi kavmiyetçiliktir” karşılığını verdi.³¹⁹

Füseyle'nin, babası Vâsile'den rivayet ettiği hadisi aynı lafızla İbn Ebî Şeybe, Taberânî ve Beyhakî de eserlerinde nakletmişlerdir.³²⁰

Elbânî hem İbn Mâce hem de Ebû Davud'un *es-Sünen* adlı eserlerinde geçen isnadlar için “zayıf” hükmü vermiştir.³²¹ Şuayb el-Arnavut ise İbn Mâce rivayeti üzerinden yaptığı değerlendirmede “*Tarikler hep birlikte değerlendirilince hadisin*

³¹⁷ İbn Mâce, “Fiten”, 7.

³¹⁸ Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü İbn Mâce*, 8/449.

³¹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 29/16.

³²⁰ İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed, *el-Musannef*, thk. Kemal Yûsuf el-Hut (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1989), 8/479 (No. 37374); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/383 (No. 955); Beyhakî, *Şu'abu'l-İmân*, 10/127 (No. 7279).

³²¹ Elbânî, *Da'îfü Ebî Davûd*, 1/506; *Da'îfü'l-Câmi's-Sağîr ve Ziyâdetuh*, 563 (No. 3863).

hasen olması muhtemeldir” ifadesini kullanmıştır.³²² Yine Semîr İsmâil el-Bedresâvî, hadis için zayıf iken mütâbaatları ile *hasen li gayrihiye* yükseldiğini söylemiştir.³²³

Sonuç itibariyle hadisin *hasen li gayrihi* olduğu anlaşılmaktadır.

15.2. Müslümanın Derdine Sevinmek

حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُجَالِدٍ بْنِ سَعِيدِ الْأَهْمَدَانِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، ح وَأَخْبَرَنَا سَلْمَةُ بْنُ شَبِيبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أُمِّيَّةُ بْنُ الْقَاسِمِ الْحَدَّاءِ الْبَصْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ بُرْدِ بْنِ سِنَانَ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ فَيَرَحِمَهُ اللَّهُ وَيَبْتَلِيكَ»

Ömer b. İsmâil b. Mücâlid b. Seîd el-Hemdânî bize Hafs b. Ğiyâs’dan, o Seleme b. Şebîb’den, o Emeyye b. el-Kâsım el-Hazzâ el-Basrî’den, o Hafs b. Ğiyâs’dan o Bürd b. Sinan’dan, o Mekhûl’den, o da Vâsile b. el Eska’ (r.a.)’den Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Kardeşinin derdine sevinip gülme! Sonra Allah (c.c.) ona rahmet eder de senin başına verir.*”³²⁴

Tahric ve Sihat Durumu

Tirmizî, *Sünen*’inde geçen bu hadis için “hasen garib” demiştir.³²⁵ Bu ifadeden, hadisin zayıf ve hasen derecesinde isnadları bulunduğu veya tek isnadla rivayet edilmiş ve hasen seviyesine ulaşan bir hadis olduğu anlaşılır.³²⁶ Hadisin “*hasen*” olduğu anlaşılmaktadır.

15.3. Müslümana Zulmetmek

حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ، عَنْ أَبِي شَيْبَةَ يَحْيَى بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْمَكِّيِّ، عَنْ عَبْدِ الْوَّاجِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّصْرِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْمُسْلِمُ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ، وَعِرْضُهُ، وَمَالُهُ، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَالنَّفَقَى هَاهُنَا»، وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْقَلْبِ

el-Hakem b. Nâfi bize İsmâil b. Ayyâs’tan, o Ebû Şeybe Yahyâ b. Yezîd’den, o Abdilvehhâb el-Mekkî’den, o Abdulvahid b. Abdillâh en-Nasrî’den, o da Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.) der ki: Rasûlullah’ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim:

³²² İbn Mâce, *es-Sünen*, 5/96 (thk. Şuayb el-Arnâvut).

³²³ Semîr, *Merviyâtü’s-Sahâbi Vâsile b. el-Eska*, 197.

³²⁴ Tirmizî, “Kıyamet”, 54.

³²⁵ Tirmizî, *Sünen*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir, 4/662.

³²⁶ Bilgi için bkz. Uğur, Müctebâ, “Hasen”, 16/374-375.

“Müslümanın müslümana kanı, ırzı ve malı haramdır. Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve yüz üstü bırakmaz’. Eliyle kalbini göstererek sözlerine şöyle devam etti: ‘Takva işte buradadır!’”³²⁷

Tahric ve Sıhhat Durumu

Dipnottan da anlaşılacağı üzere Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde rivayet edilen hadis için Şuayb el-Arnaut, hadisin *sahih li gayrihi* olduğunu söylemiştir.³²⁸

Hadis Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.) farklı bir rivayet de Taberânî, *el Mucemul-Kebîr*’de geçmektedir. Sened olarak yukarıdaki rivayetin senedi ile Abdu’l-Vehhâb’da birleşmektedir. Hadisteki metnin tek farklı kısmı: “*Kişinin, müslüman kardeşini küçük düşürmesi kötülük olarak kendisine yeter.*” anlamına gelen “*وَيَحْسَبُ*” ifadesidir. “*أَمْرِي مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ*” ifadesidir.

Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمُعَلَّى الدَّمَشْقِيُّ قَالَ: ثنا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالُوا: ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبَّاسٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَزِيدٍ، عَنْ يَزِيدِ بْنِ أَبِي أَنَيْسَةَ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْمَكِّيِّ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّصْرِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْمُسْلِمُ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ وَعِرْضُهُ، وَمَالُهُ، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَالتَّقْوَى هَهُنَا وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الْقَلْبِ، وَبِحَسَبِ أَمْرِي مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ»

Vâsile b. el-Eska’ (r.a.) der ki: “ Rasûlullah’ın (sav.): ‘Müslümanın müslümana kanı, ırzı ve malı haramdır. Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve yüz üstü bırakmaz.’ buyurduğunu işittim. Sonra eliyle kalbine doğru işaret ederek şöyle devam etti: ‘Takva buradadır! Kişinin, müslüman kardeşini küçük düşürmesi kötülük olarak kendisine yeter.’”³²⁹

Mu’cem’de zikredilen Vâsile hadisi, bu isnad ile *zayif* durumdadır. Çünkü senesinde bulunan İsmâil b. Ayyâş Şam ehlinden hadis aktardığında saduk, Şam ehli dışından hadis aktarması durumunda *zayif* kabul edilmiştir.³³⁰ Senedteki Yahyâ b. Yezîd, Cezîreli’dir.³³¹

Hadisin Ebû Hureyre’den (r.a.) olan ve yukarıdaki hadisle metin olarak hemen hemen aynı olan bir *şâhidi* bulunmaktadır:

³²⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/400.

³²⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/, 400.

³²⁹ Taberânî, *el-Mucemul-Kebîr*, 22/74, 183.

³³⁰ İbn Adî, *el-Kâmil fi’-Duafa’*, 1/488; 1/479; Zehebî, *el-Muğnî fi’-Duafa’*, 1/85.

³³¹ Semîr, *Merviyâtü’s-Sahabî Vâsile ibn el-Eska’*, 190.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ يَعْنِي ابْنَ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، مَوْلَى عَامِرِ بْنِ كُرَيْزٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَنَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ النَّفْقَى هَاهُنَا» وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ «بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِرْضُهُ»³³²

Hadis sahih hadisleri eserine toplayan Müslim'in eserinde geçmektedir. Bu durum bu hadisin "sahih" olduğunu göstermektedir. Taberânî'nin, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'inde geçen metni ile hemen hemen aynı olması sebebiyle Taberânî'nin rivayet ettiği hadisin metninin de "sahih" olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak Taberânî'nin Vâsile'den (r.a.) naklettiği isnadıyla *zayıf*, Ahmed b. Hanbel'in Vâsile'den (r.a.) naklettiği isnadıyla *sahih li gayrihi* iken; şahid rivayetinin *sahih* olduğu anlaşılmaktadır.

15.4. Küçüklere Merhametsiz, Büyüklere Saygısız Davranmak

حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ النَّوْفَلِيُّ الْمَدَنِيُّ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْجَزَامِيُّ، ثنا مَعْنُ بْنُ عَيْسَى، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَطَاءِ بْنِ سُلَيْكٍ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُجَلِّ كَبِيرَنَا»

Ca'fer b. Süleymân en-Nevfelî el-Medenî bize İbrâhîm b. el-Münzir el-Hızamî'den, o Ma'n b. Isa'dan, o Abdullah b. Yahyâ b. Ata' b. Süleyk'den, o ez-Zühri'den, o da Vasile'den (r.a.)'den Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir."³³³

Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan diğer râviler sika olduğu halde, Ca'fer b. Süleymân en-Nevfelî ve Abdullah b. Yahyâ b. Süleyk adlı râviler hakkında cerh ve ta'dil konusunda herhangi bir bilgi verilmemiştir. Nitekim Taberânî'nin Vâsile rivayetlerini değerlendiren Semîr İsmâil el-Bedresâvî de söz konusu iki râvi hakkında yeterli bilgi

³³² Müslim, "Birr ve's-Sıla", 2564.

³³³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/95.

elde edemediğinden bahisle, “Hadisin bu isnadı hakkında hüküm verme konusunda *tevakkuf* ediyorum” demiştir.³³⁴

Rivayet hakkında *hüküm verilememiştir*.

15.5. Kişinin Soyunu İnkâr Etmesi

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَيَّاشٍ، حَدَّثَنَا حَرِيرٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ النَّصْرِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ وَائِلَةَ بْنَ الْأَسْفَعِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْفِرَى أَنْ يَدَّعِيَ الرَّجُلُ إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ، أَوْ يُرِيَ عَيْنَهُ مَا لَمْ تَرَ، أَوْ يَقُولُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ»

Ali b. Ayyâş bize Hariz bize Abdu'l-Vâhid b. Abdillâh en-Nasrî'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) der ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim: “*En büyük yalanlar üç tanedir. Bunlardan biri kişinin kendini başka bir babaya nispet etmesidir. Diğeri kişinin görmediği bir şeye gördüm demesidir. Bir diğeri de Rasûlullah söylemediği halde onu söylemiş gibi gösterendir.*”³³⁵

Tahric ve Sıhhat Durumu

Buhârî'nin şartlarına uyup eserinde yer aldığından dolayı hadis sahihtir.

Sened zinciri Vâsile'de birleşen metin olarak aynı anlama gelip ilave olarak, “anne babasını inkâr edip” anlamına gelen “يَفْتَرِي عَلَى وَالِدِيهِ” ifadesini bulunduran farklı bir rivayet de şu şekildedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: سَمِعْتُ وَائِلَةَ بْنَ الْأَسْفَعِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " إِنَّ أَعْظَمَ الْفِرَى ثَلَاثَةٌ: أَنْ يَفْتَرِيَ الرَّجُلُ عَلَى عَيْنِيهِ، يَقُولُ: رَأَيْتُ وَلَمْ يَرَ، وَأَنْ يَفْتَرِيَ عَلَى وَالِدِيهِ، فَيَدَّعِيَ إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ، أَوْ يَقُولُ: سَمِعَنِي وَلَمْ يَسْمَعْ مِنِّي "

Vâsile b. el-Eska' der ki: Rasûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim:

“*En büyük yalanlar üç tanedir. Bunlardan biri kişinin görmediği bir şeye gördüm demesidir. Diğeri anne babasını inkâr edip kendini başka bir babaya nispet etmesidir. Bir diğeri de benden duymadığı bir şey için duydum demesidir.*”³³⁶

Küçük lafız farklılıkları da bulunan bu hadis için Şuayb el-Arnâvut, râvilerinin sika olduğunu Muâviye b. Sâlih dışında hadisin bütün râvilerinin Buhârî ve Müslim'in

³³⁴ Semîr, *Merviyâtü's-Sahâbi Vâsile ibn el-Eska*, 151.

³³⁵ Buhârî, “Menâkıb”, 5.

³³⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/390.

râvileri olduğunu bildirmiş, rivayetinin de Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu aktarmıştır.³³⁷ Hâkim de hadisin Buhârî ve Müslim şartlarına göre sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de bunu takrîr etmiştir.³³⁸ İbn Hıbbân ve Taberânî, Muâviye b. Salih tarikinden bu hadisi rivayet etmişlerdir.³³⁹

Bütün bu bilgiler doğrultusunda hadisin "sahih" olduğu anlaşılmaktadır.

Hadisin farklı bir rivayeti de Hariz b. Osman'a ulaşan tarikile nakledilen şu hadistir:

حَدَّثَنَا عَصَامُ بْنُ خَالِدٍ، وَأَبُو الْمُغِيرَةَ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَرِيرُ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الْوَاحِدِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ النَّصْرِيَّ، قَالَ: سَمِعْتُ وَائِلَةَ بْنَ الْأَسْفَعِ، يَقُولُ: قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْفُرَى أَنْ يُدْعَى الرَّجُلُ إِلَى عَيْبِ أَبِيهِ، أَوْ يُرَى عَيْبُهُ فِي الْمَنَامِ مَا لَمْ تَرِيَا، أَوْ يَقُولَ: عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ "

Vâsile b. el-eska'nın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur; "En büyük yalanlar, kişinin kendini babasından başka bir babaya nispet etmesi, rüyasında görmediği bir şey için gördüm demesi ve Rasûlullah adına yalan uydurmasıdır."³⁴⁰

Şuayb el-Arnâvut isnadının Buhârî'nin şartlarına göre sahih olduğunu söylemiştir.³⁴¹ Taberânî, *el-Kebîr*'de; Hatîb el-Bağdâdî *el-Cami' li Ahlâki'r-Râvi*'de Hariz b. Osman tarikinden hadisi rivayet etmiştir.³⁴²

Hadisin benzer anlamda farklı sahâbîlerden birçok şahidi bulunmaktadır. Bunlardan biri, Abdullah b. Amr'dan bir diğeri Abdullah b. Abbas'dan rivayet edilmiş olup Elbânî her iki hadisin de sahih olduğunu söylemiştir.³⁴³

15.6. Babanın Çocuğunu Kabul Etmemesi

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ خَالِدِ بْنِ حَيَّانَ الرَّقِّيُّ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ الصَّدْفِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْأَشَقْرِ اللَّحْمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي خُصَيْلَةُ بْنُ وَائِلَةَ قَالَتْ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكِبَائِرِ أَنْ يَنْتَقِيَ الرَّجُلُ مِنْ وَالدِهِ»

³³⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/390.

³³⁸ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/398.

³³⁹ İbn Hıbbân, *es-Sahih*, 32; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/164.

³⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/187.

³⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/187.

³⁴² Taberânî, *el-Mucemul-Kebîr*, 22/178; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Cami' li Ahlâki'r-Râvi ve Âdâbi's-Sâmi'*, thk. Muhammed Tahhan (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 2007), 2/99.

³⁴³ Hadisler için bkz. İbn Mâce, "Hudud", 36; Elbânî, *Sahihu'l-Câmi's-Sağîr*, 2/1037; 2/1053.

Ahmed b. Yahyâ b. Halid b. Hayyân er-Rakkî bize Ahmed b. Dâvud es-Sadefî'den, o Muhammed b. el-Eşkar el-Lahmî'den, o Husayle bint Vâsile'den, o da babası Vâsile'den şöyle işittiğini nakletmiştir: “Rasûlullah (s.a.v.): ‘ Kişinin çocuğunu kabul etmemesi büyük günahlardandır.’ buyurmuştur.”³⁴⁴

Sıhhat Durumu

Hadisin senedindeki Ahmed b. Yahyâ er-Rakkî hakkında herhangi bir cerhta'dîl bilgisine ulaşılamamıştır.

Muhammed b. el-Eşkar'a Zehebî *Duafâ*'sında yer vermiştir.³⁴⁵ Heysemî de *zayıf* demiştir.³⁴⁶

Hadisin senedindeki Ahmed b. Yahyâ er-Rakkî hakkında herhangi bir cerhta'dîl bilgisine ulaşılamadığı, senedte bulunan Ahmed b. Davud es-Sadefî'nin de biyografisi bulunamadığı için hadisin bu isnadı ile ilgili olarak *sıhhat hükmü verilememiştir*.³⁴⁷

15.7. Mezara Doğru Namaz Kılmak

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ، عَنِ ابْنِ جَابِرٍ، عَنْ بُسْرِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، عَنْ أَبِي مَرْثَدٍ الْعَنْوِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا تُصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ، وَلَا تَجْلِسُوا عَلَيْهَا»

Ali b. Hucr'dan, o el-Velîd bize İbn Câbir'den o Büsr b. Ubeydillah'tan, o Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), o da Ebû Mersed el-Ğanevi'den şunu rivayet etti: Dedi ki: “Rasûlullah'ı (s.a.v.), ‘ *Kabirlere doğru namaz kılmayın ve kabirlerin üzerinde oturmayın.* ’ buyururken işittim.”³⁴⁸

Tahrir ve Sıhhat Durumu

Nesâî'nin *Sünen*'inde geçen hadis için Elbânî “sahih” hükmü vermiştir.³⁴⁹

Hadisin bir benzeri Vâsile'nin (r.a.) rivayeti olarak Müslim'de geçmektedir. Sened olarak bu hadisin senedi ile el-Velîd b. Müslim'de birleşmektedir. Hadis şu şekildedir.

³⁴⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/98.

³⁴⁵ Zehebî, *el-Muğni fi'd-Duafâ*, 2/557.

³⁴⁶ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/137.

³⁴⁷ Semîr, *Merviyâtü's-Sahâbî Vâsile ibn el-Eska*, 161.

³⁴⁸ Nesâî, “Kible”, 11.

³⁴⁹ Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni'n-Nesâî*. (b.y.: Nuru'l-İslam, ts.), 2/404.

وَحَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ ابْنِ جَابِرٍ، عَنِ بُسْرِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنِ وَائِلَةَ،
عَنْ أَبِي مَرْثَدٍ الْعَنْوِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ، وَلَا تُصَلُّوا إِلَيْهَا»³⁵⁰
Müslim'in şartlarına uyup eserine aldığından dolayı hadis sahihtir.

Diğer bir rivayet de Ebû Dâvud'un *es-Sünen* adlı eserinde bulunmakta olup hadisin senedleri İbn Câbir'de birleşmektedir. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى الرَّازِيُّ، أَخْبَرَنَا عِيسَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، عَنِ بُسْرِ
بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ وَائِلَةَ بِنَ الْأَسْفَعِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا مَرْثَدٍ الْعَنْوِيِّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: «لَا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ، وَلَا تُصَلُّوا إِلَيْهَا»³⁵¹

Ebû Dâvud'un *Sünen*'inde geçen hadis için Elbânî "sahih" demiştir.³⁵²

Diğer bir rivayet ise Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçmektedir. Sened olarak el-Velîd b. Müslim'de birleşmektedir. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ جَابِرٍ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي بُسْرُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِيُّ، أَنَّهُ سَمِعَ وَائِلَةَ
بِنَ الْأَسْفَعِ، صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَبُو مَرْثَدٍ الْعَنْوِيُّ، سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا تُصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ، وَلَا تَجْلِسُوا عَلَيْهَا»

Vâsile b. el-Eska naklediyor: Ebû Mersed el-Ğanevi' nin bana bildirdiğine göre kendisi, Rasûlullah'ı (sav): "Mezarlıklarda namaz kılmayın ve mezarların üzerinde oturmayın" buyururken işitmiştir.³⁵³

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen hadis için Şuayb el-Arnâvut Müslim'in şartlarına göre sahihtir, demiştir. Bütün râvileri sikadır.³⁵⁴

Yine Vâsile'den hadisi Müslim *Sahih*'inde,³⁵⁵ Tirmizî *Sünen* 'inde,³⁵⁶ Nesâî, hem *el-Müctebâ* hem *es-Sünenü'l-Kübrâ*'sında,³⁵⁷ İbn Hüzeyme *es-Sahih*'inde,³⁵⁸ Taberânî, *el-Kebîr*'de rivayet etmişlerdir.³⁵⁹ Yine Taberânî, *Müsnedü's-Şamiyyîn* 'de el-Velîd b. Müslim tarikinden bu isnad ile rivayet ile rivayet etmiştir.³⁶⁰

Bütün bu rivayetleri metin olarak karşılaştırdığımızda hepsinin metninin aynı olduğunu, sadece lafızlarda küçük yer değişiklikleri görülmektedir.

³⁵⁰ Müslim, "Kusuf", 97.

³⁵¹ Ebû Dâvud, "Cenâiz", 77.

³⁵² Elbânî, *Sahihu ve Da'ifü Süneni Ebî Davud*, 1/2.

³⁵³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 23/450.

³⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 23/450..

³⁵⁵ Müslim, "Kusuf", 972.

³⁵⁶ Tirmizî, "Cenâiz", 57.

³⁵⁷ Nesâî, "Kible", 11.

³⁵⁸ İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nisâbü'rî, *Sahihu İbn Huzeyme*, thk. Muhammed Mustafa el-Azamî (Beyrût: Mektebetü'l-İslamî, ts.), 2/7.

³⁵⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/433.

³⁶⁰ Taberânî, *Müsnedü's-Şamiyyîn*, thk. Hamdî b. Abdilmecîdî's-Selefî.(Beyrût: Müessesetü'r-Risale.), 1/330.

Taberânî'nin *el-Kebîr*'inde naklettiği benzer bir hadis de şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ نَجْدَةَ الْحَوْطِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، ثنا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنِي مُبَشِّرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ،
عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ أَرْطَاةَ، عَنْ عَوْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لَقِيْتُ وَائِلَةَ بْنَ الْأَسْقَعِ فَقُلْتُ: مَا أَعْمَلَنِي إِلَى الشَّامِ غَيْرَكَ فَحَدَّثَنِي
مِمَّا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ ارْحَمْنَا،
وَاعْفِرْ لَنَا، وَنَهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ إِلَى الْقُبُورِ، أَوْ نَجْلِسَ عَلَيْهَا»

Ahmed b. Abdilvehhâb b. Necde el-Havtî babasından, o Bakiyye b. el-Velîd'den, o Mübeşşir b. Ubeyd'den, o el-Haccâc b. Ertât'dan o da Avn b. Abdillâh'dan bildirdiğine göre; Avn b. Abdillâh şöyle demiştir: “Vâsile b. el-Eska'yla karşılaştım, dedim ki: ‘Beni Şam’a getiren senden başkası değildir. Bu sebeple bana Rasûlullah’tan (s.a.v.) işittiklerini anlat.’ dedim. O da: ‘Ben, Allah (c.c.) Rasûlü’nü (s.a.v.) şöyle derken işittim: ‘Allah’ım bize merhamet et, bizi bağışla.’ Ve Rasûlullah (s.a.v.), bizi kabirlere doğru namaz kılmaktan veya kabirlerin üzerlerine oturmaktan menetmiştir.”³⁶¹

Bu rivayetin senedinde bulunan Mübeşşir b. Ubeyd için Buhârî “münkeru’l-hadis” demiştir.³⁶² İbn Ebî Hâtim “münkeru’l-hadis” ve “da’îfü’l-hadis” demiştir.³⁶³ Dârakutnî, Beyhakî ve İbn Hacer de “metrûku’l-hadis” demişlerdir.³⁶⁴

Senedinde bulunan Mübeşşir b. Ubeyd hakkında “metrûk” hükmü verildiği için hadis bu isnadla *çok zayıf* durumdadır.

Sonuç itibariyle hadisin küçük lafız farklarıyla ve çok sayıda isnadı bulunan hadisin zayıf isnadları yanında, bizzat Vâsile’den nakledilen *sahih* isnadları da bulunmaktadır.

15.8. Bencil Olmak

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْهَدَلِيِّ، قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى هُوَ عِدْنَا
ابْنُ أَبِي حُمَيْدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْمَلِيحِ الْهَدَلِيُّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَمُحَمَّدًا، وَلَا تُشْرِكْ فِي رَحْمَتِكَ إِنَّا أَعْدَاءُ، فَقَالَ: «لَقَدْ حَظَرْتَ وَاسِعًا، وَيُحَاكُ أَوْ وَيُلَاكُ»
قَالَ: فَشَجَّ يَبُولُ، فَقَالَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَهْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دَعُوهُ»، ثُمَّ
دَعَا بِسَجَلٍ مِنْ مَاءٍ، فَصَبَّ عَلَيْهِ "

³⁶¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/79.

³⁶² Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 8/11.

³⁶³ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 8/343.

³⁶⁴ Dârakutnî, *es-Sünen*, 4/358; Beyhakî, *Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsar*, 9/201; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, 519

Muhammed b. Yahyâ bize Muhammed Abdillâh'dan, o Ubeydillâh el-Hüzelî'den, o Muhammed b. Yahyâ'dan -râvi dedi ki: “ O bizim yanımızda İbn Ebî Humejd olarak isimlendirilirdi.”-o Ebu'l Melih el-Hüzelî'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: “Bir bedevî, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelerek: ‘Allahım! Bana ve Muammed’e rahmet et ve bize olan rahmetine hiç kimseyi ortak etme.’ dedi. Rasûlullah (s.a.v.): ‘Sana yazıklar olsun. Sen, hakikaten çok geniş olan bir şeyi daralttın.’ buyurdu. Râvi dedi ki: ‘Bedevî ayaklarını açıp işemeye başladı. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) ashâbı, bedevî kişiyi bu durumdan men etmek isteyip ‘Heyyy! Yapma!’ dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): ‘Onu bırakınız.’ buyurdu. Sonra suyla dolu olan bir kova istedi ve o bevin üzerine döktü.”³⁶⁵

Tahric ve Sıhhat Durumu

Râvi Ubeydullâh el-Hüzelî nin zayıf olduğunda âlimler ittifak ettikleri için Vâsile b. el-Eska'nın İbn Mâce rivayetine ait isnadın *zayıf* olduğu Bûsîrî'nin *Misbâhu'z-zücâce* adlı eserinde bildirilmiştir. el-Hâkim diye anılan Ubeydullâh el-Hüzelî'nin'in Ebu'l-Melîh'ten tuhaf şeyler rivayet ettiğini söylemiş, Buhârî de: Ubeydullâh el-Hüzelî nin hadisleri münkerdir, demiştir.³⁶⁶

Elbânî bu hadis için *sahîh li gayrihi* demiştir.³⁶⁷

15.9. Çirkin İşler Yapmak

حَدَّثَنَا أَبُو هَمَّامٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْفَرَسِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْسَةُ بْنُ سَعِيدِ الْفَرَسِيِّ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سِحَاقُ النِّسَاءِ بَيْنَهُنَّ زَنَى»

Ebû Hemmâm bize Bakiyye b. el-Velîd'den, o Osman b. Abdirrahmân el-Kuraşî'den, o Anbesse b. Saîd el-Kuraşî'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “ Kadınların kendi aralarında eş cinsellik yapmaları zinadır.”³⁶⁸

³⁶⁵ İbn Mâce, “Tahâret”, 78.

³⁶⁶ Bûsîrî, *Misbâhu'z-Zücâce fi Zevâidi İbn Mâce*, 1/77.

³⁶⁷ Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni İbn Mâce*, 2/102.

³⁶⁸ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *el-Müsned*, 13/476, 7491.

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadisin yine Vâsile'den gelen Taberânî'nin, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'inde bulunan çok benzer bir rivayeti de vardır.³⁶⁹ Her iki hadisinde senedinde bulunan Anbese "mechûl" bir râvidir.³⁷⁰

Hüseyin Selim Esed, hadisin isnadının "çok zayıf" olduğunu söylemiştir.³⁷¹

15.10. Zinâ İftirasında Bulunmak

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ النَّضْرِ الْعَسْكَرِيُّ، ثنا مُصْعَبُ بْنُ سَعْدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ مَحْصَنٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَدَفَ ذَمِيًّا حَدًّا لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِسِيَاطٍ مِنْ نَارٍ» فَقُلْتُ لِمَكْحُولٍ مَا أَشَدُّ مَا يُقَالُ قَالَ: يُقَالُ لَهُ: «يَا ابْنَ الْكَافِرِ»

Ahmed b. Nadr el-Askerî bize Mus'ab b. Sa'd'dan, o Muhammed b. Mihsan'dan, o el-Evzâî'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir zımmîye zina iftirası atarsa kıyamet günü ateşten kırbaçla ona had uygulanır."

el-Evzâî, Mekhûl'e bu bağlamda "Bu konuda söylenen en kötü söz nedir?" diye sorunca o 'Ey kâfirin oğlu!' denilmesidir, diye cevap vermiştir.³⁷²

Sıhhat Durumu

Buhârî hadisin senedinde bulunan Muhammed b. Mihsan'ın "münkeru'l-hadis" olduğunu söylemiştir. Yahyâ b. Maîn (233/848), İbn Ebî Hâtim er-Râzî ve Beyhakî onun için "kezzâb/yalancı" ifadesini kullanmıştır.

Rivayet bu isnadla senedinde bulunan Muhammed b. Mihsan'ın "kezzâb/yalancı" diye nitelendirilmesinden olmasından dolayı *mevzû*'dur.

15.11. Kâhine Gitmek

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ الْوَأَسِطِيِّ، ثنا يَحْيَى بْنُ الْحَجَّاجِ، ثنا عَيْسَى بْنُ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ وَائِلَةَ بِنْتِ الْأَسْقَعِ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ حُجِبَتْ عَنْهُ النَّوْبَةُ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، فَإِنْ صَدَّقَهُ بِمَا قَالَ كَفَرَ»

³⁶⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/63.

³⁷⁰ Bkz. 10.1. Nolu Hadis: Zorla Yemin Ettirilmek.

³⁷¹ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *el-Müsned*, 13/476.

³⁷² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/57.

Ali b. Abdilaziz bize Süleymân b. Ahmed el-Vâsitî'den, o Yahyâ b. el-Haccâc'dan, o İsâ b. Sinan'dan, o Ebû Bekr b. Beşir'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “ *Kim kâhine gider ve ona bir şey sorarsa kırk gece boyunca tövbesi kabul olunmaz. Eğer kâhinin söylediklerini kabul edip tasdik ederse kâfir olur.* ”³⁷³

Tahric ve Sıhhat Durumu

Elbânî bu hadis için bu siyak ve sened ile “çok zayıf” demiştir.³⁷⁴ Hadisin senedinde bulunan Ebû Bekr b. Bişr'in mechullüğünü Buhârî ve İbn Ebî Hâtim dile getirmişlerdir.³⁷⁵ Hadisin senedinde adları geçen İsâ b. Sinan ve Yahyâ b. Ebî'l-Haccâc isimli râviler “leyyinü'l-hadîs” diye nitelendirilmiştir.³⁷⁶ Süleymân b. Ahmed el-Vâsitî hakkında da Buhârî “fihî nazar/rivayet ettiği hadis kesinlikle alınmaz.” demiştir.³⁷⁷

Ulaşılan bilgilere göre hadisin Vâsile'den gelen isnadıyla *çok zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak Elbânî rivayetin başka sahih isnadlarının mevcut olduğunu da ilâve etmiştir.³⁷⁸ Nitekim Elbânî'nin sonuç değerlendirmesi şu şekildedir: “Hadis Ebû Hureyre (r.a.) ve başka sahâbîlerden “tevbesi kabul edilmez” kaydı hariç, sahih olarak vârit olmuştur.”³⁷⁹

Sonuç itibariyle, hadis Vâsile'den (r.a.) gelen isnadıyla *çok zayıf* iken; “*Kim kâhine gidip bir şey sorar ve onu tasdik ederse kâfir olur*” lafzıyla vârit olan hadislerin metin olarak *sahih* olduğu anlaşılmaktadır.

16. ÂDÂB

16.1. Selâm Âdâbı

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ الْمُهْتَدِيِّ بِاللَّهِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْغُدْرِيُّ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثنا بِشْرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا بَكَّارُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يُسَلِّمُ الرَّجَالُ عَلَى النِّسَاءِ، وَلَا يُسَلِّمُ النِّسَاءُ عَلَى الرَّجَالِ»

³⁷³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/69 (No. 169).

³⁷⁴ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Da'ife*, 14/414.

³⁷⁵ Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, 9/14; İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 9/342.

³⁷⁶ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 438; İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafa' ve'l-Metrûkîn* 3/192.

³⁷⁷ Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr*, 4/3.

³⁷⁸ Ebû Dâvud, “Tıb”, 21; Tirmizî, “Tehâret”, 102.

³⁷⁹ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Da'ife*, 14/414.

Ebû Abdillah Abdussamed b. el-Mühtedî billah bize İsmâil b. Muhammed el-Uzrî'den, o Süleymân b. Abdirrahmân'dan, o Bişr b. Avn'dan, o Bekkâr b. Temîm'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “*Erkekler, kadınlara selâm verir, fakat kadınlar erkeklere selâm veremez.*”³⁸⁰

Tahric ve Sıhhat Durumu

Rivayetin râvileri hakkında daha önce bilgi verilmiş olup³⁸¹, bu isnadla gelen rivayetlerin *mevzû* sayılacağı ifade edildiği gibi yine Elbânî hadis için “*mevzû*” hükmü vermiştir.³⁸²

16.2. Konuşma Âdâbı

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسْتَرِيُّ، ثنا عَبِيدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ الْجَبْرِ، ثنا عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثنا عَبَسَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ أَهْرَقْتُ الْمَاءَ وَلَكِنْ لِيُقَلَّ أَبُولُ»

el-Huseyn b. İshâk et-Tüsterî bize Ubeydullah b. Yûsuf el-Cubeyrî'den, o Osman b. Abdirrahmân'dan, o Anbese b. Abdirrahmân'dan, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “*Sizden biriniz sakın ‘Su döktüm.’ demesin! ‘Bevlettim.’ ifadesini kullansın.*”³⁸³

Sıhhat Durumu

Hadisin senedindeki Anbese b. Abdirrahmân'ın zayıflığında icma edilmiştir.³⁸⁴

Hadis *zayıf* durumdadır.

17. HAK VE GÖREVLER

17.1. Hanımın Eşinden İzin Alması

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ زُهَيْرٍ التُّسْتَرِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ كَرَامَةَ، ثنا عَبِيدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، كِلَاهُمَا، عَنْ عَبَسَةَ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ حَمَادٍ، مَوْلَى بَنِي أُمَيَّةَ، عَنْ جُنَاحٍ، مَوْلَى الْوَلِيدِ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْوَالِدُ لِلْفِرَاشِ وَاللَّعَاهِرِ الْحَجَرِ، وَلَيْسَ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَنْتَهَكَ شَيْئًا مِنْ مَالِهَا إِلَّا بِإِذْنِ رَوْجِهَا»

³⁸⁰ İbnu's-Sünnî, *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle*, 1/216, 244.

³⁸¹ Bkz. 5.1. Nolu Hadis: Mescidlerin En HayırlıYer Olması.

³⁸² Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'ife*, 11/733.

³⁸³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/62 (No.150).

³⁸⁴ Bkz. 10.1. Nolu Hadis: Zorla Yemin Ettirilmek.

Ahmed b. Züheyr et-Tüsterî bize Muhammed b. Osman b. Kerâme'den, o Ubeydullah b. Mûsâ'dan, ikisi, Anbese b. Saîd'den, o Beni Ümeyye'nin âzatlısı Hammâd'dan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Çocuk, yatağa aittir. Zina edene mahrûmiyet vardır. Kadın için kocasının izni olmadan kendi malından bir şeyi meşru olmayacak şekilde harcaması uygun değildir."³⁸⁵

Sıhhat Durumu

Hadisin senedindeki Anbese b. Abdirrahmân'ın zayıflığında icma edilmiştir.³⁸⁶

İbnü'l-Cevzî, Hammâd'ı *Duafâ*'sında zikretmiştir.³⁸⁷ Senedte bulunan Cünah için de Heysemî "zayıf" demiştir.³⁸⁸

Hadis bu isnad ile *çok zayıf*'tir. Çünkü onun senedinde Hammâd b. salih metrûk, Anbese b. Saîd çok zayıf bulunmuştur.

Hadisin bir benzeri de yine Vâsile'den rivayetle şu şekildedir:

حَدَّثَنَا عُبَيْدُ الْعَجَلُ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخُلَوَانِيُّ، ثنا بَرِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ عَبَسَةَ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ حَمَادٍ، مَوْلَى بَنِي أُمَيَّةَ، عَنْ جُنَاحٍ، مَوْلَى الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَّ وَائِلَةَ بِنَ الْأَسْقَعِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ لِامْرَأَةٍ أَنْ تَنْتَهَكَ مِنْ مَالِهَا شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا إِذَا مَلَكَ عِصْمَتَهَا»

Rasûlullah şöyle buyurdu: "Kocası, kadının namusunu koruduğu müddetçe bir kadının, kendi malından bir şeyi meşru olmayacak şekilde harcaması uygun değildir."³⁸⁹

Yine bu hadisin de senedinde bulunan Hammâd b. salih metrûk, Anbese b. Saîd çok zayıf olduğundan hadis *çok zayıf*'tir.

17.2. Hanımın Eşine Vakârlı Olması

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ بْنِ مُطَيْبٍ، ثنا سُلَيْمُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا أَبِي، عَنْ مَعْرُوفٍ، عَنْ وَائِلَةَ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لِلْمَرْأَةِ الَّتِي تَكُونُ تَحْتَهُ: «عَلَيْكَ السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ»

³⁸⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/83.

³⁸⁶ Bkz. 10.1. Nolu Hadis: Zorla Yemin Ettirilmek.

³⁸⁷ İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 1/232.

³⁸⁸ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/15.

³⁸⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/85.

Muhammed b. İdris b. Müdayyib bize Süleym b. Mensur'dan, o babasından, o Ma'rûf'tan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayetle Rasûlullah (s.a.v.), nikâhı altındaki hanımlara "Sekînet ve vâkar üzere ol." derdi.³⁹⁰

Sihhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Muhammed b. İdris hakkında herhangi bir değerlendirmeye ulaşılamamıştır. Senedteki diğer bir râvi olan Süleym b. Mansûr hakkında ise Beyhakî "münker" demiştir.³⁹¹ İbnü'l-Cevzî, *Duafâ*'sında ondan bahsetmiştir.³⁹²

Mansûr b. Ammâr için İbn Adî "münkeru'l-hadis" demiştir.³⁹³ Ma'rûf b. Abdillâh için İbn Ebî Hâtim er-Râzî "güçlü değildir", tabirini kullanmıştır.³⁹⁴ Zehebî ve İbn Hacer ise onun için "zayıf" demişlerdir.³⁹⁵

Senedde bulunan Muhammed b. İdris hakkında herhangi bir değerlendirmeye ulaşılamamıştır. Nitekim Semîr İsmâil el-Bedresâvî de aynı râvi hakkında cerh-ta'dîl kaydı bulamadığı için sihhat hükmü vermeyi uygun bulmamıştır.³⁹⁶ Ancak senedde yer alan Süleym b. Mansûr ve Mansûr b. Ammâr hakkındaki "zayıf" ve "münker" kayıtları hadisin en azından *zayıf* olduğunu göstermektedir.

17.3. Kadının Mîras Alabileceği Yerler

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ رُوْبَةَ النَّعْلِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّصْرِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: " الْمَرْأَةُ تُحْرَزُ ثَلَاثَةَ مَوَارِيثَ: عَتِيقَهَا، وَلَقِيْطَهَا، وَوَلَدَهَا الَّذِي لَا عَتَتْ عَنْهُ "

İbrâhîm b. Mûsâ er-Râzî bize Muhammed b. Harb'den, o Ömer b. Ru'be et-Tağlibî'den, o Abdilvahid b. Abdillâh en-Nasrî'den, o da Vâsile b. el-Eska' (r.a.) el-Leysi'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Kadın şu üç yerden miras alır: azatlısından, yolda terk edilmiş olarak bulup yetiştirdiği bebekten ve kocasıyla mülâane yaptığı çocuğundan."³⁹⁷

³⁹⁰ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/83.

³⁹¹ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, 1/578.

³⁹² İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 2/13.

³⁹³ İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-Dufâi'r-Ricâl*, 8/131.

³⁹⁴ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 8/322.

³⁹⁵ Zehebî, *Tarihu'l-İslam*, 4/747; İbn Hacer, *Takrîbu't-Tehzîb*, 540.

³⁹⁶ Semîr, *Merviyâtü's-Sahâbî Vâsile ibn. el-Eska'*, 157.

³⁹⁷ Ebû Dâvud, "Ferâiz", 9.

Tahric ve Sıhhat Durumu

Ebû Dâvud'un *Sünen*'inde geçen hadisin bu isnadı için Elbânî *zayıf* demiştir.³⁹⁸

Ahmed b. Hanbel'in naklettiği hadisin isnadı için Şuayb el-Arnâvut da *zayıf* demiş, zayıflığının Ömer b. Ru'be'den kaynaklandığını eklemiştir.³⁹⁹

Buhârî, Ömer b. Ru'be hakkında şunları söylemiştir: “İbn Ebî Hâtim (322/933) onun “sâlihu'l-hadis” olduğunu söylemekle birlikte buna bir delil getirmemiştir”; İbn Adî, Ömer b. Ru'be'nin, Abdulvahid el-Nasrî'den rivayet ettiği hadislerin münker görüldüğünü söylemiştir.⁴⁰⁰ Ukaylî ise onun ismini *ed-Duafâ* adlı eserinde zikretmiştir.”⁴⁰¹

Verilen bilgiler, hadisin bu isnadıyla “zayıf” olduğunu göstermektedir.

Hadisin bir benzeri yine Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*'inde geçmektedir. Sened olarak diğer rivayetlerin senedleri ile Muhammed b. Harb'de birleşmektedir. Metin olarak Ahmed b. Hanbel'in önceki rivayeti ile aynıdır.

Hadisi Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'de,⁴⁰² Abdulvahid el-Nasrî tarikinden rivayet etmişlerdir.

Şuayb el-Arnâvut hadisin isnadının *zayıf* olduğunu söylemiştir.⁴⁰³

Sonuç itibariyle, hadisin bütün isnadlarının *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

18. TAKVA VE AHLÂK

18.1. Allah Teâlâ'dan Korkmak

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ آزَادِمَرْدَ ثَنَا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ بِشْرِ بْنِ سَنَفَةَ ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مَرْوَانَ الْوَاسِطِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ وَهْبِ الْعَلَّافِ، ثَنَا عَامِرُ بْنُ الْمُبَارَكِ الْعَلَّافِ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي عَبْلَةَ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ خَافَ اللَّهَ خَوَّفَ اللَّهُ مِنْهُ كُلَّ شَيْءٍ، وَمَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ خَوَّفَهُ اللَّهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ»

³⁹⁸ Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni Ebî Dâvud*, 1/2.

³⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/385.

⁴⁰⁰ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, 3/196.

⁴⁰¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/385.

⁴⁰² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/171, 172, 173, 175, 176, 177, 179, 180.

⁴⁰³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/188.

Ebu'l-Kasım Ali b. Muhammed b. Âzâdmerd bize Ebû Amr Osman b. Muhammed b. Bişr b. Senika'dan, o İbrâhîm b. Ahmed b. Mervân el-Vâsîdî'den, o İshak b. Vehb el-Allâf'dan, o Âmir b. el-Mübârek el-Allâf'tan, o Süleymân b. Amr'den o İbrâhîm b. Ebî Able'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “ *Kim sadece Allah'tan (c.c.) çekinip, O'nun azâbından korkarsa Allah (c.c.) her şeye o kimsenin korkusunu yerleştirir ve o hiçbir şeyden korkmaz hale gelir. Ancak kim de Allah'tan (c.c.) çekinmez, O'nu öfkelenlendirmekten korkmazsa, Allah (c.c.) da onu, her şeyden korkar hale getirir.*”⁴⁰⁴

Tahric ve Sıhhat Durumu

Elbânî'nin hadisle ilgili olarak yaptığı açıklama şu şekildedir: “Bu, zayıf bir senedir. Bu isnaddaki râvilerinden Süleymân b. Amr dışındakileri tanımıyorum. Bu zâtı da Süleymân b. Ebî Süleymân zannetmişim. Babasının ismi Feyruz veya Amr Ebû İshak olan sika râvi zannetmişim. Sonra *Tehzîbu'l-Kemâl*'de İbrahim b. Ebî Able'nin biyografisini incelediğimde ondan hadis alan râviler arasında Süleymân b. Vehb ismini gördüm. Ardından *Lisânü'l-Mîzân*'a bakınca bu ismin Süleymân b. Amr b. Vehb en-Nehâî olduğunu anladım. Bu zât ise meşhur yalancı, kezzâb bir râvidir.”⁴⁰⁵

Beyhakî, *Şu'abu'l-İman*'da bu hadis için şöyle demiştir: “Fudayl b. İyâz'a bu hadis hakkında bazı sorular sordum, dedi ki; bu hadis Vâsile'den merfû olarak rivayet edilmiştir. Ne var ki isnadı mechûldür.”⁴⁰⁶

Bu bilgilerden yola çıkarak hadisin “*zayıf*” olduğu anlaşılmaktadır.

18.2. İnsanları İslah Etmek

أَخْبَرَنَا أَبُو زُرْعَةَ مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَمَانَ الْقُرَشِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْقُرَشِيُّ، قَالَا: ثنا أَبُو عَلِيٍّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْغُدْرِيُّ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ سَلَمَةَ الْخَبَائِرِيُّ، ثنا الْمُؤَمَّلُ بْنُ سَعِيدِ الرَّحْبِيِّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي عُبَيْلَةَ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَنْ الْغُرَبَاءُ؟ قَالَ: «الَّذِينَ يَصْلُحُونَ إِذَا فَسَدَ النَّاسُ»

Ebû Zür'a Muhammed b. Saîd b. Abdillâh b. Yemân el-Kuraşî ve Muhammed b. Mûsâ b. İbrâhîm el-Kuraşî, ikisi dedi ki bize Ebû Ali İsmâil b. Mehammed el-Uzrî

⁴⁰⁴ Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed, *Müsnedü's-Şihâb*, thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Silefî (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1986), 1/265 (No.429).

⁴⁰⁵ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'ife*, 1/697.

⁴⁰⁶ Beyhakî, *Şu'abu'l-İman*, 2/305 (No. 946).

bize nakletti. O Süleymân b. Seleme el-Habâirî'den, o el-Muemmel b. Saîd er-Rahabî'den, o İbrâhîm b. Ebî Able'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “ *İslâm, garip olarak başlamıştır ve başladığı gibi tekrar garipliğe dönüş yapacaktır. Ne mutlu o garip olanlara!*” şöyle denildi : ‘Ya Rasûlallah, kimdir garip olanlar?’ Rasûlallah şöyle dedi: ‘*Onlar, insanlar kötü yola sapıp, fesada uğradığında, sâlih kalabilenlerdir.*’⁴⁰⁷

Tahric ve Sıhhat Durumu

Elbânî sened değerlendirmesine girmeden hadisin bu lafızla “sahih” olduğuna hükmetmiştir.⁴⁰⁸ Hadis, İbn Mâce (273/887)'nin *es-Sünen* adlı eserinde, Vâsile'den değil de Ebû Hureyre'den (r.a.) şu sened ile rivayet edilmiştir;

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، وَيَعْفُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ، وَسُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْفَزَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ»⁴⁰⁹

Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayet edilen bu hadis için Elbânî, “sahih” demiştir.⁴¹⁰

Hadisin *فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ* ifadesi ve önceki kısmı ile Ebû Hureyre (r.a.), Enes b. Mâlik (r.a.), Abdullah b. Ömer (r.a.) gibi sahâbîler tarafından da rivayet edilmiştir.⁴¹¹

Hadisin bazı lafızlarında zikredilen “gariblerin kimler olduğu” sorusuna Hz. Peygamber'in (s.a.v.): “*الْزُرَّاعُ مِنَ الْقَبَائِلِ*”; “kabilelerinden uzakta yaşayanlar” şeklinde cevap verdiğine ilişkin kayıtlar da bulunmaktadır. Nitekim Dârimî ve Ahmed b. Hanbel'in Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.) naklettikleri bu hadis için Şuayb el-Arnâvut *Müslim'in şartı üzerine sahih hükmü* vermiştir.⁴¹²

18.3. İnsanlara Yardım Etmek

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ زُهَيْرٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ كَرَامَةَ، ثنا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، كِلَاهُمَا، عَنْ عُنْبَسَةَ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ حَمَّادِ، مَوْلَى بَنِي أُمَيَّةَ، عَنْ جُنَاحِ، مَوْلَى الْوَلِيدِ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئًا، إِلَّا بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكَينِ يُسَدِّدَانِهِ مَا تَوَلَّى الْحَقَّ، فَإِذَا نَوَى الْجَوْرَ عَلَى عَمْدٍ وَكَلَاهُ إِلَى نَفْسِهِ»

⁴⁰⁷ Ebu'l-Kasım Temmâm b. Muhammed, *Fevâid*, 2/14 (No. 1000).

⁴⁰⁸ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 3/269 (No. 1273).

⁴⁰⁹ İbn Mâce, “Fiten”, 15.

⁴¹⁰ Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü İbn Mâce*, 18/486.

⁴¹¹ Müslim, “İman”, 232; Bezzâr, *el-Müsned*, 12/209 (No. 5898).

⁴¹² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/325 (No. 3784).

Ahmed b. Züheyr bize Muhammed b. Osman b. Kerâme'den, o Ubeydullah b. Mûsâ'dan, ikisi Anbese b. Saîd'den, o Benî Ümeyye'nin âzatlısı Hammâd'dan, o el-Velîd'in âzatlısı Cünâh'tan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Müslümanların işlerinden iş üstlenen hiçbir Müslüman yoktur ki, Allah (c.c.) ona, o kişi hakka niyet ettiğinde onu doğru yola ileten; bilerek zulme niyet ettiğinde ise onu kendi nefesine bırakan iki melek göndermiş olmasın.”⁴¹³

Sıhhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Anbese için âlimler zayıf demiştir.⁴¹⁴ İbnü'l-Cevzî de diğer râvi Hammâd'ı *Duafâ*'sında zikretmiştir.⁴¹⁵

Senedte bulunan Cünah mevlâ el-Velîd için ise Heysemî “zayıf” demiştir.⁴¹⁶

Hadisin senedinde bulunan Hammâd b. Sâlih metrûk, Anbese b. Saîd “zayıf” şeklinde nitelendirildiği için hadis bu isnadı ile *çok zayıf*’tır.

18.4. Sünnet Üzere Yaşamak

حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفِرْيَابِيُّ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْعَلَاءِ الْحِمَاصِيُّ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ رُوْبَةَ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّصْرِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا مَا عَمِلَ بِهَا فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ مَمَاتِهِ حَتَّى يَنْتَرِكَ، وَمَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعَلَيْهِ إِثْمُهَا حَتَّى يَنْتَرِكَ، وَمَنْ مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ جَرَى لَهُ أَجْرُ الْمُرَابِطِ حَتَّى يُبْعَثَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

Ca'fer b. Muhammed el-Firyabî bize İbrâhîm b. el-Alâ' el-Hımsî'den, o İsmâil b. Ayyâş'dan, o Ömer b. Ru'be'den, o Abdilvahid b. Abdillâh en-Nasrî'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “ *Her kim iyi bir sünnet (yol-adet) ortaya koyarsa, onunla amel ettiği sürece, o ameli terk edinceye kadar hayatı ve ölümünden sonrası için ona ecir vardır. Her kim de kötü bir yol ortaya koyarsa, onu terk edinceye kadar ona da günah vardır. Her kim de Allah (c.c.) yolunda nöbet tutarken ölürse, kıyamet günü diriltileceği zamana kadar onun için, Allah (c.c.) yolunda nöbetçi sevabı vardır.*”⁴¹⁷

⁴¹³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/84

⁴¹⁴ Bkz. 10.1. Nolu Hadis: Zorla Yemin Ettirilmek.

⁴¹⁵ İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 1/232.

⁴¹⁶ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/15.

⁴¹⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/74 (No. 184).

Tahric ve Sihhat Durumu

Heysemî, hadis için; “Râvileri sikadır.” demiştir.⁴¹⁸

Hadisin bir benzerini Şeybânî (287/900) rivayet etmektedir. Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'inde geçen rivayetle, Şeybânî'nin rivayeti karşılaştırılınca senedlerinin İsmâil b. Ayyâş'ta birleştiği görülmektedir. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'deki مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا مَا عَمِلَ بِهِ فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ مَمَاتِهِ حَتَّى يَنْزِكَ، وَمَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعَلَيْهِ إِثْمُهَا حَتَّى يَنْزِكَ، cümlesi, Şeybânî hadisinde bulunmamaktadır. Rivayetin metni şu şekildedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ الصَّخَّالِ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ رُوْبَيْعَةَ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّصْرِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْنَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَجْرَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَ أَجْرِ الْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْحِسَابِ»⁴¹⁹

Hadisin *sahih* olduğu anlaşılmaktadır.

18.5. Şüphelilerden Uzak Durmak

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ الْهَمْدَانِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْهَمْدَانِيِّ، ثنا الْقَاسِمُ بْنُ الْحَسَنِ الْمَعْرِي، ثنا شُعَيْبُ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ ابْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْنَعِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَإِنَّ الْبِرَّ مَا اسْتَقَرَّ فِي النَّفْسِ، وَاطْمَأَنَّ فِي الْقَلْبِ، وَالشُّكُّ مَا لَمْ يَسْتَقِرَّ فِي النَّفْسِ وَلَمْ يَطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ فَذَعْ مَا يَرِيكَ إِلَى مَا لَا يَرِيكَ، وَإِنْ أَفْتَاكَ الْمُفْتُونَ»

İbrâhîm b. el-Huseyin b. el-Alâ' el-Hemdânî bize Muhammed b. Ubeyd el-Hemdânî'den; o el-Kâsim b. el-Hasen el-Me'arrî'den, o Şuayb b. Meymûn'dan, o İbn Sevbân'dan, o babasından, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'nın (r.a.) Rasûlullah'dan (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “*Şüphesiz ki iyilik, nefsin istikrâr bulduğu, kalbin mutmaîn olduğu şeydir. Şüphe ise, nefsin istikrâr bulmadığı, kalbin mutmaîn olmadığı şeydir. Sen sana şüpheli olanı bırak, şüpheli olmayana bak! Fetvâ verenler fetvâ verse bile.*”⁴²⁰

⁴¹⁸ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/168.

⁴¹⁹ Şeybânî, *el-Âhâd ve'l Mesânî*, 2/684.

⁴²⁰ Taberânî, *Müsnedu's-Şâmiyyîn*, 1/117 (No.180).

Tahric ve Sıhhat Durumu

Rivayetin senedinde yer alan Şuayb b. Meymûn hakkında çeşitli ricâl kaynakları İbn Ebî Hâtim er-Râzi'nin *mechûl* kaydına yer vermişlerdir.⁴²¹ İbn Hibbân ise onun için: “Meşhûr hadisçilerden münker rivayetler nakleder; tek başına kalırsa hüccet olmaz.” demiştir.⁴²² Senedde yer alan el-Kasım b. el-Hüseyn el-Mearrî hakkında ise hiçbir bilgiye ulaşılammıştır. Senedinde problemlı şahıslar bulunmakla birlikte hadisin bu ve senedi ve râvileri hakkında yeterli bilgi bulamadığımız için, *hüküm verilememiştir*.

Ancak Ebû Nuaym'ın *Hilyetü'l-Evliyâ*'sında, yine Vâsile'den naklettiği hadisin sened ve lafzı şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ الْمُعَدِّلِ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ مَخْلَدٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ
بُنْ مَهْدِيٍّ، ثنا عُبَيْدُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا الْعَلَاءُ بْنُ نَعْلَبَةَ، عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ بْنِ أُسَامَةَ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ أَفْتَنِي عَنْ أَمْرٍ لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ. قَالَ: «اسْتَفْتِ نَفْسَكَ، وَإِنْ أَفْتَاكَ الْمُفْتُونَ»⁴²³

Elbânî, yine Vâsile'den nakledilen hadisin bu İsnadı için “*hasen*” demiştir.⁴²⁴

18.6. Hayırlı Gençlik

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي الرَّبِيعِ السَّمَّانُ، حَدَّثَنَا عُنْبَسَةُ، حَدَّثَنَا حَمَادٌ، مَوْلَى أُمِّيَّةَ، عَنْ جَنَاحٍ، مَوْلَى الْوَلِيدِ، عَنْ
وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُهُولِكُمْ، وَشَرُّ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ
بِشَبَابِكُمْ»

Saîd b. Ebi'r-Rabîa es-Semman bize Anbese'den, o Hammad mevlâ Ümeyye'den, o Cenah Mevlâ'v-Velîd'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “ *Sizin en hayırlı gençleriniz, ihtiyarlarınıza benzeyen kimselerdir. Sizin en şerli ihtiyarlarınız, gençlerinize benzeyen kimselerdir.*”⁴²⁵

⁴²¹ İclî, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh, *Ma'rifetu's-Sikât*, thk. Abdulalî Abdulazîm el-Bistevî (Medine: Mektebetü'd-Dâr, 1985), 1/458 (No.734).

⁴²² İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafa ve'l-Metrûkîn*, 2/42 (No. 1634).

⁴²³ Ebû Nuaym el-Isbehânî, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 9/44

⁴²⁴ Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi's-Sağîr*, 1/224.

⁴²⁵ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *el-Müsned*, 13/467.

Tahric ve Sıhhat Durumu

Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî'nin (307/919) *el-Müsned*'inde geçen rivayet için Hüseyin Selim Esed “*isnadının zayıf olduğunu*” söylemiştir.⁴²⁶

18.7. Sabretmek

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ عَمْرِو بْنِ مُصْعَبِ الْكِنْدِيِّ الْمَرْوَزِيِّ، تَنَا عَمِّي، عَنْ جَدِّي عَمْرُو بْنِ مُصْعَبِ،
عَنِ الْحَارِثِ بْنِ التُّعْمَانَ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ أَبِي شَيْبَةَ شُعَيْبِ بْنِ زُرَيْقٍ وَعُثْمَانَ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَطَاءِ الْخُرَّاسَانِيِّ،
عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا مَرِضَ مُؤْمِنٌ قَطُّ إِلَّا أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ
صَاحِبَ الشِّمَالِ أَنْ أَرْفَعَ الْقَلَمَ عَنْهُ، وَأَوْحَى إِلَيْ صَاحِبِ الْيَمِينِ أَنْ أَكْتُبَ لَهُ مِثْلَ أَجْرٍ مَا كَانَ يَعْمَلُ فِي صِحَّتِهِ،
فَإِنِّي أَنَا قَبْدْتُهُ حَتَّى أُطْلِقَهُ أَوْ أُعَافِيَهُ»

Ahmed b. Muhammed b. Amr b. Mus'ab el-Kindî el-Mervezî bize amcasından, o dedesi Amr b. Mus'ab'dan, o el-Hâris b. en-Ne'man Ebî'n-Nadr'dan, o Ebî Şeybe Şuayb b. Zurayk ve Osman b. Atâi'den, o Atâi'l-Horasânî'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: “ *Bir mü'min hastalandığı zaman Allah (c.c.) soldaki meleğe kalemi ondan kaldırmasını vahyeder, sağdaki meleğe de o mü'minin sıhhatli iken işlediği amellerin eciri gibi ecir yazmasını vahyeder.*”(Ve Yüce Allah der ki:) ‘ **Onu hastalıktan salıverinceye kadar veya ona afiyetlendirinceye kadar, onu bağlarım.**”⁴²⁷

Tahric ve Sıhhat Durumu

Rivayetin senedinde bulunan Osman b. Ata hakkında Yahyâ b. Main “zayıf”, İbn Ebî Hâtim er-Râzi “delil alınmaz”, Ali b. el-Cüneyd “metrûk”, İbn Hibbân “Rivayetini delil almak caiz olmaz.”, Dârakutnî “O hadisi çok zayıf olan biridir.” şeklinde hüküm vermişlerdir.⁴²⁸ Şuayb b. Züreyk hakkında ise herhangi bir değerlendirmeye ulaşılamamıştır. Bu sebeple isnadı problemlili olduğu anlaşılan hadisin bu isnadı için *tevakkuf* uygun bulunmuştur.

Hadisin bir benzerini İbn Ebî Şeybe (238/849), Atâ' b. Yesâr'dan rivayetle şu lafızla eserine almıştır:

⁴²⁶ Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, *el-Müsned*, 13/467.

⁴²⁷ Taberânî, *Müsnedu's-Şâmiyyîn*, 3/344 (No. 2439).

⁴²⁸ İbnü'l-Cevzî, ed-Duafa ve'l-Metrûkîn, 2/170 (No.2276).

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: " إِذَا مَرَضَ الْعَبْدُ، قَالَ اللَّهُ لِلْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ: اكْتُبُوا لِعَبْدِي مِثْلَ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ حَتَّى أَقْبَضَهُ، أَوْ أَغَافِيَهُ " ⁴²⁹

Elbânî bu hadisi için "sahih" hükmü vermiştir. ⁴³⁰ Anlam olarak aynı olan bu hadisin sahihliğinden yola çıkarak, Vâsile b. el-Eska'dan gelen hadisin metninin *sahih* olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Atâ b. Yesâr hadisi, mana olarak neredeyse Vâsile hadisinin aynıdır.

18.8. Kendin İçin İsteddiğini Kardeşin İçin İstemek

عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ، عَنْ بُرْدِ بْنِ سِنَانَ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْفَعِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ كُنْ وَرِعًا، تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ، وَكُنْ قَنِعًا، تَكُنْ أَشْكَرَ النَّاسِ، وَأَجِبْ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ، تَكُنْ مُؤْمِنًا، وَأَحْسِنُ جَوَارَ مَنْ جَاوَرَكَ، تَكُنْ مُسْلِمًا، وَأَقَلِّ الصَّحِيحَ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الصَّحِيحِ تُمِيتُ الْقَلْبَ»

Ali b. Muhammed bize Ebû Muâviye Ebû Racâ'dan, o Bürd b. Sinan'dan, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletti: "Ey Ebû Hureyre, verâ sahibi ol! İnsanların en âbidi ol! Kanaatkâr ol! İnsanların en şükredeni ol! Kendin için sevip istediğini, insanlar için de sevip iste. Mü'min ol! Komşularınla, komşuluğunu güzel yap! Müslüman ol! Gülmeyi azalt! Çünkü gülmenin çoğu kalbi öldürür." ⁴³¹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Bu hadis dipnottan da anlaşılacağı üzere İbn Mâce'nin *Sünen*'inde bulunmaktadır. Bûsîrî (840/1436)'nin *Misbâhu'z-zücâce* adlı eserinde bu hadisin isnadı için "hasen" ifadesi geçmektedir. ⁴³² Hadisin sened zincirinde bulunan râvi Ebû Recâi'nin isminin Mahruz b. Abdillâh el-Cezerî olduğu bildirilmektedir. ⁴³³

Rivayet Vâsile'den şu şekilde de gelmektedir:

حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ دَاوُدَ الصَّاعَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الرَّهْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ، عَنْ بُرْدِ بْنِ سِنَانَ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْفَعِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

⁴²⁹ İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, 2/441.

⁴³⁰ Elbânî, *Sahihu'l-Câmi's-Sağîr*, 1/200.

⁴³¹ İbn Mâce, "Zühd", 24.

⁴³² Bûsîrî, *Misbâhu'z-Zücâce fî Zevâidi İbn Mâce*, 4/240.

⁴³³ Bûsîrî, *Misbâhu'z-Zücâce fî Zevâidi İbn Mâce*, 4/240.

«كُنْ وَرِعًا تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ، وَكُنْ قَبِيحًا تَكُنْ أَشْكَرَ النَّاسِ، وَأَجِبْ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا، وَأَحْسِنُ مُجَاوِرَةً مَنْ جَاوَرَكَ تَكُنْ مُسْلِمًا»⁴³⁴

Bu rivayet için Elbânî “sahîh” demiştir.⁴³⁵

Hadisin bir benzerini de Buhârî, *el-Edebül-Müfred*'de nakletmiştir. Sened olarak zikrettiğimiz hadis ile Ebû Racâî'de birleşmektedir. Metin olarak hadisin son cümlesi ile aynı olan hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ أَبُو الرَّبِيعِ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو رَجَاءٍ، عَنْ بُرَيْدٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَقْلَلِ الضَّحْكَ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحْكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ»⁴³⁶

el-Edebül-Müfred'de geçen hadis için Elbânî, bu sened ve metin için “hasen” tabirini kullanmıştır.⁴³⁷

Sened olarak Ebû Muâviye'de birleşen ve metin olarak diğer rivayetlerden farklı olarak, “ibadetli kul ol” anlamına gelen “عَابِدًا” ifadesini, “Haramlardan kaçın.” anlamına gelen “وَاجْتَنِبِ الْمَحَارِمَ” ifadesini ve “Zahid kul ol.” anlamına gelen “تَكُنْ زَاهِدًا” ifadelerini içeren benzer bir rivayet de şu şekildedir:

حَدَّثَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ الْجَزْرِيِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ سِنَانٍ، أَوْ بَرِّدٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ كُنْ وَرِعًا تَكُنْ عَابِدًا، وَاجْتَنِبِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ زَاهِدًا، وَأَحْسِنِ جَوَارَ مَنْ جَاوَرَكَ، تَكُنْ مُسْلِمًا، وَأَجِبْ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا»⁴³⁸

Ebû Ya'lâ el Mevsilî'nin *Müsned*'inde geçen ifade için Hüseyin Selim Esed “*isnadının ceyyid olduğunu*” söylemiştir.⁴³⁹ “İsnadı ceyyid” ifadesi, hadis âlimlerine göre “hasen li zâtihi” derecesinden daha kuvvetli kabul edilen isnadlar için kullanılmaktadır.

Sonuç itibariyle, hadis bazı isnadları için *hasen* denilmiş olsa da, diğer bir isnadı ile *sahîh* olduğu anlaşılmaktadır.

⁴³⁴ Harâitî, *Mekârimü'l-Ahlâk*, thk. Eymen Abdulcebbar (Kahire: Dâru'l-Âfâk el-Arabiyye, 1999), 1/93.

⁴³⁵ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsî's-Sahîha*, 2/638.

⁴³⁶ Elbânî, *Sahihu'l-Edebü'l-Müfred*, thk. Muhammed Nâsirud-Din el-Elbânî (b.y.: Dâru-Sıdk li'n-Neşr ve't-Tevzi', 1998), 1/98.

⁴³⁷ Elbânî, *Sahihu'l-Edebi'l-Müfred*, 1/112.

⁴³⁸ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *el-Müsned*, 10/260.

⁴³⁹ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *el-Müsned*, 10/260.

18.9. Ahireti Dünyalıklara Tercih Etmek

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو زُرْعَةَ يَحْيَى بْنُ أَبِي عَمْرٍو السَّيِّبِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسَدِ، قَالَ: " نَادَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَخَرَجْتُ إِلَى أَهْلِي فَأَقْبَلْتُ، وَقَدْ خَرَجَ أَوَّلُ صَحَابَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَطَفِقْتُ فِي الْمَدِينَةِ أَنْادِي أَلَا مَنْ يَحْمِلُ رَجُلًا لَهُ سَهْمُهُ؟ فَنَادَى شَيْخٌ مِنَ الْأَنْصَارِ قَالَ: لَنَا سَهْمُهُ عَلَى أَنْ نَحْمِلَهُ عَقِبَهُ وَطَعَامُهُ مَعَنَا. قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: فَسِرْ عَلَى بَرَكَةِ اللَّهِ تَعَالَى. قَالَ: فَخَرَجْتُ مَعَ خَيْرِ صَاحِبٍ حَتَّى أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْنَا، فَأَصَابَنِي قَلَائِصٌ فَسَقَطْنَهُنَّ حَتَّى أَتَيْتُهُ، فَخَرَجَ فَقَعَدَ عَلَى حَقِيْبَةٍ مِنْ حَقَائِبِ إِبِلِهِ، ثُمَّ قَالَ: سَقَطْنَهُنَّ مُدْبِرَاتٍ، ثُمَّ قَالَ: سَقَطْنَهُنَّ مُدْبِرَاتٍ فَقَالَ: مَا أَرَى قَلَائِصَكَ إِلَّا كِرَامًا. قَالَ: إِنَّمَا هِيَ غَنِيمَتُكَ الَّتِي شَرَطْتُ لَكَ. قَالَ: خُذْ قَلَائِصَكَ يَا ابْنَ أَخِي فَغَيِّرْ سَهْمَكَ أَرَدْنَا «

İshak b. İbrâhîm Ed-Dimeşkî Ebu'n-Nadr bize Muhammed b. Şuayb'dan, o Ebû Zur'a' Yahyâ b. Ebî Amr es-Seybanî'den, o Amr b. Abdillâh'dan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.v.) Tebük savaşına gitmemiz için çağrıda bulundu. Bunun üzerine ben hemen savaş için gerekli malzemeyi almak için ailemin yanına gittim. Geri döndüğümde Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından ilk grup savaş için yola çıkmıştı. Bunun üzerine ben de Medine'de: 'Bir adama savaştan kazanacağı ganimeti karşılığında kiralık at verecek kimse bulunur mu?' diye yüksek sesle çağrıda bulundum. Bunun üzerine Ensar'dan yaşlı bir kimse: 'Savaştan elde edeceği ganimetin bizim olması karşılığında, ona bizimle nöbetleşe bineceği bir hayvan temin ederiz. Yemeği de bizimledir.' diye yüksek sesle soruma cevap verdi. Ben de 'evet, kabul ediyorum.' deyince Bu yaşlı kimse: 'Yüce Allah'ın bereketi ile yürü.' dedi. Ben de bu hayırlı arkadaşla savaş için yola koyuldum. Sonunda Allah (c.c.), bize bu savaştan bir fey verdi. Benim payıma da bir takım genç develer düştü. Bu develeri alıp savaş arkadaşım getirdim. Arkadaşım çıkıp develerin sırtındaki heybelerden birinin üzerine oturdu ve şöyle dedi: 'Develeri geriye doğru sür.' dedi. Sonra da: 'Develeri ileri doğru sür.' Sonra: 'Senin ganimetlerinin değerli olduklarını görüyorum.' dedi. Bunun üzerine ben: 'Bu ganimetler benim sana şart olarak söylemiş olduğum, sana ait olan ganimetlerdir.' dedim. Benim sözüme karşılık şöyle dedi: 'Ey kardeşimin oğlu, bu ganimetlerini al. Bizim senden hisse olarak istediğimiz, bu dünyalık olan değil, ahiretlik olan hisseydi.'⁴⁴⁰

⁴⁴⁰ Ebû Davud, "Cihâd", 113.

Tahric ve Sihhat Durumu

Ebû Dâvud'un *es-Sünen* adlı eserinde geçen hadis için Elbânî "zayıf" hükmü vermiştir.⁴⁴¹

Hadisin farklı bir lafzı da Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'inde geçmektedir. Sened Muhammed b. Şuayb'da birleşmektedir. Metin olarak ise hadisin son kısmı ile hemen hemen aynıdır. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ دُحَيْمٍ اليمشقي، ثنا أبي، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ شَابُورٍ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي عَمْرٍو السَّيْبَانِيُّ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: خَرَجْتُ مُهَاجِرًا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا أَقْبَلَ النَّاسُ مِنْ بَيْنِ خَارِجٍ، وَقَانِمٍ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرَى جَالِسًا إِلَّا دَنَا إِلَيْهِ فَسَأَلَهُ هَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ؟ وَبَدَأَ بِالصَّغِيرِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ الثَّانِي، ثُمَّ الثَّلَاثِ حَتَّى دَنَا إِلَيَّ فَقَالَ: «هَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ؟» فَقُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «وَمَا حَاجَتُكَ؟» قُلْتُ: الْإِسْلَامُ فَقَالَ: «هُوَ خَيْرٌ لَكَ» قَالَ: «وَتُهَاجِرُ؟» قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: «هَجْرَةُ الْبَادِيَةِ أَوْ هَجْرَةُ الْبَائِثَةِ» قُلْتُ: أَيُّهُمَا أَفْضَلُ؟ قَالَ: «الْهَجْرَةُ الْبَائِثَةُ أَنْ تَنْبِتَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهَجْرَةُ الْبَادِيَةِ أَنْ تَرْجِعَ إِلَى بَادِيَتِكَ وَعَلَيْكَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِي عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ وَمَكْرَهِكَ وَمَنْشَطِكَ وَأَنْزَةِ عَلَيْكَ» قَالَ: فَبَسَطْتُ يَدِي إِلَيْهِ فَبَايَعْتُهُ، قَالَ: وَاسْتَنْتَنِي لِي حِينَ لَمْ أَسْتَنْتِنِ لِنَفْسِي فَقَالَ: «فِيمَا اسْتَطَعْتَ» قَالَ: وَوَدَّادَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَخَرَجْتُ إِلَى أَهْلِي فَوَافَقْتُ أَبِي جَالِسًا فِي الشَّمْسِ يَسْتَنْدِرُهَا، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ بِسَلَامِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ: أَصَبَوْتَ؟ فَقُلْتُ: أَسَلَّمْتُ فَقَالَ: لَعَلَّ اللَّهَ يَجْعَلُ لَكَ وَلَنَا فِيهِ خَيْرًا فَرَضِيْتُ بِذَلِكَ مِنْهُ، فَبَيْنَا أَنَا مَعَهُ إِذْ أَتَانِي أُخْتِي تُسَلِّمُ عَلَيَّ، فَقُلْتُ: يَا أُخْتَاهُ، زَوَّدِينِي زَادَ الْمَرْأَةِ غَارِيًّا فَأَنْتَنِي بِعَجِينٍ فِي دَلْوٍ، وَالدَّلْوُ فِي مَزُودٍ، فَأَقْبَلْتُ وَقَدْ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَعَلْتُ أَنَادِي أَلَا مَنْ يَحْمِلُ رَجُلًا لَهُ سَهْمُهُ؟ فَوَدَّعَانِي شَيْخٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ: لَنَا سَهْمُهُ عَلَى أَنْ نَحْمِلَهُ عَقِبَهُ وَطَعَامَهُ مَعَنَا، فَقُلْتُ: نَعَمْ سِرْ عَلَى بَرَكََةِ اللَّهِ، فَخَرَجْتُ مَعَ خَيْرِ صَاحِبٍ لِي زَادَنِي حِمْلًا عَلَى مَا شَارَطْتُ، وَحَصَّنِي بِطَعَامِ سِوَى مَا أَطْعَمَهُ مَعَهُ حَتَّى أَقَاءَ اللَّهُ عَلَيْنَا فَأَصَابَنِي قَلَابِصٌ فَسَفَّهْتُهُنَّ حَتَّى أَتَيْتُهُ، وَهُوَ فِي خِبَائِهِ، فَدَعَوْتُهُ فَخَرَجَ فَقَعَدَ عَلَيَّ حَقَائِبَ مِنْ حَقَائِبِ إِبِلِهِ ثُمَّ قَالَ: سَفَّهْتُهُنَّ مُدْبِرَاتٍ فَسَفَّهْتُهُنَّ مُدْبِرَاتٍ، ثُمَّ قَالَ: سَفَّهْتُهُنَّ مُقْبِلَاتٍ، فَسَفَّهْتُهُنَّ مُقْبِلَاتٍ، فَقَالَ: مَا أَرَى قَلَابِصَكَ إِلَّا كِرَامًا قَالَ: قُلْتُ: إِنَّمَا هِيَ غَنِيمَتُكَ الَّتِي شَرَطْتُ لَكَ فَقَالَ: خُذْ قَلَابِصَكَ يَا ابْنَ أُخِي فَغَيِّرْ سَهْمَكَ أَرَدْنَا

Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayetle: “Müslüman olmak amacıyla Medine’ye doğru yola koyuldum. Oraya vardığımda Hz. Peygamber’i mescidde namaz kıldırırken buldum. Ben de son safa girerek onlarla birlikte namaz kıldım. Namazdan sonra Hz. Peygamber yanıma gelerek bana niçin geldiğimi sordu. Ben de “Müslüman olmak için geldim” dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber “Bu senin için daha hayırlıdır” buyurdular. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: ‘Müslüman olursan iyi olur, hicret de eder misin?’ diye sordu. Ben, ‘Evet, hicret de ederim.’ dedim. Hz.

⁴⁴¹ Elbânî, *Sahîhu ve Da’îfü Süneni Ebî Davud*, 1/2.

Peygamber (s.a.v.): ‘*Bâdî (البيادي) ’nin hicreti mi yoksa Bâtî (البياتي) ’nin hicretimi mi?’* diye sordu. Ben: ‘Hangisi daha iyidir?’ diye sordum. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: ‘*Bâtînin hicreti daha iyidir. Çünkü bu hicret, Yüce Allah’ın Peygamber’i yanında kalmaktır. Bâdî’nin hicreti ise, kişinin Müslüman olup İslâm dinini öğrendikten sonra Bâdiyesine geri dönmesidir.*’ buyurdu ve şu şekilde sözlerine devam etti: ‘*İster darlıkta iken ister bollukta iken, ister sevinçli iken ister üzüntülü iken, her durumda emre itaat edip, bütün zorluklara göğüs gerecek misin?’* dedi. Ben: ‘Evet.’ dedim. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu cevabım üzerine elini uzattı, ben de elimi uzattım ve itaat konusunda hiçbir istisna yapmadım. Rasûlullah (s.a.v.) bu şekilde hiçbir istisna yapmadığımı görünce şöyle buyurdu: ‘*Yapabildiğin kadar.*’ dedi. Ben de: ‘Yapabildiğim kadar.’ dedim. Bundan sonra elimi tuttu. Böylece ellerimi tutarak benden biat aldı.’ Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.) sözlerine şu şekilde devam etti: ‘Rasûlullah (s.a.v.) Tebük savaşına gitmemiz için çağrıda bulundu. Bunun üzerine ben hemen savaş için gerekli malzemeyi almak için ailemin yanına gittim. Geri döndüğümde Rasûlullah’ın (s.a.v.) ashâbından ilk grup savaş için yola çıkmıştı. Bunun üzerine ben de Medine’de: ‘Bir adama savaştan kazanacağı ganimeti karşılığında kiralık at verecek kimse bulunur mu?’ diye yüksek sesle çağrıda bulundum. Bunun üzerine Ensar’dan yaşlı bir kimse: ‘Savaştan elde edeceği ganimetin bizim olması karşılığında, ona bizimle nöbetleşe bineceği bir hayvan temin ederiz. Yemeği de bizimle yer.’ diye yüksek sesle soruma cevap verdi. Ben de ‘evet, kabul ediyorum.’ deyince Bu yaşlı kimse: ‘Yüce Allah’ın bereketi ile yürü.’ dedi. Ben de bu hayırlı arkadaşla savaş için yola koyuldum. Sonunda Allah (c.c.), bize bu savaştan bir fey verdi. Benim payıma da bir takım genç develer düştü. Bu develeri alıp savaş arkadaşşıma getirdim. Arkadaşım çıkıp develerin sırtındaki heybelerden birinin üzerine oturdu ve şöyle dedi: ‘Develeri geriye doğru sür.’ dedi. Sonra da: ‘Develeri ileri doğru sür.’ Sonra: ‘Senin ganimetlerinin değerli olduklarını görüyorum.’ dedi. Bunun üzerine ben: ‘Bu ganimetler benim sana şart olarak söylemiş olduğum, sana ait olan ganimetlerdir.’ dedim. Benim sözüme karşılık şöyle dedi: ‘Ey kardeşimin oğlu, bu ganimetlerini al. Bizim senden hisse olarak istediğimiz, bu dünyalık olan değil, ahiretlik olan hisseydi.’⁴⁴²

⁴⁴² Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/80 (No.196).

Heysemî hadisin, “فَرَضِيْتُ بِذَلِكَ مِنْهُ” ibaresi ile biten ilk kısmı için “sahih” olduğunu söylemiş, Taberânî'nin rivayet ettiği hadisin de râvilerinin sahih hadis râvileri olduklarını ifade etmiştir.⁴⁴³

Sonuç itibariyle Vâsile'den gelen hadislerden birincisi *zayıf* olsa da, aynı hadisin sahih bulunan bir başka isnadı bulunduğu için hadisin *sahih* olduğu anlaşılmaktadır.

19. KUR'AN-I KERÎM

19.1. Önceki Kutsal Kitapların Yerine Kur'an-ı Kerîm'in Verilmesi

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عُمَرَانُ الْقَطَّانُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ الْهُذَلِيِّ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَعْطِيتُ مَكَانَ التَّوْرَةِ السَّبْعَ، وَأَعْطِيتُ مَكَانَ الزَّبُورِ الْمُئِينَ، وَأَعْطِيتُ مَكَانَ الْإِنْجِيلِ الْمَثَانِي، وَفُضِّلْتُ بِالْمُفَصَّلِ»

Süleymân b. Davud Ebû Davud et-Tayâlisî bize İmrân el-Kattân'dan, o Katâde'den, o Ebu'l-Melih el-Huzelî'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayetle Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Tevrat'ın yerine bana yedi (uzun sûre) verildi. Zebur'un yerine meîn (ayet sayısı 100 civarında olan) sûreler verildi. İncil'in yerine mesânî (ayet sayısı 100 den az olan) sûreler verildi. Fazladan da mufassâl sûreler vahyedilmiştir.*”⁴⁴⁴

Tahric ve Sihhat Durumu

Dipnottan da anlaşılacağı üzere Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen hadis için Şuayb el-Arnâvut “hasen” demiştir. Senedinde geçen İmrân b. el-Kattân, İbn Dâver olarak bilinen kişidir, hakkında “hasenü'l-hadis” hükmü verilmiştir. Seneddeki geriye kalan râviler ise sikadır.⁴⁴⁵ Hadisi Tayâlisî de *Müsned*'de rivayet etmiştir.⁴⁴⁶

Hadisin bu isnadla *hasen* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadisin Taberânî (360/971) 'nin, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'de rivayeti de şu lafızla vârit olmuştur:

⁴⁴³ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/252.

⁴⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/188.

⁴⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/188.

⁴⁴⁶ Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/351 (No.1105).

حَدَّثَنَا يُوسُفُ الْقَاضِي، وَالْحَسَنُ بْنُ سَهْلِ الْمُجَوِّزِ الْبَصْرِيُّ قَالَا ثنا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عُمَرَانُ الْقَطَّانُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ، عَنْ وَائِلَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُعْطِيَتْ مَكَانَ التَّوْرَةِ السَّيِّعُ، وَأُعْطِيَتْ مَكَانَ الزَّبُورِ الْمَثَانِي، وَفُضِّلَتْ بِالْمُقْصَلِ»⁴⁴⁷

Elbânî Ebû Kılâbe'den merfû olarak nakledilen mürsel rivayetin hadisin şâhidi olduğuna temasla, bu rivayetin “isnadının sahih mürsel” olduğunu kaydetmiş ve tariklerinin toplu olarak değerlendirilmesi ile “sahih” olduğuna hükmetmiştir.⁴⁴⁸

Sonuç itibariyle Vâsile'den nakledilen hadisin çeşitli isnadlarının birbirini desteklemesi ile *sahih* olduğu anlaşılmaktadır.

20. DUA

20.1. Ölen Kişinin Affı İçin Duada Bulunmak

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ بَحْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ جَنَاحٍ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَلَا إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ فِي ذِمَّتِكَ، وَحَبْلِ جِوَارِكَ فَفِيهِ فِتْنَةُ الْقَبْرِ، وَعَذَابُ النَّارِ، أَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ، وَالْحَقِّ، اللَّهُمَّ فَاعْفُ لَهُ وَارْحَمْهُ، فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ»

Ali b. Bahr bize el-Velîd b. Müslim'den, o Mervan b. Cenah'tan, o Yunus b. Meysera b. Halbes'ten, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) bildiriyor: “Rasûlullah'ın (s.a.v.) bir cenaze namazında şöyle dua ettiğini işittim: ‘Allah’ım! Filan oğlu filan artık senin yanında himayendedir. Güvencen içidedir. Onu kabir fitnesinden ve cehennem azabından koru. Sen ahd ve hakk konusunda vefalı olansın. Allah’ım! Onu bağışla ve ona merhamet et. Şüphesiz ki Sen bağışlayıcı ve merhametli olansın.’”⁴⁴⁹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen hadis için Şuayb el-Arnâvut “sahih” demiştir.⁴⁵⁰

Hadisin bir benzer rivayeti de, Ebû Dâvud'un *Sünen*'inde geçmektedir. İki rivayet arasında sened zinciri el-Velîd b. Müslim'de birleşmektedir. Hemen hemen aynı metni taşıyan rivayetlerde lafız farkı, “الْحَقِّ” yerine “الْحَمْدُ” şeklindedir. Hadisin başında اللَّهُمَّ ifadesi yokken şu rivayette bu ifade vardır.

⁴⁴⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/75.

⁴⁴⁸ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 3/469.

⁴⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/400.

⁴⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/400.

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى الرَّازِيُّ، أَخْبَرَنَا الْوَلِيدُ -وَحَدِيثُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَيْمٌ- حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ جَنَاحٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: " اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانًا بَنَ فُلَانٍ فِي ذِمَّتِكَ، فَفِيهِ فِتْنَةُ الْقَبْرِ -قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: مِنْ ذِمَّتِكَ وَحَبْلِ جَوَارِكَ، فَفِيهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ -وَعَذَابِ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَمْدِ، اللَّهُمَّ فَاعْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ " 451

İbn Mâce tarafından da nakledilen hadisin her iki rivayeti için, Elbânî *sahih* demiştir. 452

21. FEZÂİL

21.1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) İsmi

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْمَعْمَرِيُّ قَالَ: ثنا عَلِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ الرَّقِئِيُّ، ثنا عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ مُوسَى، عَنْ الْقَاسِمِ، عَنْ وَائِلَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ وُلِدَ لَهُ ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ لَمْ يُسَمِّ أَحَدَهُمْ مُحَمَّدًا فَقَدْ جَهِلَ»

el-Hasan b. Ali el-Ma'merî bize Ali b. Meymun er-Rakkî'den, o Osman b. Abdirrahmân'dan, o Ömer b. Mûsâ'dan, o el-Kâsım'dan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) dedi ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi: “Kimin üç evladı olur da onlardan birisine Muhammed ismini vermezse o kişi câhilce bir iş yapmış olur.” 453

Tahric ve Sıhhat Durumu

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'de geçen bu rivayetin sıhhati hakkında Heysemî “Onun senedindeki Ömer b. Mûsâ b. Vecîh el-Vecîhî yalancıdır.” demiştir. 454 Aynı râvi hakkında Yahyâ b. Maîn “sika değil”, İbn Ebî Hâtim er-Râzî “metrûku'l-hadis, hadis uydururdu.”; Nesâî, Ali b. Cüneyd ve Dârakutnî “metrûk”; İbn Adî “Hem metin hem isnadı uydurma olan haberler rivayet eden kişiler arasında sayılmıştır.”; İbn Hibbân “Meşhur râvilerden münker haberler rivayet ederek terk edilmeyi hak etmiş biridir.” Şeklinde açıklamalar yapmışlardır. 455

Verilen bilgiler hadisin bu isnadı ile *mevzû* olduğunu göstermektedir.

451 Ebû Dâvud, “Cenaiz”, 60; İbn Hibbân, *Sahih* (Lübnan: Dâru'l-İlmiyye, 1987), 5/30.

452 Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsî's-Sahîha*, 7/1741; İbn Mâce, es-Sünen, “Cenâiz”, 23.

453 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/94.

454 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/49.

455 İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, 2/217 (No. 2510).

Hadisin bir benzer rivayeti Kâdî el-Mâristan'm (535/1141) *Ehâdisu's-Şüyûhi's-Sikât*'ında geçmektedir. Sened olarak iki hadisin senedi ile Ali b. Meymûn'da birleşmektedir. Metin olarak aynıdır.⁴⁵⁶

Hadisin İbn Abbas'tan farklı sened ve aynı metin ile şâhid bir rivayeti de Taberânî'de geçmektedir. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ النَّضْرِ الْعَسْكَرِيُّ، ثنا أَبُو حَيْثَمَةَ مُصْعَبُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ وُلِدَ لَهُ ثَلَاثَةٌ فَلَمْ يُسَمِّ أَحَدَهُمْ مُحَمَّداً فَقَدْ جَهِلَ»⁴⁵⁷

Hadisin İbn Abbas rivayetinin senedinde bulunan Mus'ab b. Saîd zayıftır.⁴⁵⁸

Hadisi İbnü'l-Cevzî bu isnadıyla *el-Mevdû'ât*'ına alarak senedinde geçen Leys b. Ebî Selîm hakkında İbn Hibbân'dan “Ömrünün sonunda ihtilâta mâruz kaldı, İsnadları ters çevirir, Mürsel rivayetleri merfû olarak naklederdi.” bilgisini aktarmış; Yahyâ b. Ma'în, Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. el-Kattân ve İbn Mehdî gibi âlimlerin onu metrûk bir râvi saydıklarını bildirmiştir.⁴⁵⁹ Süyûtî ve Şevkânî de mevzû hadislerle ilgili eserlerine bu rivayeti almakla birlikte, rivayetin senedinde bazı problemler bulunmakla birlikte bu zaafının onu “mevzû” kabul etmek için yeterli olmayacağını ifade etmişlerdir.⁴⁶⁰

Sonuç itibariyle, hadisin Vâsile'den gelen isnadı *mevzû*, Abdullah b. Abbas'dan gelen isnadının da *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

21.2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Soyru

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِهْرَانَ الرَّازِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْمٍ، جَمِيعًا عَنِ الْوَلِيدِ، قَالَ ابْنُ مِهْرَانَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ أَبِي عَمَّارٍ شَدَّادٍ، أَنَّهُ سَمِعَ وَائِلَةَ بْنَ الْأَسْقَعِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ، وَاصْطَفَى فُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ، وَاصْطَفَى مِنْ فُرَيْشِ بَنِي هَاشِمٍ، وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ»

⁴⁵⁶ Kâdî el-Mâristan, Ebû Bekir Muhammed b. Abdalbaki, *Ehâdisu's-Şüyûhi's-Sikât*, thk. Hâtim b. Arif (Mısır: Dâru'l-Âlim, 1422), 3/1043 (No. 456).

⁴⁵⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/71.

⁴⁵⁸ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/49.

⁴⁵⁹ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevdû'ât*, thk. Abdurrahmân Muhammed Osman (Medine: el-Mektebetü's-Selefi, 1968) 1/154.

⁴⁶⁰ Süyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *el-Leâli'l-Masnû'a fi'l-Ehâdis'l-Mevdû'a*, thk. Ebû Abdurrahmân Salah b. Muhammed b. Uveyza (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996), 1/93; Şevkânî, *el-Fevâidü'l-Mecmû'a fi'l-Ehâdisi'l-Mevzû'a*, 470 (No. 27).

Muhammed b. Mihrân er-Razi ve Muhammed b. Abdirrahmân b. Sehm birlikte el-Velîd'den, o İbn Mihrân'dan, o el-Velîd b. Müslim'den, o Evzaî'den, o Ebî Ammâr Şeddâd'dan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini işittiğini söyledi: “Şüphesiz ki, Allah (c.c.), İsmâil oğullarından Kinâne'yi seçti. Kinâne'den de Kureyş'i seçti. Kureyş'ten de Hâşimoğullarını seçti. Hâşimoğullarından da beni seçti.”⁴⁶¹

Tahric ve Sıhhat Durumu

Hadis Müslim'in *es-Sahîh* adlı eserinde de geçmektedir. Bu da hadisin sahih olduğunu göstermektedir.

Hadisin bir benzeri yine Vâsile'den Tirmizî'nin *es-Sünen* adlı kitabında da bulunmaktadır. Müslim'in eserinde geçen hadisin metnine ilaveten مَنْ وَوَدِّ إِبْرَاهِيمَ، kısmı bulunmaktadır. Senedlerini karşılaştırdığımızda sened el-Evzâî'de birleşmektedir. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ أَسْلَمَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ أَبِي عَمَّارٍ، عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى مِنْ وَوَدِّ إِبْرَاهِيمَ، إِسْمَاعِيلَ، وَاصْطَفَى مِنْ وَوَدِّ إِسْمَاعِيلَ بَنِي كِنَانَةَ، وَاصْطَفَى مِنْ بَنِي كِنَانَةَ فُرَيْشًا، وَاصْطَفَى مِنْ فُرَيْشِ بَنِي هَاشِمٍ، وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ» :
«هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ»⁴⁶²

Tirmizî eserinde geçen hadis için, bu hadis “hasen-sahih” demiştir.⁴⁶³ Elbânî, hadisin مَنْ وَوَدِّ إِبْرَاهِيمَ مِنْ وَوَدِّ إِسْمَاعِيلَ مِنْ وَوَدِّ إِسْمَاعِيلَ kısmı hariç diğer kısımları sahihtir, demiştir.⁴⁶⁴

Hadisin bir benzeri Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde geçmektedir. Sened olarak diğer iki rivayetlerin senedinde bulunan el-Evzâî'de birleşmektedir. Metin olarak ise asıl rivayet olan Müslim'in kitabında geçen hadisin metni ile aynıdır. Şuayb el-Arnâvut, Müslim'in şartlarına göre isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Râvileri sikadır. Ebû Ammâr Şeddâd hariç bütün râvileri Buhârî ve Müslim'in râvileridir.⁴⁶⁵ Taberânî (360/971) *el-Kebîr*'de Ebû Muğire'nin tarikinden bu sened ile rivayet etmiştir.⁴⁶⁶ Buhârî “*et-Târîhu'l-Kebîr*”de,⁴⁶⁷ Tirmizî *Sünen*'de, Şeybânî *Sünen*'de ve *el-Âhad ve'l Mesâni*'de de rivayet etmişlerdir.⁴⁶⁸ Beyhakî, *Sünen*'de ve

⁴⁶¹ Müslim, “Fedâil”, 4228.

⁴⁶² Tirmizî, “Menâkıb”, 1.

⁴⁶³ Tirmizî, “Menâkıb”, 1.

⁴⁶⁴ Elbânî, *Sahîhu ve Da'ifü Süneni't-Tirmizî*, 8/105.

⁴⁶⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/193.

⁴⁶⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/161.

⁴⁶⁷ Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 1/4.

⁴⁶⁸ Tirmizî, “Menâkıb”, 1; Şeybânî, *es-Sünen*, 1495; Şeybânî, *el-Âhad ve'l Mesâni*, 894; Ayrıca bkz. Hatîb el-Bağdâdî, *Muvazzihu Evhâmi'l-Cem' ve't-Tefrîk*, thk. Abdulmu'tî Emîn Kal'acî (Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1982), 1/121.

Delâil'de; Hatîb *Tarih*'de; Beğavî (516/1122), *Şerhu's-Sünne*'de el-Evzâî tarikinden bu senedle rivayet etmişlerdir.⁴⁶⁹ Tirmizî bu hadis için “hasen-sahih-garib” demiştir.⁴⁷⁰

Hadisin bir benzeri de yine Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde geçmektedir. Sened olarak Müslim'in *es-Sahîh*'inde geçen hadisin senediyle el-Evzâî'de birleşmektedir. Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde geçen rivayetin senediyle de Muhammed b. Mus'ab'da birleşmektedir. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ شَدَّادِ أَبِي عَمَّارٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اصْطَفَى مِنْ وَلَدِ إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلَ، وَاصْطَفَى مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ كِنَانَةَ، وَاصْطَفَى مِنْ بَنِي كِنَانَةَ قُرَيْشًا، وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشِ بَنِي هَاشِمٍ، وَاصْطَفَى مِنْ بَنِي هَاشِمٍ»⁴⁷¹

Elbânî, hadisin *اصْطَفَى مِنْ وَلَدِ إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلَ* kısmı hariç “sahih”, demiştir.⁴⁷² Şuayb el – Arnavut'un verdiği bilgiye göre; Süleymân b. Süleymân, Süleymân b. Davud el-Yemâmî' dir. Onun hakkında Hatîb, Buhârî'nin, “münkeru'l-hadis” dediğini nakletmiştir. Şeybânî, *el-Âhad ve'l Mesâni*'de, Ebu'l-Yemân tarikinden, İsmail b. Sabvân'dan, o bir başka kişiden, o da Vâsile'den rivayet etmiştir.⁴⁷³

Sonuç itibariyle yukarıda geçen değerlendirme de belirtildiği gibi, “Allah (c.c.) *İbrâhîm*'in çocuklarından *İsmâil*'i seçti” kısmı hariç, kalan kısmın “sahih” olduğu, bu cümlenin ise, bulunduğu seneddeki problemler sebebiyle “zayıf” kaldığı anlaşılmaktadır.

21.3. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Ailesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ شَدَّادِ أَبِي عَمَّارٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، وَعِنْدَهُ قَوْمٌ، فَذَكَرُوا عَلِيًّا، فَلَمَّا قَامُوا قَالَ لِي: أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَا رَأَيْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: أَتَيْتُ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا أَسْأَلُهَا عَنْ عَلِيٍّ، قَالَتْ: تَوَجَّهَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَجَلَسْتُ أَنْتَظِرُهُ حَتَّى جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَهُ عَلِيٌّ وَحَسَنٌ وَحُسَيْنٌ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ، أَخَذَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِيَدِهِ، حَتَّى دَخَلَ قَادَتِي عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ، فَاجْلَسَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ، وَأَجْلَسَ حَسَنًا، وَحُسَيْنًا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى فَخِذِهِ،

⁴⁶⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/161; Beyhakî, *es-Sünen*, 11/365; Beyhakî, *ed-Delâil*, 1/165-166; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, 13/64; Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed b. el-Ferrâ el-Beğavî eş-Şafîî, *Şerhu's-Sünne*, thk. Şuayb el-Arnaut-Muhammed Züheyr eş-Şâviş (Beyrût: Mektebtü'l-İslamî, 1983), 3613.

⁴⁷⁰ Tirmizî, “Menâkıb”, 1.

⁴⁷¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaut, 28/194.

⁴⁷² Elbânî, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni't-Tirmizî*, 8/105.

⁴⁷³ Şeybânî, *el-Âhad ve'l Mesâni*, 896.

ثُمَّ لَفَّ عَلَيْهِمْ ثَوْبَهُ - أَوْ قَالَ: كِسَاءً ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: {إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا} [الأحزاب: 33] وَقَالَ: «اللَّهُمَّ هُوَ لَاءِ أَهْلِ بَيْتِي، وَأَهْلُ بَيْتِي أَحَقُّ»

Muhammed b. Mus'ab bize el-Evzâî'den, o Şeddâd Ebû Ammâr'ın şöyle dediğini söyledi: “Vâsile b. el-Eska'nın (r.a.) yanında bir grup varken ben de yanına girdim. Bu sırada Hz. Ali'den (r.a.) bahsettiler. Oradakiler kalkınca, Vâsile bana: ‘Sana Rasûlullah'tan gördüğüm bir şeyi haber vereyim mi?’ dedi. Ben ‘Evet.’ Evet dedi. O da şöyle dedi: ‘Hz. Ali’yi (r.a.) sormak için Hz. Fatıma'nın (r.a.) yanına gittim, bana: ‘Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gitti.’ dedi. Ben oturdum ve beklemeye başladım ve bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v.) geldi. Yanında Ali, Hasan ve Hüseyin vardı. Resulûllah (s.a.v.), Hasan ve Hüseyin'in elinden tutmuştu. Girince Ali ve Fâtıma'ya yaklaştı ve onları önünde oturttu. Hasan ve Hüseyin'i de dizlerinin üzerine oturttu. Sonra abasıyla onların üzerini örttü ve ‘**Ey Ehl-i Beyt! Allah (c.c.), sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.**’ ayetini okudu ve ‘*Allah'ım! Bunlar benim ehl-i beytimdir ve ehl-i beytim rahmetine daha yakındır.*’ dedi.”⁴⁷⁴

Tahric ve Sıhhat Durumu

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen hadis için Şuayb el-Arnâvut “sahih” demiştir.⁴⁷⁵ Tirmizî hadis için “hasen-sahih” hükmü vermiştir.⁴⁷⁶ Muhammed b. Mus'ab'ın nisbesi el-Karkasânî'dir. Mutâbî' hadislerde râvi olarak durumu iyi kabul edilmiştir. Senedin geriye kalan râvileri sikadır. Şeddâd b. Ebî Ammâr hariç Buhârî ve Müslim'in râvileridir. Fakat Müslim, Şeddâd'ın senedinde bulunduğu hadisi rivayet etmiştir.⁴⁷⁷ Buhârî' de *el-Edebü'l-Müfred*'de rivayet etmiştir.⁴⁷⁸ Çünkü o sikadır.

Nitekim Elbânî de hadis için “sahih” demiştir.⁴⁷⁹ Verilen bilgiler hadisin *sahih* olduğunu göstermektedir.

⁴⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/195.

⁴⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/195.

⁴⁷⁶ Tirmizî, “Tefsîru'l-Kur'an”, 4; Tirmizî, “Menâkıb”, 70.

⁴⁷⁷ Müslim, “Fedâilü's-Sahâbe”, 2404.

⁴⁷⁸ Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred bi't-Ta'likât*, thk. Semîr b. Emîn ez-Zührî (Riyâd: Mektebetü'l-Maârif li'n-Neşri' ve't-Tevzi', 1998), 1/601.

⁴⁷⁹ Elbânî, *Sahîhu ve Daîfü Süneni't-Tirmizî*, 6/499; Elbânî, *Sahîhu ve Daîfü Süneni't-Tirmizî*, 8/24.

21.4. Hz. Peygamber’i (s.a.v.) Hayatta iken Görüp İman Etmek

حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، قَالَ: ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْعَلَاءِ أَبُو الزُّبَيْرِ الدِّمَشْقِيُّ، قَالَ: ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَزَالُونَ بِخَيْرٍ مَا دَامَ فِيكُمْ مَنْ رَأَى مِنْ رَأْيِي وَصَاحِبِي، وَاللَّهِ لَا تَزَالُونَ بِخَيْرٍ مَا دَامَ فِيكُمْ مَنْ رَأَى مِنْ رَأْيِي وَصَاحِبٍ مِنْ صَاحِبِي»

Zeyd b. Hubâb bize Abdullah b. el-Alâ’ Ebû Zübeyr ed-Dimeşki’den, o Abdullah b. Amir’den, o da Vâsile b. el-Eska’dan (r.a.) naklen Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Aranızda benimle arkadaşlık yapan ve beni görenler olduğu sürece hayır kaybolmaz, aranızda benimle arkadaşlık yapanlarla arkadaşlık yapanlar ve beni görenleri görenler olduğu sürece de hayır kaybolmaz.”⁴⁸⁰

Tahric ve Sıhhat Durumu

Elbânî, İbn Ebî Şeybe (238/849)’nin rivayet ettiğini ve “hasen” hükmü verdiğini söylemiştir. Elbânî, İbn Ebî Şeybe’nin onu sahih bulmamasının sebebinin senedinde bulunan Zeyd b. el-Hubâb olduğu, bu kişi Müslim’in ravlerinden olmasına rağmen hıfz yönünün tenkit edildiği bilgisini paylaşmaktadır. Nitekim İbn Hacer için *Takrîbü’l-Tehzîb* adlı eserinde onun hakkında “sadûktur, fakat Süfyân es-Sevrî’den yaptığı rivayetleri hatalıdır” değerlendirmesine yer vermiştir.⁴⁸¹

Hadisin bir benzeri Taberânî’nin *el-Mucemul-Kebîr*’inde yine Vâsile’den gelmektedir.⁴⁸² İki rivayeti incelediğimizde Taberânî’nin ve İbn Ebî Şeybe’nin senedinde bulunan Zeyd b. el-Hubâb ve Abdullah b. el-Alâ’ arasında bulunan Ebû Müslim el-Keşşî, Süleymân b. Ahmed el-Vâsitî, el-Velîd b. Müslim adlı râviler İbn Ebî Şeybe’nin *el-Musannef*’inde yer alan hadisin isnadında bulunmamaktadır. Metinleri incelediğimizde ise İbn Ebî Şeybe’nin metnindeki; وَاللَّهِ لَا تَزَالُونَ بِخَيْرٍ مَا دَامَ فِيكُمْ; مَنْ رَأَى مِنْ رَأْيِي وَصَاحِبٍ مِنْ صَاحِبِي kısmı ile Taberânî’nin *el-Kebîr*’indeki rivayetin metni hemen hemen aynıdır.⁴⁸³

Taberânî farklı tariklerden bu hadisi rivayet etmiştir. Heysemî bu hadisin çeşitli tariklerinde bulunan râvilerin herbirinin sahih hadis râvileri olduğunu söylemiştir.⁴⁸⁴

⁴⁸⁰ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/405 (No. 32417).

⁴⁸¹ Elbânî, *Silsiletü’l-Ehâdîsi’s-Sahîha*, 7/843.

⁴⁸² Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/85 (No. 207).

⁴⁸³ Bkz. Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/85 (No. 207).

⁴⁸⁴ Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid*, 10/20.

Elbânî, İbn Ebî Şeybe'nin rivayet ettiği hadise “hasen” derken, Taberânî'nin rivayet ettiği hadis için yine aynı eserinin aynı yerinde isnadının “ceyyid” olduğu, râvilerinin sahih hadis râvileri olduğuna dikkat çekmiştir. Elbânî hadisin Vâsile'den (r.a.) gelen çeşitli rivayetlerini ve mütâbi rivayetlerini zikrederek “sahih” derecesine yükseldiğini ilâve etmiştir.⁴⁸⁵

Ebû Abdurrahmân el-Vâdî de hadis için *sahih* hükmünü vermiştir.⁴⁸⁶

21.5. Sûdan'ın En Hayırlılarının Üç Kişi Olması

أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ الشَّعْرَانِيُّ، ثنا جَدِّي، ثنا الْحَاكِمُ، عَنِ الْهَيْثَلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، حَدَّثَنِي أَبُو عَمَّارٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " خَيْرُ السُّودَانِ ثَلَاثَةٌ: لُقْمَانُ وَبِلَالٌ وَمِهْجَعٌ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

İsmâil b. Muhammed el-Fadl eş-Şa'rânî bize dedesinden, o el-Hâkim'den, o el-Hıkl b. Ziyad'dan, o el-Evzâî'den, o Ebû Ammâr'dan, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “*Sûdan'ın en hayırlıları üç kişidir: Lokmân, Bilâl ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) mevlâsı Mihca'dir.*”⁴⁸⁷

Tahrir ve Sıhhat Durumu

Hâkim, hadisin Buhârî ve Müslim'in şartlarına uyduğunu düşündüğü için eserine almış,⁴⁸⁸ hadisin isnadı hakkında “*sahih*” hükmü vermiştir.⁴⁸⁹

Ancak Zehebî aynı isnadla ilgili olarak “Rasûlullah'ın mevlâsı olan Mehca' kim, bu şahsı tanımıyorum; bu hadisin sahihliği nereden kaynaklanıyor? Bu rivayette Mehca'nın bilinmemesi yanında, İsmâil b. Muhammed b. el-Fadl ile dedesi el-Fadl eş-Şa'rânî arasında bir kopukluk söz konusu. Kaldı ki el-Fadl hakkında hadisçiler eleştirilerde bulunmuşlar ve hiçbir kişi onun sika olduğunu söylememiştir. Metindeki münkerlik de ayrıca kayda değer bir durumdur.” ifadelerine yer vererek Hâkim'in değerlendirmesine itiraz etmektedir.⁴⁹⁰ Bu gerekçeleri yanında hadisin metnindeki münkerliğe ilişkin olarak da “Rasûlullah'ın mevlâları arasında Mehca' adında biri bilinmiyor. Bu kişi Yemenli olmayıp Akk b. Utsân soyundan gelen eski bir Arap

⁴⁸⁵ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 8/843.

⁴⁸⁶ el-Vâdî, Ebû Abdurrahman Mukbil b. Hâdî el-Vâdî, *es-Sahîhu'l-Müsne'd mimma Leyse fi's-Sahîhayn* (Yemen: Daru'l-Âsâr San'a', 2007), 2/243.

⁴⁸⁷ Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/321, 5242.

⁴⁸⁸ Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/321, 5242.

⁴⁸⁹ Hâkim'in eserinin bu baskısında Zehebî'nin Telhîs'i de mevcuttur.

⁴⁹⁰ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ* (Kâhire: Dâru'l-Hadis, 2006), 3/215.

kabilesine mensup bir kişidir. Bir savaşta esir düşmüş, Hz. Ömer iyilikte bulunup onu âzâd etmiştir” açıklamasıyla bu tutarsızlık ve gerçeğe uygun olmayan hususun altını çizmiştir. Bu problemler sebebiyle hadisin *zayıf* olduğuna dikkat çekmiştir.⁴⁹¹

Hâkim (405/1014)’in tesâhülü yanında Zehebî’nin ortaya koyduğu bilgiler hadisin sahih değil “*zayıf*” olduğunu göstermektedir.

22. FİTEN

22.1. Kıyametin Alâmeti

حَدَّثَنَا مُطَّلِبُ بْنُ شُعَيْبٍ الْأَزْدِيُّ، ثنا عَمْرَانُ بْنُ هَارُونَ الرَّمْلِيُّ، ثنا صَدَقَةُ بْنُ الْمُنْتَصِرِ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي عَمْرٍو السَّيِّبَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْخَضْرَمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي وَائِلَةُ بْنُ الْأَسْقَعِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: " لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَكُونَ عَشْرُ آيَاتٍ: خَسَفٌ بِالْمَشْرِقِ، وَخَسَفٌ بِالْمَغْرِبِ، وَخَسَفٌ فِي جَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَالذَّجَالُ، وَنُزُولُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، وَيَأْجُوجُ، وَمَأْجُوجُ، وَالذَّابَّةُ، وَطُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَنَارٌ تَخْرُجُ مِنْ تَعْرِ عَدَنٍ يَسُوقُ النَّاسَ إِلَى الْمُحْسَرِ تَحْسُرُ الذَّرَّ وَالنَّمْلَ "

Muttalib b. Şuayb el-Ezdî bize İmrân b. Harun er-Ramlî’den, o Sadaka b. el-Müntesir’den, o Yahyâ b. Ebî Amr es-Seybânî’den, o Amr b. Abdullah el-Hadramî’den, o da Vâsile b. el-Eska’ dan (r.a.) dedi ki: “Rasûlullah’ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: ‘Kıyamet şu on alâmet olmadıkça kopmayacaktır: biri doğuda, biri batıda, biri de Arap yarımadasında (olmak üzere üç) yer batması; Deccâl, İsâ b. Meryem (a.s.)’ın inişi; Ye’cûc ve Me’cûc; Dâbbetü’l-Arz; güneşin battığı yerden doğuşu, Aden gediğinden insanları mahşer yerine süren, küçük ve büyük karıncaları bile önüne katıp süren bir ateşin çıkması.’”⁴⁹²

Tahric ve Sıhhat Durumu

Heysemî, Taberânî rivayetinin senedinde yer alan İmran b. Hârûn’un *zayıf* olduğuna dikkat çekmiştir.⁴⁹³ Aynı bilgileri nakleden Semîr İsmâil el-Berdesâvî, İmrân b. Hârûn’a mütâbaat eden birini bulamadığı için hadisin bu isnadıyla *zayıf* olduğunu teyit etmiştir.⁴⁹⁴

⁴⁹¹ Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, 1/355.

⁴⁹² Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 22/79 (No. 195).

⁴⁹³ Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid*, 7/635 (No. 12458)

⁴⁹⁴ Semîr, *Merviyâtü’s-Sahabiyyi’l-Celil Vâsile b. el-Eska*, 215.

Ancak hadis Hâkim tarafından yine Vâsile'den (r.a.) bir başka isnadla rivayet edilmiştir.⁴⁹⁵ Hadisin Hâkim tarafından rivayet edilen lafzında, küçük değişiklikler bulunmaktadır ve şu şekildedir:

أَخْبَرَنِي أَبُو زَكَرِيَّا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْبَرِيُّ، أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدَ بْنَ إِبرَاهِيمَ الْعَبْدِيَّ، أَنَّ عَمْرَانَ بْنَ أَبِي عَمْرَانَ الصُّوفِيَّ، أَنَّ صَدَقَةَ بْنَ الْمُنتَصِرِ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي عَمْرٍو السَّيِّبَانِيُّ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِيِّ، حَدَّثَنِي وَائِلَةُ بْنُ الْأَسْقَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: " لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُكُونَ عَشْرَ آيَاتٍ: حَسَفَ بِالْمَشْرِقِ، وَحَسَفَ بِالْمَغْرِبِ، وَحَسَفَ فِي جَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَالذَّجَالُ، وَالذُّخَانُ، وَتُرْوَلُ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ، فَيَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ، وَالذَّابَّةُ، وَطُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَنَارٌ تَخْرُجُ مِنْ قَعْرِ عَدْنٍ تَسُوقُ النَّاسَ إِلَى الْمَحْشَرِ، تَحْشُرُ الذَّرَّ وَالنَّمْلَ " ⁴⁹⁶

İki hadisin lafzı karşılaştırılınca görüleceği üzere Taberânî rivayetinde “dühan” kelimesi eksik olarak dokuz alâmet zikredilmiştir. Hâkim, Buhârî ve Müslim rivayet etmediği halde hadisin sahih olduğunu düşünüp eserine almıştır. Zehebi *Telhîs*'inde bu görüşü taktir etmiştir.⁴⁹⁷ Hadis Hâkim'in naklettiği isnad ve lafzıyla *sahih* bulunmuştur.

22.2. Kıyamette Hesaba Çekilme

حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثنا بِشْرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا بَكَّارُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " بَيِّعْتُ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَبْدًا لَا ذَنْبَ لَهُ فَيَقُولُ اللَّهُ: يَا أَيُّ الْأَمْرَيْنِ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَنْ أُجْزِيكَ بِعَمَلِكَ، أَوْ بِنِعْمَتِي عِنْدَكَ قَالَ: رَبِّ، إِنَّكَ تَعْلَمُ أَيُّي لَمْ أُعْصِكَ قَالَ: خُدُوا عَبْدِي بِنِعْمَةٍ مِنْ نِعْمِي، فَمَا تَبَقَى لَهُ حَسَنَةٌ، إِلَّا اسْتَعْرَفَهَا تِلْكَ النِّعْمَةُ فَيَقُولُ: رَبِّ بِنِعْمَتِكَ وَرَحْمَتِكَ فَيَقُولُ: بِنِعْمَتِي وَرَحْمَتِي، وَيُؤْتَى بِعَبْدٍ مُحْسِنٍ فِي نَفْسِهِ لَا يُرَى أَنَّ لَهُ ذَنْبًا، فَيَقُولُ لَهُ: هَلْ كُنْتَ تَوَالِي أَوْلِيَانِي؟ قَالَ: كُنْتُ لِلنَّاسِ سَلْمًا، قَالَ: فَهَلْ كُنْتَ تُعَادِي أَعْدَائِي؟ قَالَ: يَا رَبِّ، لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَ أَحَدٍ شَيْئًا، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: لَا يَنَالُ رَحْمَتِي مَنْ لَا يُوَالِي أَوْلِيَانِي وَيُعَادِي أَعْدَائِي " ⁴⁹⁷

el-Velfîd b. Hammâd bize Süleymân b. Abdirrahmân'dan, o Bişr b. Avn'dan, o Bekkâr b. Temîm'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Kıyamet günü Allah (c.c.) günahsız bir kulu diriltip: “Seni amelinle mi, yoksa senin yanındaki nimetimle mi hesaba çekmemi istersin?” diye sorar. Kul: ‘Ya Rabbi! Şüphesiz Sana hiç isyan etmediğimi biliyorsun.’ deyince, Allah (c.c.): ‘Nimetlerimden birinin hesabı için kulumu alın.’ buyurur. O kulun yaptığı iyilikler bu nimeti karşılamaya yetmez. O zaman kul: ‘Ya Rabbi! Beni nimetin ve rahmetinle hesaba çek.’ buyurur. Yüce Allah da: ‘Nimetim ve rahmetimle

⁴⁹⁵ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/474.

⁴⁹⁶ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/474.

⁴⁹⁷ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/474.

hesaba çekeceğim.’ buyurur. Kendince iyi biri olduğunu düşünen ve kendinde hiç günah olmadığını sanan bir kul getirilir. Allah, ona «Dostlarımla dost muydun?» diye sorar. Kul: ‘Ben insanlarla barış içindeydim.’ der. Allah (c.c.), «Düşmanlarımla düşman mıydın?» diye sorar. Bunun üzerine kul: «Ya Rabbi! Benim kimseyle aramda sıkıntı yoktu.’ der. Allah Teâla, ‘Dostlarımla dost olmayan, düşmanlarımla düşman olmayan benim rahmetime nail olamaz.’ buyurmuştur .”⁴⁹⁸

Sıhhat Durumu

Rivayetin râvileri hakkında daha önce bilgi verilmiş olup⁴⁹⁹, bu isnadla gelen rivayetlerin *mevzû* sayılacağı ifade edilmiştir.

22.3. Müslümanlar Arasındaki Fitne

حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَبِيعَةُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: سَمِعْتُ وَائِلَةَ بِنْتُ الْأَسَدِ، يَقُولُ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَنْتُمْ عُمُونَ أَيْ أَخْرَجْتُمْ وَقَاءَهُ، أَلَا إِنِّي مِنْ أَوْلَائِكُمْ وَقَاءَهُ، وَتَنْبَعُونِي أَفْنَادًا، يُهْلِكُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا»

Ebu'l-Muğira bize el-Evzâî'den, o Rabîa b. Yezîd'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) der ki: “Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza çıktı ve: ‘Benim aranızda en son ölecek kişi olduğumu mu zannediyorsunuz. Bilin ki aranızda ilk vefat edecek olan benim. Siz de, bir kısmınız bir kısmınızı helâk edenler olduğunuz halde benim arkamdan geleceksiniz.’ buyurdu.”⁵⁰⁰

Tahrir ve Sıhhat Durumu

Şuayb el-Arnaut, hadisin isnadının Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre *sahih* olduğunu aktarmıştır. Ayrıca Ebu'l-Muğira'nın, Abdu'l-Kuddus b. el-Haccâc; El-Evzâî'nin de Abdurrahmân b. Ömer olduğu bilgisini kaydetmiştir.⁵⁰¹

Heysemî de hadisin Ahmed b. Hanbel, Ebû Ya'lâ ve Taberânî tarafından rivayet edildiğine dikkat çektikten sonra Ahmed b. Hanbel rivayetinin senedindeki râvilerin *sahîh* hadis râvileri olduğunu söylemiştir.⁵⁰²

⁴⁹⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/59.

⁴⁹⁹ Bkz. 5.1. Nolu Hadis: Mescidlerin En Hayırlı Yer Olması.

⁵⁰⁰ ; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/186; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22, 167; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/306.

⁵⁰¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/186.

⁵⁰² Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/306.

Metin olarak aynı ve sened olarak da el-Evzâi de birleşen bir rivayet de şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى السُّنْدَرِيُّ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرِ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَبِيعُهُ، قَالَ: سَمِعْتُ وَائِلَةَ بْنَ الْأَسْقَعِ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «تَرَعُمُونَ آتِي مِنْ آخِرِكُمْ وَفَاءً، أَلَا وَإِي مِنْ أَوْلِكُمْ وَفَاءً، وَتَتَّبِعُونِي أَفْنَادًا يُهْلِكُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا»⁵⁰³

Ebû Ya'lâ'nın, *el-Müsned*'inde geçen hadis için Hüseyin Selim Esed “*isnadının sahîh*” olduğunu söylemiştir.⁵⁰⁴

Bu bilgiler ışığında hadisin *sahih* olduğu anlaşılmaktadır.

22.4. Şam'dan Gelenlere Dâhil Olmak

حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ حَمَّادِ الرَّمْلِيُّ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدِّمَشْقِيُّ، ثنا بِشْرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا بَكَّارُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ لِحَدِيقَةَ بْنِ الْيَمَانِ وَمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ: وَهُمَا يَسْتَنْبِرَانِي فِي الْمَنْزِلِ فَأَوْمَى إِلَى الشَّامِ ثُمَّ سَأَلَاهُ، فَأَوْمَى إِلَى الشَّامِ، ثُمَّ سَأَلَاهُ فَأَوْمَى إِلَى الشَّامِ قَالَ: «عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ، فَإِنَّهَا صَفْوَةٌ بِلَادِ اللَّهِ يَسْكُنُهَا خَيْرُتُهُ مِنْ خَلْقِهِ، فَمَنْ أَبِي فَلْيَلْحَقْ بِيَمِينِهِ، وَلَيْسَتْ مِنْ غُدْرِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ تَكْفَلَ لِي بِالشَّامِ وَأَهْلِهِ»

el-Velîd b. Hammâd er-Ramlî bize Süleymân b. Abdirrahmân ed-Dimeşkî'den, o Bişr b. Avn'dan, o Bekkâr b. Temîm'den, o Mekhûl'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan şöyle demiştir: “Rasûlullah'ın (s.a.v.), Hüzeyfe b. el-Yeman ve Muâz b. Cebel'e söylediğini işittim. O ikisi evde Rasûlullah (s.a.v.)'le istişâre ediyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.), Şam tarafına işaret etti. O ikisi tekrar sordu, Rasûlullah (s.a.v.), Şam'ı gösterdi, sonra o ikisi tekrar sordu, Rasûlullah (s.a.v.), Şam tarafını işaret etti ve dedi ki: ‘Size Şam gereklidir; çünkü Şam Allah'ın (c.c.) belgelerinin en iyisidir. Allah'ın (c.c.) yarattıklarından en hayırlıları orada ikamet eder. Kim bunu kabul etmezse Yemen'deki orduya katılsın! Onun havuzlarından içsin! Şüphesiz Allah (c.c.), Şam ve halkı hakkında bana kefil olmuştur.’”⁵⁰⁵

⁵⁰³ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *el-Müsned*, 13/473.

⁵⁰⁴ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, *el-Müsned*, 13/473.

⁵⁰⁵ Taberânî, *el Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/58, 137.

Tahric ve Sıhhat Durumu

Rivayetin râvileri hakkında daha önce bilgi verilmiş olup⁵⁰⁶, bu isnadla gelen rivayetlerin *mevzû* sayılacağı ifade edilmiştir. Ancak hadisin yine Vâsile'den rivayetle farklı senedleri bulunmaktadır.

Rivayetin bir benzeri Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'inde geçmektedir. Sened olarak Mekhul'de birleşmektedir. Metin olarak “*İnsanlar ordu ordu olacak: Yemen tarafından ordu, Şam tarafından ordu, doğudan bir ordu, batıdan bir ordu.*” anlamındaki «يُجَنَّدُ النَّاسُ أَجْنَادًا جُنْدٌ بِالْيَمَنِ، وَجُنْدٌ بِالشَّامِ، وَجُنْدٌ بِالمَشْرِقِ، وَجُنْدٌ بِالمَغْرِبِ» ifade ilave olarak gelmiştir. Yine metninde “*Allah Teâlâ kullarının en iyileri orada oturur.*” ifadesi yerine “*Allah Teâlâ kullarının en iyilerini oraya yönlendirir.*” anlamındaki “يَسُوقُ إِلَيْهَا صَفْوَتَهُ مِنْ عِبَادِهِ” ifade bulunmaktadır. Hadis şu şekildedir:

وَحَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ مُحَمَّدُ بْنُ عُمَانَ بْنِ سَعِيدِ الكُوفِيِّ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا المُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرَانَ كِلَاهُمَا عَنِ المُعِيرَةَ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الأَسَقَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُجَنَّدُ النَّاسُ أَجْنَادًا جُنْدٌ بِالْيَمَنِ، وَجُنْدٌ بِالشَّامِ، وَجُنْدٌ بِالمَشْرِقِ، وَجُنْدٌ بِالمَغْرِبِ» قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي فَتَى شَابٌّ فَاعْلَمِي أُدْرِكَ ذَلِكَ، فَأَيُّ ذَلِكَ تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: " عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ، فَإِنَّهَا صَفْوَةٌ اللَّهِ مِنْ بِلَادِهِ يَسُوقُ إِلَيْهَا صَفْوَتَهُ مِنْ عِبَادِهِ، عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ، فَإِنَّ اللَّهَ تَكَفَّلَ لِي بِالشَّامِ وَأَهْلِهِ، فَمَنْ أَبِي فَلْيَلْحَقْ بِيَمَنِهِ "

Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) rivayetle, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*İnsanlar ordu ordu olacak: Yemen'den bir ordu, Şam'dan bir ordu, doğudan bir ordu, batıdan bir ordu.*” Bir adam dedi ki: ‘Ey Allah’ın (c.c.) Rasulü! Ben genç bir delikanlıyım, umulur o zamana yetişebilirim. Benim için bunlardan hangisini emredersin!’ Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: ‘*Size Şam gereklidir! Çünkü Şam Allah'ın (c.c.) beldelerinin en üstünüdür. Allah Teâlâ kullarının en üstünlerini oraya yönlendirir. Size Şam gereklidir. Şüphesiz Allah (c.c.), Şam ve halkı hakkında bana kefil oldu. Kim bunu kabul etmezse Yemen'de bulunan orduya katılsın.*”⁵⁰⁷

Sened olarak diğer iki rivayetle Mekhul'de birleşen, metin olarak bir önceki hadisin cevap kısmı ile hemen hemen aynı olan rivayette fark olarak, “*Havuzlarından içsin.*” anlamında “وَلَيْسَتْ بِغُدْرِهِ” ifadesinin fazla olmasıdır. Rivayet şu şekildedir:

⁵⁰⁶ Bkz. 5.1. Nolu Hadis: Mescidlerin En Hayırlı Yer Olması.

⁵⁰⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/55, 130.

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسْتَرِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ الْجَزْرَائِيُّ، ثنا عَلِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، أَنَا الْحَارِثُ بْنُ يَزِيدَ الشَّامِيُّ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ مَكْحُولٍ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، فَقُلْنَا: حَدِّثْنَا حَدِيثًا، سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: " سَمِعْتُ مُعَاذًا وَحُدَيْفَةَ يَسْتَشِيرَانِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنْزِلِ فَأَوْمَى إِلَيْهِمَا بِالشَّامِ، ثُمَّ اسْتَشَارَاهُ فَأَوْمَى إِلَيْهِمَا بِالشَّامِ، ثُمَّ اسْتَشَارَاهُ فَأَوْمَى إِلَيْهِمَا بِالشَّامِ قَالَ فِي الثَّلَاثَةِ: «عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ، فَإِنَّهَا صَفْوَةٌ بِلَادِ اللَّهِ يَسْكُنُهَا خَيْرُهُ مِنْ عِبَادِهِ، وَمَنْ أَبِي فَلْيُلْحَقْ بِيَمَنِهِ وَلَيْسُو بِعُدْرِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ تَكَفَّلَ لِي بِالشَّامِ وَأَهْلِهِ»⁵⁰⁸

Bu hadisin senesinde bulunan Haris b. Yezîd eş-Şâmî hakkında cerh, ta'dîl bilgisine ulaşılamamıştır. Senetteki Alâ' b. Kesir el-Kuraşîdir. İbn Hacer onun sika olduğunu söylemiştir.⁵⁰⁹ Senesinde durumu bilinmeyen râvi bulunmasından sebeple hadisin bu isnadı için İsmâil Semîr tevakkuf etmiştir.⁵¹⁰

Hadisin Vâsile'den birden fazla isnadı bulunmakta olup, Elbânî Vâsile'den gelen hadisin "sahih" olduğunu söylemiştir.⁵¹¹

Hadis bazı lafız farklılıkları ile Abdullah b. Havâle'den rivayetle Hâkim'in *el-Müstedrek*'inde de nakledilmiştir. Hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثنا بَحْرُ بْنُ نَصْرِ الْخَوْلَانِيُّ، ثنا يَشْرُ بْنُ بَكْرِ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ مَكْحُولٍ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَوَالَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " سَتَجِدُّونَ أَجْنَادًا: جُنْدًا بِالشَّامِ، وَجُنْدًا بِالْعِرَاقِ، وَجُنْدًا بِالْيَمَنِ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اخْتَرْ لِي، قَالَ: «عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ، فَمَنْ أَبِي فَلْيُلْحَقْ بِيَمَنِهِ، وَلَيْسُو مِنْ عُذْرِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ تَكَفَّلَ لِي بِالشَّامِ وَأَهْلِهِ»

Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "(Yakında) işler, sizin muhtelif ordulara ayrılmanız şeklinde olacaktır! Bir ordu, Şam'da, bir ordu Irak'ta, , bir ordu da Yemen'de olacaktır!" İbn Havâle (ra) şöyle dedi: "Ey Allah'ın (c.c.) Rasulü! Eğer ben o zamana yetişecek olursam, benim için o yerlerden birini seç!" Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Size gereken Şam'a gitmektir! Eğer Şam'a gitmekten çekinirseniz, Yemen'e gidiniz! Şam'a gittiğinizde onun havuzlarınızdan içiniz! Kuşkusuz ki Allah (c.c.), Şam ve Şam halkı hakkında bana teminat verdi."⁵¹²

Hâkim (405/1014) "Buhârî ve Müslim'in rivayet etmediği halde senedinin sahih olduğunu" söylemiş, Zehebî de *Telhîs*'inde Hâkim'i onaylamıştır.⁵¹³

Bütün rivayetler birlikte ele alındığında hadis Vâsile'den gelen bir isnadıyla mevzu iken, yine Vâsile'den diğer isnadıyla sahih durumdadır.

⁵⁰⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/58, 138.

⁵⁰⁹ İbn Hacer, *Takribü't-Tehzîb*, 436.

⁵¹⁰ Semîr, *Merviyâtü's-Sahâbi Vâsile b. el-Eska'*, 96.

⁵¹¹ Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi's-Sagîr*, 2/751.

⁵¹² Hâkim, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, 4/555.

⁵¹³ Hâkim, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, 4/555.

23. ŞEFAAT

23.1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Şefaata Etmeyeceği Kimseler

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: نا مَعْلَلُ بْنُ نُفَيْلٍ قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ مُحْصَنٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ مَكْحُولٍ، عَنِ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صِنْفَانِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ لَا تَتَأَلَّهُمَا شَفَاعَتِي: الْمُرْجِنَةُ، وَالْقَدْرِيَّةُ»

Ahmed bize Muallil b. Nüfeyl'den, o Muhammed b. Mihsan'dan, o Evzâi'den, o Mekhul'den, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) şöyle nakletmiştir:

Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söyledi: “ *Bu ümmette iki sınıf vardır ki benim şefaati o ikisine nail olmaz. Onlar, Mürcie ve Kaderiyye'dir.* ”⁵¹⁴

Tahric ve Sıhhat Durumu

Heysemî, Vâsile'den gelen bu hadisin senedindeki Muhammed b. Mihsan'ın metrûk (terk edilmiş) olduğunu söylemiştir.⁵¹⁵ Dolayısıyla hadis bu isnadla zayıftır.

Yine aynı hadisin Vâsile'den değil de İbn Abbas'tan gelen lafzı şu şekildedir: “صنفان من هذه الأمة ليس لهما في الإسلام نصيب المرجئة والقدرية”⁵¹⁶

Bu rivayet için Elbânî “zayıf” hükmü vermiştir.⁵¹⁷

23.2.Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Ümmetinin Şefaata etmesi

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ جَرِيرٍ الصُّورِيُّ، ثنا أَبُو الْجُمَاهِرِ، ثنا سَعِيدُ بْنُ نَسِيرٍ، عَنِ قَتَادَةَ، عَنِ أَبِي الْمَلِيحِ، عَنِ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَكْثَرَ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ»

Hasan b. Cerîr es-Sûrî bize Ebû'l-Cümâhir'den, o Saîd b. Beşîr'den, o Katâde'den, o Ebî el-Melîh'ten, o da Vâsile b. el-Eska'dan (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “ *Ümmetimden bir kişinin şefaatiyle, Temim oğullarının sayısından daha fazla kişi cennete girer.* ”⁵¹⁸

⁵¹⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/174 (No. 1625).

⁵¹⁵ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/206.

⁵¹⁶ İbn Mâce, Ebû Abdillâh el-Kazvîni, *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuad Abdalbâki (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1958), “fi'l-İman”, 9.

⁵¹⁷ Elbânî, *Sahîhu ve Da'ifü Süneni İbn Mâce* (b.y.: Bernâmeçün Manzûmetü't-Tahkîkâti'l-Hadîsiyyeti, ts.), 1/134.

⁵¹⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/76 (No. 188).

Tahric ve Sihhat Durumu

Hadisin senedinde bulunan Hasan b. Cerîr es-Sûrî için cerh ve ta'dîl alanında herhangi bir bilgi bulunmadığı için Semîr İsmâîl bu isnadla gelen hadis için Tevakkuf etmiştir.⁵¹⁹

Taberânî'nin, *el-Kebîr*'inde geçen hadisle metni aynı olan fakat sened zinciri farklı olan hadis Ebû Nuaym'ın (430/1038) *Hilyetü'l-Evliya*'sında geçmektedir. Senedleri her ne kadar farklı olsa da Katâde'de birleşmektedir. Rivayet şöyledir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ حُبَيْشٍ، ثنا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ عَطَاءِ الصُّوفِيِّ، ثنا يُونُسُ بْنُ مُوسَى الْقَطَّانُ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ بِشْرِ الْجَلِيِّ، ثنا الْحَكَمُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي مَلِيحٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْنَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَكْثَرُ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ»⁵²⁰

Elbânî bu hadis için “*sahih*” hükmü vermiştir.⁵²¹

Yine aynı hadisin, Abdullah b. Ebi'l-Ced'â'dan gelen şâhid rivayeti de şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَفَّانُ قَالَ: حَدَّثَنَا وَهَيْبُ قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْجَدْعَاءِ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي، أَكْثَرُ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ سِوَاكَ؟ قَالَ: «سِوَايِ»⁵²²

Bu hadis hakkında Şuayb el-Arnâvut “*sahih*” demiştir.⁵²³

Sonuç itibariyle, rivayetin bir isnadı için *Tevakkuf* edilmiş, bir başka rivayeti için *sahih* hükmü verilmiştir.

⁵¹⁹ Semîr İsmâîl Abdulkâdir el-Bedrasâvî, *Merviyâtü's-Sahabî Vâsile ibn el-Eska*, 216.

⁵²⁰ Ebû Nuaym, *Hilyetül Evliya*, 13/304.

⁵²¹ Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi's-Sağîr ve Ziyâdâtüh* (Pakistan: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.), 2/946.

⁵²² İbn Mâce, “Züht”, 37; Ayrıca bkz. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/188.

⁵²³ İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvut(b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009), 5/369.

SONUÇ

H.z. Peygamber'in (s.a.v.) ashâbı, H.z. Peygamber'i (s.a.v.) görmüş, ona iman etmiş, onun sünnetini bizzat Rasûlullah (s.a.v.) ile yaşayarak öğrenmiş, bu ümmetin en hayırlı insanlarıdır. Bize H.z. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini ve hadislerini ulaştıran bu insanların hayatlarını ve rivayet ettikleri hadisleri öğrenmek her bir Müslümanın, özellikle de hadis ilmi ile meşgul olanların görevidir.

H.z. Peygamber'in (s.a.v.) ashâbından biri olan Vâsile (r.a.) kişiliği, ahlâkı ve hayatı ile bize örnek bir kişi olmuştur.

Vâsile (r.a.), Tebük seferinden önce Müslüman olmuştur. Maddi imkânsızlıklarına rağmen H.z. Peygamber (s.a.v.) ile Tebük seferine katılmıştır. Savaştan aldığı ganimetlerin hepsini Allah (c.c.) yolunda vermek isteyen bu üstün insan Medine'ye yerleşmiş, H.z. Peygamber (s.a.v.) ile üç sene beraber yaşamıştır. Bu süre zarfında Ashâb-ı Suffe'ye dâhil olmuş ve elinden geldiğince H.z. Peygamber'den (s.a.v.) bilgiler elde etmiş, onun hadislerini öğrenmiş ve insanlara aktarmıştır.

İsnad farklılıkları ile Vâsile'den (r.a.) gelen birçok rivayet mevcuttur. Bu rivayetlerin bir kısmı merfû bir kısmı mevkuftur. Çalışmanın birinci kısmında Vâsile'yi tanıtırken Vâsile'den gelen mevkuף hadislerin tercümelerine yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında Vâsile'den gelen hadislerin tekrarları çıkartılarak 81 adet merfû hadise ulaşılmıştır. Bunların benzer rivayetlerine, hadislerin sıhhat durumlarında yeri geldikçe işaret edilmiştir. Bu rivayetlerden 28 adeti *Kütüb-i Sitte*'de, çoğunluğu ise *Kütüb-i Sitte* dışındaki hadis kaynaklarında bulunmaktadır. Özellikle de Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr*'i ve *Müsnedü's-Şâmiyyîn*'i bu rivayetlerin en yoğun bulunduğu kaynaklar olarak dikkat çekmektedir. Bunda Vâsile'nin (r.a.) H.z. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonraki döneminde, Suriye'nin ve Dımaşk'ın fethine katılması, Dımaşk'a yerleşip uzun süre bu bölgede ikâmet etmesi ve yine bu bölgede vefat eden son sahâbî olarak uzun zaman bulunması etkili olmuştur. Tespit edildiğine göre Vâsile'den hadis alan râviler arasında tâbiîn neslinden Şamlı hadisçiler hayli bir yekûn tutmaktadır. Vâsile hadislerinin bu râviler aracılığı ile bölgenin önemli hadisçilerinden Taberânî'ye ulaşmış olduğu anlaşılmaktadır.

Vâsile'nin (r.a.) rivayet ettiği hadislerin hangi hadis kitaplarına dağılmış olduklarını ve sıhhat durumlarını bir tablo halinde ortaya koymak faydalı olacaktır. Çalışma süresince Vâsile'den (r.a.) gelen isnadların sıhhat durumları yanında, aynı hadis metninin başka sahâbîlerden gelen isnadlarının sıhhat durumlarını da tespiti çalışıldığı için; Vâsile isnadlarıyla sıhhat durumlarını göstermenin yanında şâhidleriyle birlikte metin sıhhat durumlarını göstermek isâbetli olacaktır.

TABLO 1: HADİS RİVAYETLERİNİN DAĞILIMI

Geçtiği Kaynak	Rivayet Sayısı
Buhârî	2
Müslim	4
Tirmizî	8
Ebû Dâvud	10
İbn Mâce	10
Nesâî	3
Ahmed b. Hanbel	23
Dârimî	2
Taberânî el-Kebîr	47
Müsnedü'ş-Şamiyyîn	12
Diğerleri	46

TABLO 2: VÂSİLE B. EL-ESKA'NIN RİVAYET ETTİĞİ HADİSLERİN SENED VE METİN HÜKÜMLERİ VE KAYNAKLARINA GÖRE DAĞILIMI

Hadis No	Hadisin Geçtiği Kaynaklar										HADİSİN SİHHATİ		
	Buhârî	Müslim	Tirmizî	Ebû Dâvud	İbn Mâce	Nesâî	Ahmed b. Hanbel	Dârimî	Taberânî el-Kebîr	Müsnedü'ş-Şamiyyîn	Diğerleri	VÂSİLE RİVAYETİ İLE	ŞÂHİD RİVAYETİ İLE
1.1.Hadis				*					*			Sahih li ğayrihi	-
1.2.Hadis											*	Mevzû	-
1.3.Hadis									*			Mevzû	-
1.4.Hadis							*	*	*		*	Sahih	-
2.1.Hadis								*				Çok zayıf	-
2.2.Hadis								*	*			Zayıf	-
3.1.Hadis							*					Hasen	-
3.2.Hadis											*	Mevzû	-
3.3.Hadis										*		Zayıf	-
3.4.Hadis									*		*	Zayıf	Sahih
3.5.Hadis											*	Çok zayıf	-
4.1.Hadis											*	Mevzû	-
4.2.Hadis									*	*		Mevzû	-
4.3.Hadis					*	*					*	Zayıf	Sahih
4.4.Hadis									*		*	Mevzû	-
4.5.Hadis				*			*		*		*	Zayıf li ğayrihi	
4.6.Hadis							*				*	Zayıf	Sahih
4.7.Hadis									*		*	Mevzû	-
5.1.Hadis									*	*		Mevzû	-
5.2.Hadis			*				*		*		*	Zayıf	Hasen
6.1.Hadis									*	*		Mevzû	-
6.2.Hadis					*							Mevzû	-
7.1.Hadis									*			Çok zayıf	
7.2.Hadis									*			Zayıf	-
8.1.Hadis	*		*	*					*		*	Mevzû	Sahih
8.2.Hadis									*			Mevzû	-
9.1.Hadis							*		*		*	Zayıf	Hasen
9.2.Hadis									*			Mevzû	-

Hadis No	Hadisin Geçtiği Kaynaklar										HADİSİN SİHHATİ		
	Buhârî	Müslim	Tirmizî	Ebû Dâvud	İbn Mâce	Nesâî	Ahmed b. Hanbel	Dârimî	Taberânî el-Kebîr	Müsnedü'ş-Şâmiyyîn	Diğerleri	VÂSİLE RİVAYETİ İLE	ŞÂHİD RİVAYETİ İLE
10.1.Hadis								*				Sahih li ğayrihi	-
10.2.Hadis							*	*		*		Zayıf	-
10.3.Hadis					*							Çok zayıf	-
11.1.Hadis										*		Mevzû	-
11.2.Hadis									*	*		Zayıf	-
12.1.Hadis							*	*		*		Zayıf	-
12.2.Hadis			*	*		*	*	*		*		Hasen li ğayrihi	Sahih
13.1.Hadis		*	*				*		*			Zayıf	Sahih
13.2.Hadis					*							Mevzû	-
13.3.Hadis										*		Çok zayıf	-
13.4.Hadis								*	*			Çok zayıf	-
13.5.Hadis										*		Çok zayıf	-
14.1.Hadis					*		*			*		Hasen	-
14.2.Hadis										*		Tevakkuf	-
14.3.Hadis									*	*		Mevzû	-
15.1.Hadis				*	*		*	*		*		Hasen li ğayrihi	-
15.2.Hadis			*									Hasen	-
15.3.Hadis		*					*	*				Sahih li ğayrihi	Sahih
15.4.Hadis								*				Tevakkuf	-
15.5.Hadis	*						*	*		*		Sahih	-
15.6.Hadis								*				Tevakkuf	-
15.7.Hadis		*	*	*		*	*	*	*	*		Sahih	-
15.8.Hadis					*							Sahih li ğayrihi	-
15.9.Hadis								*		*		Çok zayıf	-
15.10.Hadis								*				Mevzû	-
15.11.Hadis			*	*				*				Çok zayıf	Sahih
16.1.Hadis										*		Mevzû	-
16.2.Hadis								*				Zayıf	-

Hadis No	Hadisin Geçtiği Kaynaklar										HADİSİN SİHHATİ		
	Buhârî	Müslim	Tirmizî	Ebû Dâvud	İbn Mâce	Nesâî	Ahmed b. Hanbel	Dârimî	Taberâmî el-Kebîr	Müsnedü'ş-Şamiyyîn	Diğerleri	VÂSİLE RİVÂYETİ İLE	ŞÂHİD RİVÂYETİ İLE
	17.1.Hadis								*			Çok zayıf	-
17.2.Hadis								*			Zayıf	-	
17.3.Hadis				*			*	*			Zayıf	-	
18.1.Hadis										*	Zayıf	-	
18.2.Hadis					*		*	*		*	Sahih	-	
18.3.Hadis								*			Çok zayıf	-	
18.4.Hadis								*		*	Sahih	-	
18.5.Hadis									*	*	Hasen	-	
18.6.Hadis										*	Zayıf	-	
18.7.Hadis									*	*	Tevakkuf	Sahih	
18.8.Hadis					*					*	Sahih		
18.9.Hadis				*				*			Sahih		
19.1.Hadis							*	*		*	Sahih	-	
20.1.Hadis				*			*				Sahih	-	
21.1.Hadis								*		*	Mevzû	Zayıf	
21.2.Hadis		*	*				*				Sahih	-	
21.3.Hadis							*			*	Sahih	-	
21.4.Hadis								*		*	Sahih	-	
21.5.Hadis										*	Zayıf	-	
22.1.Hadis								*		*	Sahih	-	
22.2.Hadis								*			Mevzû	-	
22.3.Hadis							*	*		*	Sahih	-	
22.4.Hadis								*		*	Sahih	-	
23.1.Hadis										*	Zayıf	-	
23.2.Hadis					*		*	*		*	Sahih	Sahih	

Vâsile'den gelen rivayetlerin 35 (% 43,21) tanesi *Kütüb-i Tis'a*'da bulunmaktadır. Bunlardan 9 (% 11,11) tanesi sadece *Kütüb-i Tis'a*'da bulunup diğer hadis kitaplarında bulunmamaktadır. Bu hadislerin 26 (% 32,10) tanesi hem *Kütüb-i*

Tis 'a''da hem de diğer hadis kitaplarında bulunmaktadır. Bütün hadislerden geriye kalan 46 (% 56,79) tanesi ise sadece diğer hadis kitaplarında bulunmaktadır.

Rivayetlerin 20 (% 24,69) tanesi mevzû, yine 11 (% 13,58) tanesi çok zayıf, 20 (% 21,69) tanesi zayıf, 2 (% 2,46) tanesi hasen li gayrihi, 4 (% 4,93) tanesi hasen, 4 (% 4,93) tanesi sahih li gayrihi, 16 (% 19,75) tanesi sahihtir. Hadislerin 4 tanesinin (% 4,93) isnadı hakkında Tevakkuf edilmiştir.

Vâsile'den gelen rivayetlerin, şâhidleriyle birlikte metin sıhhat durumları da şu şekildedir: Toplamda 14 rivayetin metin sıhhat durumu belirtilmiştir. Bu rivayetlerden 1 (% 07,14) tanesi zayıf, 2 (% 14,28) tanesi hasen, 1 (% 07,14) tanesi sahih li gayrihi, 10 (% 71,42) tanesinin sahih olduğu tespit edilmiştir.

Vâsile b. el-Eskâ hadis rivayetleriyle çeşitli konularda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tavsiye ve uygulamalarını Müslümanlara aktarmış, birçok konuda Müslümanları aydınlatmış ve hadis ilmine önemli katkılar sağlamış bir sahâbîdir. Küçük yaşta Ashâb-ı Suffe'ye dâhil olup Hz. Peygamber (s.a.v.) ile üç sene kadar beraber yaşayabilmesine rağmen birçok hadis rivayetinde bulunan Vâsile'nin (r.a.) ilmi öğrenme ve öğretmedeki azmi bu günlere kadar birçok hadisin gelmesine sebep olmuştur. Vâsile, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Şam bölgesini öven ve Şam bölgesini tavsiye eden rivayetlerinden olacaktır ki ömrünün kalan kısmını Şam bölgesinde yaşamış ve bölgede yaşamış olmasının etkisi olarak da orada hâkim olan itikâdî meselelerin ve siyâsî sıkıntıların çözümüne yönelik rivayetler aktarmıştır.

Çalışmada Vâsile b. es-Eska', tabakât kaynaklarını kullanarak tanıtılmış, tahrir ve sıhhat bilgileri ile birlikte onun rivayet ettiği hadislere ulaşılmıştır. Bu tez, Vâsile'nin (r.a.) Müsned'i tespit ve hadisleri tasnif edilerek Musannef tekniğine uyarlanmaya gayret edilmiştir.

Ve'l-Hamdülillahi Rabbi'l-Âlemîn...

BİBLİYOGRAFYA

Aclûnî, Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed (1162/1749), *Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs*, thk. Abdulhamid b. Ahmed b. Yûsuf b. Hindavî, 2 Cilt, Beyrût: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000.

Ahmed b. Hanbel, eş-Şeybânî (241/855), *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnâvut, 45 Cilt, Beyrût: Müessesetü'r-Rîsâle, 2001.

Aydınlı, Abdullah, *Hadis Istılahları sözlüğü*, İstanbul: İfav Yayınları, 2009.

Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed b. el-Ferrâ el-Beğavî eş-Şafî, (516/1122), *Şerhu's-Sünne*, thk. Şuayb el-Arnâvut-Muhammed Züheyr eş-Şâviş, 15 Cilt, Beyrût: Mektebtü'l-İslâmî, 1983.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin (458/1066), *el-Esmâ ve's-Sıfât*, thk. Abdullah b. Muhammed b. el-Hâşidî, 2 Cilt, el-Arabiyyetu's-Suûdiyye: Mektebetü's-Süvâdî, 1993.

_____, *Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvâli's-Sâhibi's-Şerîa*, 7 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1985.

_____, *es-Sünenü'l-Kübrâ li'l-Beyhakî*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ, Lübnan: Dâru'Kütübü'l-İlmiyye, 2003.

_____, *Şu'abu'l-İman*, thk. Abdulalî Abdulhamîd Hâmid, 14 Cilt, Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003.

_____, *Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsâr*, thk. Abdulmu'tî Emin Kal'acî, 17 Cilt, Karaçi: Câmiatü'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye-Beyrût: Dâru Kuteybe -Dimaşk: Dâru'l-Va'y -Kâhire: Dâru'l-Vefâ, 1991.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (256/870), *el-Câmiu's-Sahîh*, thk. Halil b. Me'mun, 7 Cilt, Beyrût: Dâru'l-ma'rife, 1425/2004.

_____, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 8 Cilt, Haydarâbâd: Dâiratü'l-Maârif, ts.

- _____, *et-Târîhu 'l-Evsât*, 2 Cilt, Kâhire-Mısır: Mektebetü'd-Dâri't-Turâs, 1977.
- _____, *Sahihu 'l-Edebü 'l-Müfred*, thk. Muhammed Nâsırud-Din el-Elbânî, Dâru-Sıdk li'n-Neşr ve't-Tevzi', b.y., 1998.
- Bûsîrî**, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddin, (840/1436), *Misbâhu 'z-Zücâce fî Zevâidi İbn Mâce*, 4 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Arabiyye, 1983.
- Dârakutnî**, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed b. Mehdî b. Mesûd b. en-Nu'man b. Dinar el-Bağdadî, (385/995), *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvut ve ark., 5 Cilt, Beyrût: Müessesetü'r-Rîsâle, 1423/2004.
- _____, *ed-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Abdurrahim el-Kaşkarî, 3 Cilt, Medine: Mecelletü'l-Câmiati'l-İslâmiyye, ts.
- Dârimî**, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fadl ed-Dârimî, (255/869), *es-Sünen*, thk. Hüseyin Selim Esed, 4 Cilt, Riyad: Dâru'l-Muğnî, 1991.
- Devserî**, Ebû Süleymân Câsim b. Süleymân el-Füheyd, *er-Ravzu 'l-Bessâm bi Tertîbi ve Tahrîci Fevâidi Temmâm*, Beyrût: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1987.
- Dûlâbî**, Ebû Bişr Muhammed b. Ahmed b. Hemmâd b. Saîd b. Müslim el-Ensârî er-Râzî (310/923), *el-Künâ ve'l-Esmâ'*, thk. Ebû Kuteybe Nazar Muhammed el-Firyâbî, 3 Cilt, Lübnan: Dâru İbn Hazm, 2000.
- Ebû Dâvud**, Süleymân b. el-E'sas es-Sicistanî (275/889), *es-Sünen*, 5 Cilt, Riyad: Mektebetü'l-maârif, 2007.
- Ebû Nuaym el-Isbehânî**, Ahmed b. Abdillâh (430/1038), *et-Tibbü'n-Nebevi*, thk. Mustafa Hadr Dönmez et-Türkî, 2 Cilt, Lübnan: Dâru İbn Hazm, 2006.
- _____, *Hilyetü 'l-Evliya*, 10 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Kitab, 1409/1988.
- Ebû Ya'lâ el-Mevsilî**, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî (307/919), *el-Müsned*, thk. Hüseyin Selim Esed, 3 Cilt, Dımaşk: Dâru'l-Me'mun, 1984.
- Ebu'l-Kâsım Temmâm**, Temmâm b. Muhammed er-Râzî (414/1023), *el-Fevâid*, thk. Hamdî Abdulmecîd es-Silefî, 2 Cilt, Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1991.

Elbânî, Muhammed Nâsıruddin, (1420/1999), *Da'îfü'l-Câmi's-Sağîr ve Ziyâdâtüh*, Pakistan: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.

_____, *Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha ve Şey'ün min Fıkhîhâ ve Fevâidihâ*, 6 Cilt, Beyrût: el-Mektebetü'l-İslâmî, 2002.

_____, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni Ebî Dâvud*, b.y.: Bernâmecün Manzûmeti't-Tahkîkâtî'l-Hadîsiyye, ts.

_____, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni İbn Mâce*, b.y.: Bernâmecün Manzûmeti't-Tahkîkâtî'l-Hadîsiyyeti, ts.

_____, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni'n-Nesâî*, b.y.: Nuru'l-İslam, ts.

_____, *Sahîhu ve Da'îfü Süneni't-Tirmizî*, b.y.: Bernâmecün Manzûmeti't-Tahkîkâtî'l-Hadîsiyyeti, ts.

_____, *Sahîhu'l-Câmi's-Sağîr ve Ziyâdâtüh*, 2 Cilt, Pakistan: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.

_____, *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, 3 Cilt, Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 2000.

_____, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'îfe ve'l-Mevdû'a ve Eseruhâ es-Seyyi' fi'l-Ümme*, 4 Cilt, el-Arabiyyetu's-Suûdiyye: Dâru'l-Maârif, 1992.

Görmez, Mehmet "Vâsile b. el-Eska", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/550-551. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Halîfî, Ebû Ya'lâ Halîl b. Abdillâh b. Ahmed el-Kazvînî (446/1055), *el-İrşâd fi Ma'rifeti Ulemâi'l-Hadîs*, thk. Muhammed Saîd, 3 Cilt, Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1988.

Harâitî, Ebû Bekir Muhammed b. Ca'fer (327/939), *Mesâviü'l-Ahlâk*, Cidde: Mektebetü's-Sevadî, 1993.

_____, *Mekârimü'l-Ahlâk*, thk. Eymen Abdulcebbar, Kahire: Dâru'l-Âfâk el-Arabiyye, 1999.

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed en-Nisâbûrî, (405/1014), *el-Müstedrek ale's-Sahîhâyn*, thk. Mustafa Abdulkadir Ata', 4 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Kütübü-i'l-İlmiyye, 1990.

Halife b. Hayyât, Ebû Amr b. Halife eş-Şeybânî el-Basrî, (240/855), *Tabakât*, thk. Süheyl Zekkâr, Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1993.

Hafîb el-Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali (463/1071), *el-Cami' li Ahlâki'r-Râvi ve Âdâbi's-Sâmi'*, thk. Muhammed Tahhan, 2 Cilt, Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 2007.

_____, *Muvazzihu Evhâmi'l-Cem' ve't-Tefrîk*, thk. Abdulmu'tî Emîn Kal'acî, 2 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1982.

_____, *Târîhu Bağdâd*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, 6 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Ğarb el-İslamiyye, 2002.

Heysemî, Ebu'l-Hasen Nûruddin b. Ali (807/1404), *Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, thk. Husâmü'd-Din el-Kuddûsî, 10 Cilt, Kâhire: Mektebü'l-Kuddûsî, 1994.

Iclî, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh (261/875), *Ma'rifetu's-Sikât*, thk. Abdulalî Abdulazîm el-Bistevî. 2 Cilt, Medine: Mektebetü'd-Dâr, 1985.

İbn Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh (463/1071), *el-İstîâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî, 4 Cilt, el-Kâhire, t.s.

İbn Adî, Ebû Ahmed b. Adî el-Cürcânî, (365/975), *el-Kamil fi Duafâi'r-Ricâl*, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd-Ali Muhammed Muavviz, Beyrût-Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997.

İbn Asâkir, Ebu'l Kasım Ali (571/1176), *Tarihu Medineti Dımaşk*, thk. Muhibbuddin Ebû Saîd Ömer, 80 Cilt, Beyrût-Lübnan: Dâru'l-Fikr, 2000.

İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed Abdurrahmân er-Râzî (327/939), *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, Beyrût: Tıbâ'atü Meclisi Dâirati'l-Maârif el-Osmaniyye, 1952.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed, (235/849), *el-Kitâbu'l-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Âsâr*, thk. Kemal Yûsuf el-Hût, 7 Cilt, Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1989.

İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî (852/1448), *et-Telhîsü'l-Habîr fi Tahrici Ehâdisi'r-Râfiyyi'l-Kebîr*, 4 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1989.

_____, *ed-Dirâye fi Tahrici Ehâdisi'l-Hidâye*, thk. Es-Seyyid Abdullah Hâşim el-Yemanî el-Medenî, 2 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, ts.

- _____, *el-İsâbe fî Temyîzis's-Sahâbe*, 3 Cilt, Bağdat: Mektebetü'l-Müsennâ, t.y.
- _____, *Lisânü'l-Mîzân*, 7 Cilt, Beyrût-Lübnan: Müessesetü'l-İlmiyye, 1971.
- _____, *Tehzîbü't-Tehzîb*, thk. Ömer Selâmî Ali b. Mes'ud, 6 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1996.
- _____, *Takrîbü't-Tehzîb*, thk. Muhammed b. Avvâme, Dımaşk-Suriye: Dâru'r-Raşîd, 1986.
- İbn Hibbân**, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî (354/965), *el-Mecrûhîn mine'l-muhaddisîn ed-du'afâ ve'l-metrûkîn*, thk. Muhammed İbrâhîm Zâyed, Haleb: Dâru'l-Va'y, 1976.
- _____, *el-İhsân fî Takrîbi Sahîhi İbn Hibbân*, thk. Şuayb el-Arnâvut, 18 Cilt, Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1988.
- _____, *es-Sikât*, 9 Cilt, Haydarâbâd: Dâiratü'l-Maârif, 1973.
- _____, *Sahih*, Lübnan: Dâru'l-İlmiyye, 1987.
- İbn Huzeyme**, (311/923), Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nîsâbü'rî, *Sahîhu İbn Huzeyme*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî, 4 Cilt, Beyrût: Mektebetü'l-İslâmî, ts.
- İbn Mâce**, Ebû Abdillâh el-Kazvînî (273/887), *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuad Abdulbâki, 2 Cilt, Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1958.
- İbn Sa'd**, Muhammed İbn Sa'd (230/845), *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, 9 Cilt, Beyrût: Dâru's-Sâdır, ts.
- İbn Şebbe**, Ebû Zeyd Ömer en-Nümeyrî el-Basrî, *Tarihu'l-Medineti'l Münevvera*, thk. Fehim Muhammed Şeltût, Cidde: Tabea ala nefkati, Muhammed Ahmed, 1979.
- İbnu'l-Esîr**, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (630/1233), *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk. Muhammed İbrâhîm el-Bennâ, Muhammed Ahmed Aşûr, 7 Cilt, Kahire: Dâru'ş-Şâ'b, 1285.

İbnu'l-Mübarek, Ebû Abdurrahmân Abdillâh b. el-Mübârek b. Vâzih el-Hanzelî el-Mervezî (181/797), *ez-Zühd ve'r-Rikak*, thk. Habîb er-Rahmân el-A'zamî, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.

İbnu's-Sünnî, Ahmed b. Muhammed (364/975), *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle*, thk. Kevser el-Bennî, Beyrût: Dâru'l-Kible, ts.

İbnü'l-Cevzî, Abdurrahmân b. Ali (597/1201), *el-İlelu'l-Mütenâhiye*, thk. Halil Meyyis, 2 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1403.

_____, *ed-Duafa ve'l-Metrûkin*, thk. Abdullah el-Kâdî, 3 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406.

_____, *el-Mevdû'at*, thk. Abdurrahmân Muhammed Osman, 3 Cilt, Medine: el-Mektebetü's-Selefi, 1968.

Kandehlevî, Muhammed Yûsuf (1389/1969), *Hayâtü's-Sahâbe*, 4 Cilt, Dımaşk: Dâru'l-Kalem, ts.

Kâdî el-Mâristan, Ebû Bekir Muhammed b. Abdalbaki (535/1141), *Ehâdisu's-Şüyûhi's-Sikât*, thk. Hâtim b. Arif, 3 Cilt, Mısır: Dâru'l-Âlim, 1422.

Kâvukcî, Ebu'l-Mehâsin Muhammed b. Halil, (1305/1887), *el-Lü'lüü'l-Mersu' fimâ lâ Aslühü ev bi Aslihi Mevzû'*, thk. Fevvâz Ahmed Zimerlî, Beyrût: Dâru'l-Beşâri'l-İslâmiyye, 1994.

Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer b. Ali b. el-Kudâî el-Mısri, (454/1062), *Müsnedü's-Şihâb*, thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Silefi, 2 Cilt, Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1986.

Kur'an-ı Kerim Meâli, çev. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları, 6. Basım, 2010.

Mahmûd et-Tahhân, *Teyşîru Mustalahi'l-Hadis*, Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 1985.

Mizzî, Ebu'l-Haccac Yûsuf (742/1341), *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, 35 Cilt, Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 6. Basım, 1994.

Muhallis, Ebû Tâhir Muhammed b. Abdîrrahmân b. el-Abbas el-Bağdâdî, (393/1003), *Muhallisiyyât*, thk. Nebîl Sa'düddin, 2 Cilt, Katar: Vezaratü'l-Evkaf ve's-Şûnî'l-İslamiyye, 2008.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (261/875), *el-Câmiu's-Sahîh*, 5 Cilt, Riyad: Dâru's-Selam, 2000.

Nebîl b. Mansûr, İbn Yakub b. Sultan Basâre, *Enîsü's-Sârî fî Tahrîci ve Tahkîki'l-Ehâdis elletî Zekeraha'l-Hafîz İbn Hacer el-Askalânî fî Fethi'l-Bârî*, thk. Nebîl b. Mansûr Yakub b. Sultan Basâre el-Kuveyti, 11 Cilt, Beyrût-Lübnan: Müessesetü'r-Reyyân, 2005.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb b. Ali (303/915), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8 Cilt, Riyad: Mektebetü'l-Maârif, ts.

_____, *ed-Duağâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Mahmûd İbrâhîm Zâyed, Haleb-Suriye: Dâru'l-Vaî, 1976.

Semîr, İsmâil, el-Bedresâvî, *Merviyyâtu's-Sahâbî Vâsile b. el-Eska' fî Me'âcimi't-Taberânî es-Selâs*, Gazze: Câmiatü'l-Ezher, 2017.

Subhi es-Salih, *Ulûmu'l-Hadîs ve Mustalahuh*, trc. M. Yaşar Kandemir, *Hadis İlimleri Hadis Istılahları*, Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları, 1986.

Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr (911/1505), *el-Leâli'l-Masnû'a fî'l Ehâdis'l-Mevdûâ*, thk. Ebû Abdîrrahmân Salah b. Muhammed b. Uveyza, 2 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996.

Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdris (204/820), *el-Müsned*, Beyrût: Dâru'l-Kütüb, 1400.

Şevkânî, Muhammed b. Ali (1250/1834), *el-Fevâidü'l-Mecmûa fî'l-Ehâdisi'l-Mevzû'a*, thk. Abdurrahmân b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemenî, Beyrût-Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.

Şeybânî, Ebû Bekir b. Ebî Âsım (287/900), *el-Âhâd ve'l Mesânî*, thk. Faysal Ahmed, 6 Cilt, Riyad: Dâru'r-Râye, 1991.

_____, *el-Cihâd*, thk. Musâid b. Süleymân er-Râşid ec-Cemîd, 2 Cilt, el-Medînetü'l-Münevvera: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1988.

_____, *es-Sünne*, thk. Muhammed Nâsıru'd-Din el-Elbânî, 2 Cilt, Beyrût: Mektebetü'l-İslâmî, 1980.

Taberânî, Ebü'l-Kasım Süleymân (360/971), *Müsned'üŝ-Şâmiyyîn*, thk. Hamdi b. Abdilmecid, 4 Cilt, Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1984.

_____, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk. Hamdi Abdulmecîd Selefî, 25 Cilt, Beyrût: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, ts.

_____, *el-Mu'cemü'l-Evsât*, thk. Târik b. İvadillah, 10 Cilt, Kahire: Dâru'l-Haremeyn, ts.

_____, *el-Mu'cemu's-Sağîr*, thk. Muhammed Şekûr Mahmûd, 2 Cilt, Beyrût: Mektebetü'l-İslâmî, 1985.

Taberî, Muhammed b. Cerîr (310/922), *Tefsîru't-Taberî*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, 24 Cilt, b.y.: Dâru'l-Hicr, 2001.

Tayâlisî, Ebü Dâvud Süleymân b. Dâvud (204/819), *el-Müsned*, 4 Cilt, Mısır: Dâru'l-Hicr, 1999.

Tirmizî, Ebü Ali Muhammed b. İsa (279/892), *es-Sünen*, 5 Cilt, Riyad: Mektebetü'l-maârif, ts.

Uğur, Mücteba, "Hasen", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/374-375. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Vâdî, Ebü Abdirrahmân Mukbil b. Hâdî, *es-Sahîhu'l-Müsned mimma Leyse fi's-Sahîhayn*, San'a: Dâru'l-Âsâr, 2007.

Vâkidî, Ebü Abdillâh Muhammed b. Ömer (207/823), *Kitabü'l-Meğâzî*, 3 Cilt, thk. J. Marsden B. Jones, Beyrût: Âlemü'l-Kütüb, ts.

Yahyâ b. Maîn, Ebü Zekeriyya b. Avn el-Mürrî (233/848), *Târîhu İbn Maîn*, thk. Nuhammed Ali el-Ezherî, Mısır-Kâhire: Mektebetü'l-Fâruk, 2008.

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed (748/1347), *el-Kâşif fi Ma'rifeti men lehû Rivaye fi'l-Kütübi's-Sitte*, thk. Muhammed Avâme el-Hatîb, Cidde: Dâru'l-Kıble, 1992.

_____, *Mîzânü'l-İ'tidâl fî Nakdir-Ricâl*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî, 4 Cilt, Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1963.

_____, *el-Muğnî fî'd-Duafâ'*, thk. Nureddin Itr, b.y.: y.y., ts.

_____, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 18 Cilt, Kâhire: Dâru'l-Hadis, 2006.

_____, *Târîhu'l-İslam*, thk. Beşşar Avvâd, 10 Cilt, Beyrût-Lübnan: Dâru'l-Garbi'l-İslamî, 2003.

_____, *Tenkîhu't-Tahkîk fî Ehâdîsi't-Ta'lik*, 2 Cilt, thk. Mustafa Ebu'l-Ğayz Abdulhay Acîb, Riyad: Dâru'l-Vatan, 2000.

